

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความจำเป็นของการวิจัย

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่รัฐบาลให้ความสำคัญในฐานะที่เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการสร้างรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศให้แก่ระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างรวดเร็ว โดยได้กำหนดให้การท่องเที่ยวมีความสำคัญระดับต้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การท่องเที่ยวในฐานะที่เป็นการค้าบริการที่มีศักยภาพเพื่อสร้างงานและกระจายรายได้สู่ชุมชน โดนมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงคุณภาพและพัฒนาธุรกิจบริการที่มีศักยภาพใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับศักยภาพของท้องถิ่นซึ่งรวมถึงวิถีชีวิต สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ นอกจากนี้ภาครัฐยังส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้การรณรงค์ให้คนไทยหันมาท่องเที่ยวในแหล่งท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้รัฐบาลโดยกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา มีนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ได้ตระหนักถึงการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ (Senior Tourism) ซึ่งมีสัดส่วนและจำนวนเพิ่มมากขึ้นและเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญของภาคบริการการท่องเที่ยว เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว และการส่งเสริมสุขภาพไปพร้อมๆ กัน โดยส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีแนวคิดว่า การสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีวัฒนธรรมพื้นที่ท่องเที่ยวเมืองรอง 3 จังหวัด คือ จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดลำปาง และจังหวัดสุโขทัย จะเป็นการต่อยอดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ที่มีต้นทุนทางสังคมเชิงมรดกทางวัฒนธรรมอยู่แล้วให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ นำไปสู่การพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับนักท่องเที่ยวในประเทศไทย ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามวิถีวัฒนธรรมนั้นจะช่วยปรับสภาพจิตใจให้ผู้สูงอายุเกิดความผ่อนคลาย ดังนั้นการที่นักท่องเที่ยวจะเลือกชมสถานที่ท่องเที่ยวแหล่งใดนั้น สถานที่นั้นจะต้องมีแรงดึงดูดและน่าสนใจอยู่ในระดับที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวได้ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2555 : 1)

ปัจจุบันกระแสการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ได้รับความนิยมจากกลุ่มนักท่องเที่ยวซึ่งมีความใส่ใจในสุขภาพ และตอบรับกระแสของกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ไม่ว่าจะเป็น สปา การเสริมความงาม นวดแผนไทย หรือแม้แต่กิจกรรม อาบน้ำแร่ แช่น้ำพุร้อนเพื่อสุขภาพ ซึ่งจังหวัดต่างๆ ของ ประเทศไทย ได้แก่ ชุมพร ระนอง นครศรีธรรมราช เชียงใหม่ เชียงราย และในภาคตะวันออก ได้แก่ ชลบุรี จันทบุรี ปราจีนบุรีนั้น จนประเทศไทยได้รับการยอมรับว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ติด 1 ใน 5 ของโลก (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.), 2556) โดยการวิจัยในครั้งนี้ นอกจากนักท่องเที่ยวจะได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแล้ว จะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนผู้สูงอายุและคนในชุมชนมีโอกาสในการสร้างคุณค่าให้แก่ตนเองตลอดจนร่วมการขับเคลื่อนรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่วัฒนธรรมของชุมชนให้แก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบที่เหมาะสม เกิดการพัฒนา รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามวิถีวัฒนธรรมสำหรับนักท่องเที่ยว โดยเป็นการต่อยอดจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ที่มีทุนทางสังคมเชิงมรดกทางวัฒนธรรมอยู่แล้วให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้แก่นักท่องเที่ยวต่อไป อีกทั้งสามารถนำรูปแบบไปจัดการข้อมูลท่องเที่ยวแบบสื่อดิจิทัล E-book และ QR Code ที่เหมาะสมในยุค Thailand 4.0 อีกทั้งยังทำให้เป็นแนวทางให้หน่วยงานในพื้นที่สามารถพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ สามารถพัฒนาอาชีพให้แก่คนในชุมชนตลอดจนสามารถเผยแพร่ข้อมูลและเรื่องราวทางวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพก่อให้เกิดการ

ต่อยอดพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในพื้นที่ที่มีความยั่งยืนในพื้นที่ตลอดจนสามารถสร้างความสำเร็จให้แก่เศรษฐกิจในชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพื้นที่จังหวัดสุโขทัย จังหวัดลำปางและจังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อศึกษาความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดลำปางและจังหวัดกำแพงเพชร
3. เพื่อนำข้อมูลมาจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเชื่อมโยงสู่สื่อดิจิทัล E-book และQR Code การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเมืองรองเขตภาคเหนือ

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตเชิงพื้นที่ของเขตพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพพื้นที่ท่องเที่ยวเมืองรอง โดยแบ่งออกเป็น 3 จังหวัด ได้แก่

- จังหวัดสุโขทัย อุทยานรามคำแหง
- จังหวัดกำแพงเพชร บ่อน้ำพุร้อนพระร่วง
- จังหวัดลำปาง อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 2.1. ศึกษาข้อมูลภาคสนามลงพื้นที่และทำเวทีประชาคมโดยความคิดเห็นสัมภาษณ์เชิงลึกจากปราชญ์ผู้สูงอายุ และนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในพื้นที่ท่องเที่ยวเมืองรอง จังหวัดสุโขทัย จังหวัดลำปาง และจังหวัดกำแพงเพชร
- 2.2. ศึกษาข้อมูลภาคสนามลงพื้นที่และทำเวทีประชาคมโดยความคิดเห็นสัมภาษณ์เชิงลึกจากปราชญ์ผู้สูงอายุ นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ถึงสถานที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ท่องเที่ยววัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยวเมืองรอง 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสุโขทัย จังหวัดลำปาง และจังหวัดกำแพงเพชร
- 2.3. วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาทางเอกสาร การสัมภาษณ์และทำเวทีประชาคมจากปราชญ์ผู้สูงอายุ นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ คนในชุมชนและนักวิชาการภายในพื้นที่กลุ่มตัวอย่าง
- 2.4. สร้างสื่อ E-book และ QR Code ข้อมูลท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมภายในพื้นที่เมืองรอง
- 2.5. สรุปผลงานวิจัยโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์นำเสนอผลงานวิจัยเชิงนโยบาย เผยแพร่ผลงานวิจัยพร้อมนำเสนอผลงาน
- 2.6. จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อนำเสนอภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

3. ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) ดังนี้

3.1. การใช้แบบสอบถาม เก็บจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จำนวน 3 จังหวัด ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณแบบแบ่งชั้น (ประเทือง ทินรัตน์, 2552) จังหวัดละ 50 คน รวม 150 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยจะใช้แบบสอบถามเพื่อ ทราบข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและทราบศักยภาพการนำทุนทางวัฒนธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดเมืองรองจากความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับ การศึกษา รายได้ เป็นต้น โดยลักษณะคำถามเป็นคำถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 ศักยภาพการนำทุนทางวัฒนธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดเมืองรองเขตภาคเหนือ ลักษณะคำถามเป็นคำถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3.2.การใช้แบบสัมภาษณ์ เก็บจากบุคคล 2 กลุ่ม ดังนี้

3.2.1 นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่กลุ่มตัวอย่าง (เพื่อทราบความต้องการที่แท้จริงของนักท่องเที่ยว ให้สามารถพัฒนารูปแบบท่องเที่ยวเที่ยวได้ตรงตามความต้องการมากที่สุด) จำนวนแห่งละจำนวน 3 คน

3.2.2 ภาครัฐ ประกอบไปด้วย ผู้บริหารและผู้บริหารจัดการภายในสถานที่ท่องเที่ยว รวม 6 คน

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาวิจัยผสมผสานงานวิจัยเชิงคุณภาพและงานวิจัยเชิงปริมาณ โดยศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลขั้นปฐมภูมิ คือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชื่อมโยงในจังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดลำปางโดยการลงพื้นที่ สํารวจและศึกษา เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

2. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิคือ หนังสือ เอกสาร และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงสุขภาพเชื่อมโยงในจังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดลำปาง

3. แหล่งข้อมูลที่สำคัญที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลคือ สถาบันการศึกษาและในหน่วยงานต่าง ๆ เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสุโขทัย สภาวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชร และจังหวัดลำปาง

การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (formal Interview) กลุ่มเป้าหมายจากการสัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มคนที่มีความเกี่ยวข้องกับการนำแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงสุขภาพเชื่อมโยงในจังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดลำปาง ซึ่งผู้วิจัยเลือกใช้ แบบสัมภาษณ์ ดังนี้

2. การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (formal) กับกลุ่มเป้าหมายที่ตั้งไว้เพื่อให้ได้ข้อมูลทางศิลปวัฒนธรรม และสถานการณ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันจากผู้นำท่องเที่ยวและผู้ที่มีเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวภายในจังหวัด โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ มีการเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความต้องการของผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลมาคิดวิเคราะห์ ในลำดับต่อไปได้ องค์ประกอบของแบบสัมภาษณ์ มีดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงสุขภาพเชื่อมโยงในจังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดลำปาง

ส่วนที่ 3 แบบสัมภาษณ์สนใจเกี่ยวกับการนำแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชื่อมโยงเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดสุโขทัย จังหวัดลำปางและจังหวัดกำแพงเพชร

3. การเก็บข้อมูลจาก แบบสอบถาม Questionnaire ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม ในหัวข้อ การพัฒนารูปแบบทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและปราชญ์ชุมชน ในพื้นที่มรดกโลกเมืองรองเขตภาคเหนือ มีประเด็นคำถามในเรื่องความสนใจของนักท่องเที่ยวความสนใจและศักยภาพในการนำทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและปราชญ์ชุมชน ในพื้นที่มรดกโลกเมืองรองเขตภาคเหนือ จากความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับ การศึกษา รายได้ เป็นต้น โดยลักษณะคำถามเป็นคำถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 ศักยภาพการนำทุนทางวัฒนธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดเมืองรองเขตภาคเหนือ ลักษณะคำถามเป็นคำถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

มีลักษณะคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยแบ่งระดับความ คิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ คือ

- 5 หมายถึง ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง ในระดับมาก
- 3 หมายถึง ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง ในระดับน้อยที่สุด

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยน้ำหนักคะแนนเทียบกับเกณฑ์ดังนี้

- ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึงมีความสนใจมากที่สุด
- ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึงมีความสนใจมาก
- ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึงมีความสนใจปานกลาง
- ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึงมีความสนใจน้อย
- ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึงมีความสนใจน้อยที่สุด

5. การหาคุณภาพเครื่องมือในการสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างและแก้ไข เครื่องมือ โดยมีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเนื้อหาและคุณภาพของเครื่องมือก่อนการนำไปเก็บข้อมูล

6. การหาคุณภาพเครื่องมือโดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยง (Reliability) ด้วยวิธีการประมาณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบราค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความ เชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.9404 และนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ ไปเก็บข้อมูลกับนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่ม ตัวอย่างจำนวน 150 คน

7. การเก็บข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยใช้ระเบียบแบบแผนวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและเชิง โดยใช้แบบ สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ที่ได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ด้วยเทคนิค IOC (Index of Item-Objective Congruence) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อหา ข้อมูลด้านการพัฒนาสื่อดิจิทัลทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและปราชญ์ชุมชน ในพื้นที่มรดกโลกเมืองรองเขตภาคเหนือ ทั้งนี้ได้เก็บข้อมูลจากเอกสาร (Document Research)

8. ใช้แบบสอบถามเพื่อศึกษาหาความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและปราชญ์ชุมชน ในพื้นที่มรดกโลกเมืองรองเขต ภาคเหนือ

9. แบบสอบถามความสนใจในการนำทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและประชาชนชุมชน ในพื้นที่มรดกโลกเมืองรองเขตภาคเหนือ จากกลุ่มนักท่องเที่ยว จำนวน 150 คน

10. การสังเกตการณ์ โดยการศึกษาจากการลงพื้นที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อสังเกตการณ์ในการจัดกิจกรรมและการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและประชาชนชุมชน ในพื้นที่มรดกโลกเมืองรองเขตภาคเหนือ ในจังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชร และจังหวัดลำปาง

11. การบันทึกข้อมูล จากการเก็บข้อมูลภาคสนามทุกขั้นตอน ผู้วิจัยได้มีการใช้อุปกรณ์ในการบันทึกข้อมูล ได้แก่ สมุดบันทึกเก็บข้อมูลแบบเป็นลายลักษณ์อักษร กล้องถ่ายภาพ บันทึกเป็นรูปถ่ายจากการเก็บข้อมูลในทุกขั้นตอน และวิดีโอในการบันทึกภาพและเสียง

12. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า และรวบรวมจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ มาวิเคราะห์เพื่อประกอบการสรุป และอภิปรายผลเพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่เป็นแนวทางในการพัฒนาสื่อดิจิทัลทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและประชาชนชุมชน ในพื้นที่มรดกโลกเมืองรองเขตภาคเหนือ

13. จัดทำรูปเล่มรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ พร้อมทั้งจัดทำสื่อ E-Book และข้อเสนอเชิงนโยบาย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้สื่อดิจิทัลE-book การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในพื้นที่มรดกโลกเมืองรองเขตภาคเหนือจังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดลำปาง

2. นำไปพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้กับหน่วยงานต่าง ๆ การท่องเที่ยว ประจำจังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชร และจังหวัดลำปางให้หลากหลาย

3. นักท่องเที่ยวได้ตระหนักถึงความสำคัญ เห็นคุณค่าในการอนุรักษ์ และสืบสานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดลำปางและและจังหวัดสุโขทัยให้คงอยู่สืบต่อไป

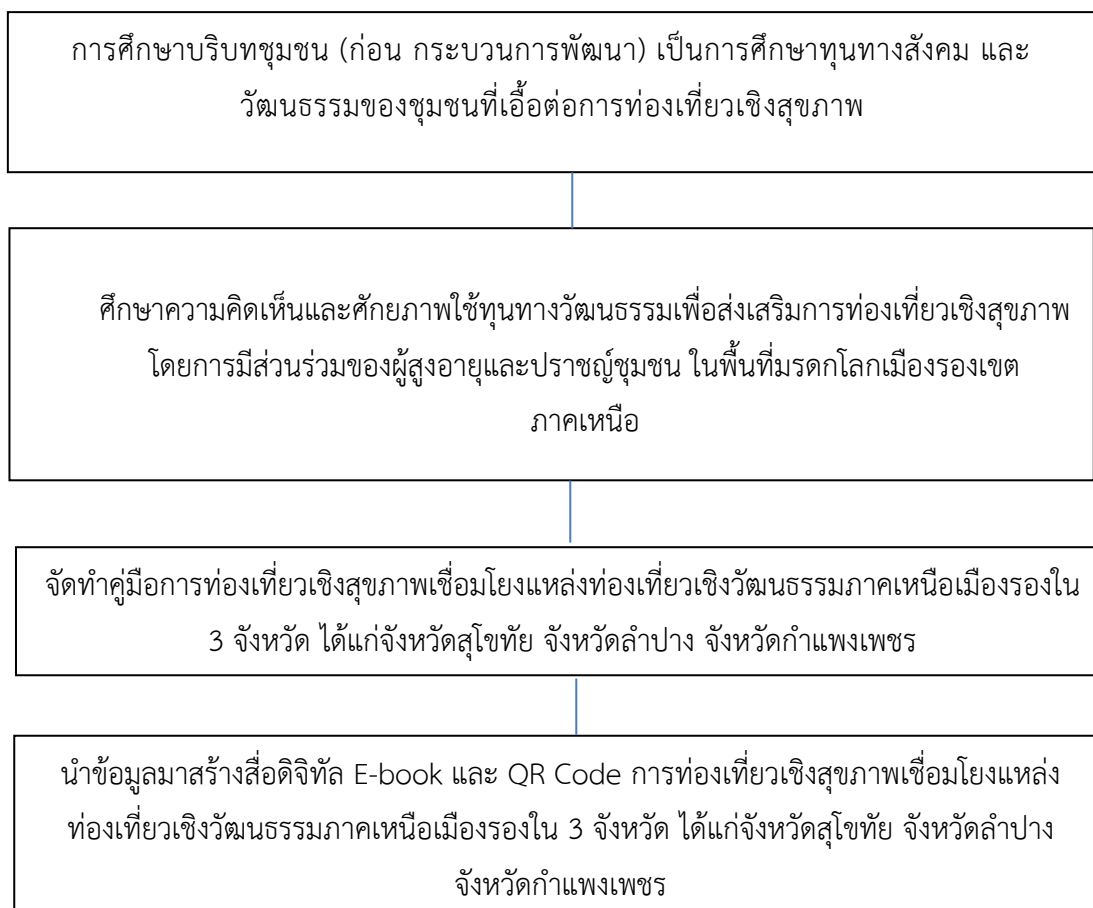
นิยามศัพท์เฉพาะ

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ บำบัด รักษาร่างกายและสุขภาพ เสริมสร้างสุขภาพพลานามัยในการออกกำลังกายในพื้นที่ บ่อน้ำพุร้อนพระร่วง จังหวัดกำแพงเพชร น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน จังหวัดลำปาง และเขาหลวง จังหวัดสุโขทัย

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีตำนาน อารยสถาปัตยกรรม ตลอดจนเป็นแหล่งมรดกโลกและองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมภายในบริเวณพื้นที่โดยรอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในพื้นที่ที่ระบุไว้และแหล่งที่เกี่ยวเนื่องวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงภายในตัวจังหวัดนั้นๆ

การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและประชาชนชุมชน หมายถึง แนวทางในการส่งเสริมพัฒนาให้ผู้สูงอายุและประชาชนชุมชนที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามที่กำหนดไว้ได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว หรือมีโอกาสพัฒนาอาชีพให้แก่ตนเองหรือถ่ายทอดความรู้ภายในแหล่งท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยว

กรอบแนวคิดงานวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่องการพัฒนาสื่อดิจิทัลทุนทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและปราชญ์ชุมชน ในพื้นที่มรดกโลกเมืองรองเขตภาคเหนือครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้จำแนกประเภทของเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

- แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
- แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม
- แนวคิดเกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้ดิจิทัล 4.0
- แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมการท่องเที่ยวชุมชน
- ประวัติของอุทยานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย
- ประวัติของบ่อน้ำพุร้อนพระร่วง จังหวัดกำแพงเพชร
- ประวัติอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน จังหวัดลำปาง
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2551: 31) ได้ให้นิยามของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพว่าเป็นการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และวัฒนธรรม ตลอดจนการเรียนรู้วิถีชีวิตและพักผ่อนหย่อนใจ โดยแบ่งเวลาส่วนหนึ่งจากการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อทำกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและกิจกรรมรักษาฟื้นฟูสุขภาพ นักวิชาการบางคนให้ความสำคัญแก่สุขภาพใจด้วย เช่น Gee et al (1989 อ้างใน Douglas, 2001: 262) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพว่าเป็นการเดินทางไปจุดหมายปลายทางในประเทศหรือในพื้นที่ธรรมชาติ เพื่อหลีกเลี่ยงจากความจำเจและเพื่อความสงบ ในจิตใจของนักธุรกิจที่กังวลใจวรรณ วลัยวานิช (2546: 145) ได้กล่าวว่าการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ หมายถึง การท่องเที่ยวพักผ่อนไปท่ามกลางธรรมชาติ เรียนรู้วิถีการใช้พลังงานจากธรรมชาติมาบำบัดและเสริมสร้างสุขภาพให้แข็งแรง จิตใจสดชื่นแจ่มใสควบคู่ไปกับการท่องเที่ยว เห็นวัฒนธรรมท้องถิ่น และนำสิ่งที่ได้รับมาปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น โดยสรุปความหมายของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีแรงจูงใจหรือจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมสุขภาพ และ/หรือบำบัดรักษาฟื้นฟูสุขภาพ หรือเป็นการท่องเที่ยวที่ผสมผสานการรักษาและฟื้นฟูสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจควบคู่กัน โดยมีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม การท่องเที่ยว

เชิงสุขภาพนั้นเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวหรือการพักผ่อนควบคู่ไปกับการดูแลสุขภาพของนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสามารถแบ่งตามลักษณะสุขภาพของการท่องเที่ยวออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. การท่องเที่ยวเพื่อรักษาสุขภาพของนักท่องเที่ยวที่ติดอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น การท่องเที่ยวในลักษณะนี้ กำลังเป็นที่นิยมอย่างสูงทั่วโลก เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เริ่มให้ความสำคัญกับการรักษาสุขภาพของตนเองภายใต้สภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมในปัจจุบัน โดยการออกกำลังกายและดูแลสุขภาพอย่างถูกวิธี เช่น การนั่งสมาธิ การฝึกโยคะ การฝึกไทเก๊ก การอาบน้ำแร่หรือสปา การนวดแผนโบราณ การรับประทานสมุนไพร การรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพและการพักผ่อนในที่ที่มีอากาศบริสุทธิ์ใกล้ธรรมชาติมากขึ้น ซึ่งประเทศไทยมีสถานที่ให้บริการการท่องเที่ยวเพื่อรักษาสุขภาพหลายประเภท เช่น การนวดแผนโบราณที่วัดโพธิ์ การนั่งสมาธิในวัดสำคัญทางพุทธศาสนา เป็นต้น
2. การท่องเที่ยวเพื่อฟื้นฟูสุขภาพของนักท่องเที่ยว หรืออยู่ในระยะพักฟื้น การท่องเที่ยวลักษณะนี้ นักท่องเที่ยวต้องการอากาศที่บริสุทธิ์อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีและเป็นธรรมชาติรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ และออกกำลังกายอย่างเบา ๆ เพื่อฟื้นฟูสุขภาพ สถานที่ท่องเที่ยวที่ให้บริการลักษณะนี้ เช่น ชิวาครม สถานที่พักตากอากาศชายทะเล เป็นต้น
3. การท่องเที่ยวเพื่อรักษาโรคของนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวในลักษณะนี้กำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างสูง เนื่องจากค่ารักษาพยาบาลในประเทศไทยถูกกว่าต่างประเทศ และประเทศไทยมีแพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญ และมีมือหลายด้าน เช่น การทำทันตกรรม การเปลี่ยนสะโพก การเปลี่ยนข้อเข่า การผ่าตัดเพื่อเสริมความงาม เป็นต้น

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอาจแบ่งตามจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ (Health Promotion Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ด้วยการเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิตและพักผ่อนหย่อนใจ โดยแบ่งเวลาจากการท่องเที่ยวส่วนหนึ่งมาทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพทั้งในหรือนอกที่พักแรมอย่างถูกวิธี ตามหลักวิชาการและมีคุณภาพมาตรฐานอย่างแท้จริง เช่น การอาบน้ำแร่/น้ำพุร้อน การนวดแผนไทย การอบสมุนไพร การบริการสวดคนบำบัด (Aroma Therapy) และวาริบำบัด (Water Therapy) เป็นต้น จุดประสงค์หลักของการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ คือ การส่งเสริมบำรุงรักษาสุขภาพกายและสุขภาพจิต การบำบัดรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพ ตลอดจนการได้มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และสังสรรค์ทางสังคมเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพที่ดีกับผู้อื่นในระหว่างการท่องเที่ยว ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทศนคติ และค่านิยมในการส่งเสริมและรักษาฟื้นฟูสุขภาพให้สมบูรณ์ด้วยตัวเองมากยิ่งขึ้น การสร้างเสริมสุขภาพด้วยตนเองนั้นสามารถแสดงออกมาในรูปแบบของการออกกำลังกายและการเล่นกีฬา การควบคุมน้ำหนักตัว การนิยมเลือกรับประทานอาหารและเครื่องดื่มสมุนไพรที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ การทำจิตใจให้สงบด้วยการฝึกปฏิบัติสมาธิและการใช้ยารักษาโรคจากสมุนไพรที่มีผลกระทบข้างเคียงน้อย

2. การท่องเที่ยวเชิงบำบัดรักษาสุขภาพ (Health Healing Tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ โดยแบ่งเวลาจากการท่องเที่ยวเพื่อทำกิจกรรมบำบัดรักษาโรคหรือฟื้นฟูสุขภาพต่าง ๆ ที่หลากหลาย ตามหลักวิชาการและมีคุณภาพมาตรฐานอย่างแท้จริง เช่น การตรวจร่างกาย รวมทั้ง การทำทันตกรรม การรักษาสุขภาพฟัน การผ่าตัดเปลี่ยนสะโพก การผ่าตัดเปลี่ยนข้อเข่า การผ่าตัดเสริมความงาม หรือการแปลงเพศ เป็นต้น ในโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลที่มีคุณภาพมาตรฐาน หรือบางครั้งเรียกว่าการท่องเที่ยวเชิงแพทย์ (Medical Tourism) กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประกอบด้วยกิจกรรมการท่องเที่ยวสุขภาพทางธรรมชาติ การท่องเที่ยวสุขภาพทางวัฒนธรรม รวมถึงการปรับสมดุลของอาหาร การปรนนิบัติ เพื่อเพิ่มพูนพลังกำลังให้สมบูรณ์แข็งแรง ปรับสภาพจิตใจให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลาย ขจัดความเครียด และปรับความสมดุลให้แก่ร่างกาย เช่น กิจกรรมการนวด สปา การอาบน้ำแร่/น้ำพุร้อน การฝึกปฏิบัติสมาธิ การลดความอ้วน การลดความเครียด การปรับปรุงรูปร่างให้สมส่วน การออกกำลังกาย การรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ เป็นต้น ผู้ประกอบการธุรกิจเพื่อสุขภาพที่เป็นธุรกิจหลักในการรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ ได้แก่ ธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพและสปาเพื่อความงาม ธุรกิจรีสอร์ทเพื่อสุขภาพ แหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำพุร้อน/น้ำแร่ ศูนย์สุขภาพ รวมทั้งโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลเพื่อสุขภาพ จากความหมายข้างต้นจะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวมีองค์ประกอบสำคัญหลายประการทั้งสภาพทางกายภาพและบริการที่นักท่องเที่ยวมีความคาดหวังที่จะได้รับการตอบสนอง เช่น สภาพแวดล้อมและความงดงามตามธรรมชาติและวัฒนธรรม สถานที่สงบและรื่นรมย์เพื่อพักผ่อนในเวลาว่างจากภารกิจ บริการที่สะดวกสบายเพื่อการผ่อนคลายความตึงเครียด ประโยชน์ในการพัฒนาสุขภาพและร่างกายและจิตใจโดยรวม ความรู้สึกปลอดภัยและการดูแลเอาใจใส่ การบำบัดด้วยน้ำ/น้ำพุร้อน การบริการด้วยบุคลากรที่มีทักษะและได้รับการฝึกอบรม และความคุ้มค่าของเงิน

3. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวอื่นๆ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีความเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวอื่นที่คล้ายคลึงกัน และนักวิชาการบางคนนำมารวมกับการท่องเที่ยวอื่นที่เกี่ยวข้องกัน เช่น การท่องเที่ยวเชิงสปาและสุขภาพ (Spa and Health Tourism) (Hall, 2003) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพความงาม (Health and Wellness Tourism) (Erfurt-Cooper and Cooper, 2009) สปา (Spa) หมายถึงการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมด้วยวิถีธรรมชาติ โดยมีการใช้น้ำเป็นองค์ประกอบ ร่วมกับบริการอื่น ๆ เพื่อสร้างภาวะสมดุลของร่างกาย ส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันการเจ็บป่วย และพักผ่อนคลายเครียด สปาในต่างประเทศมักรวมอยู่ในแหล่งน้ำพุร้อน/น้ำแร่ เช่น Polynesian Spa ที่เมือง Rotorua ประเทศนิวซีแลนด์ สปาในประเทศไทยจะเน้นการให้บริการนวดแผนไทยเป็นส่วนใหญ่ โดยใช้ศาสตร์การแพทย์แผนไทยเป็นกรอบความรู้ในการให้บริการ เวลเนส (Wellness) หมายถึง การดูแลสุขภาพที่ดีให้แข็งแรงสมบูรณ์ ซึ่งเป็นคำที่คล้ายคลึงกับคำว่าสุขภาพแต่นับสภาวะที่สมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย และสุขภาพความงาม ซึ่งเป็นแนวคิดที่ธุรกิจในอุตสาหกรรมสปามองว่ามีความสำคัญในลักษณะของแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มสุขภาพเวลเนสมีความหมายหลายประการ เช่น (Cohen, 2008; Erfurt-Cooper and Cooper, 2009: 5)

สำหรับการพัฒนาสุขภาพมีแนวทางดังต่อไปนี้

1. แนวทางเพื่อการดูแลบำรุงรักษาสุขภาพที่เน้นการป้องกันความเจ็บป่วย เพื่อไม่ให้เจ็บป่วยและทำให้ชีวิตยืนยาว ซึ่งต่างกับคำว่าการรักษาโรคร้ายไข้เจ็บที่เกิดขึ้นหลังจากการเจ็บป่วยแล้ว

2. สภาวะที่มีสุขภาพแข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ โดยการดูแลเรื่องการรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย และการสร้างสุขนิสัยที่ดี เช่น ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่

3. สภาวะของร่างกายที่มีสุขภาพดี ปราศจากโรคร้ายไข้เจ็บ

4. สภาพของการมีสุขภาพดีในลักษณะของแบบแผนชีวิตที่ส่งเสริมความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย

ดังนั้น การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพดี (Wellness Tourism) เป็นการท่องเที่ยวโดยมีกิจกรรมที่ก่อให้เกิดสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง ปราศจากโรคร้ายไข้เจ็บ รวมถึงกิจกรรมประเภทผ่อนคลาย เช่น การออกกำลังกาย การรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ การทำสปาเพื่อสุขภาพ การนวดเพื่อสุขภาพ เป็นต้น ซึ่งนักท่องเที่ยวอาจใช้บริการเพื่อสุขภาพได้อย่างครบวงจรได้ในรีสอร์ทเพื่อสุขภาพ ศูนย์สุขภาพ หรือ Destination Spa Erfurt-Cooper and Cooper (2009: 4) ยังจำแนกการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่รวมเวลเนส กลายเป็น Health & Wellness Spa Tourism ที่นักท่องเที่ยวสามารถรับบริการด้านสุขภาพในแหล่งท่องเที่ยวสปาเพื่อสุขภาพ และสปาในแหล่งน้ำแร่/น้ำพุร้อน ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถประกอบกิจกรรมได้หลายลักษณะ กล่าวคือกิจกรรมในสปาเพื่อสุขภาพ ได้แก่ การเลือกและปรับแบบแผนชีวิต (Lifestyle Choice) การป้องกันความเจ็บป่วย (Prevention of Illness) เช่น การออกกำลังกาย การดูแลสุขภาพงาม เป็นต้น และการสร้างความตระหนักเรื่องสุขภาพ (Health Awareness) ส่วนกิจกรรมสปาในแหล่งน้ำแร่/น้ำพุร้อน ได้แก่ วิทยาการอาบน้ำแร่/น้ำพุร้อน (Thermalism Balneology) เพื่อการผ่อนคลายความตึงเครียด การฟื้นฟูจากความเจ็บป่วย (Recovery from Illness) การพักผ่อนและนันทนาการ (Leisure and Recreation)

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

สุพัตรา สุภาพ (2536) ได้สรุปไว้ว่าวัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างอันเป็นแบบแผนในความคิด และการกระทำที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง มนุษย์ได้คิดสร้างระเบียบกฎเกณฑ์วิธีการในการปฏิบัติการจัดระเบียบตลอดจนระบบความเชื่อ ความนิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่างๆ ในการควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ และได้แบ่งองค์ประกอบของวัฒนธรรมไว้ 4 ประการ คือ

1. องค์กรวัตถุ (Industrial and Symbolic Objects) คือวัฒนธรรมที่สามารถสัมผัสจับได้ และมีรูปร่าง เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ ภาพเขียน เครื่องจักร โบสถ์ วิหาร และส่วนที่ไม่มีรูปร่าง เช่น ภาษา สัญลักษณ์ในการติดต่อสื่อความหมาย และตัวเลข เป็นต้น

2. องค์กร (Association or Organization) หมายถึง กลุ่มที่มีการจัดระเบียบหรือมีโครงสร้างอย่างเป็นทางการ มีการวางกฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับและวัตถุประสงค์ไว้อย่างแน่นอนอนเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญที่สุดในสังคมที่ซับซ้อน เช่น ครอบครัว วัด และสหประชาชาติ เป็นต้น

3. องค์กรพิธีการ (Usage) เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เช่น พิธีกรรมต่างๆ ตั้งแต่เรื่องการเกิด แต่งงาน บวชนาค และตาย ซึ่งศาสนาก็เข้ามามีอิทธิพลอยู่บ้าง รวมถึงพิธีการแต่งกาย และการรับประทานอาหาร

4. องค์กรคติ (Concepts) หมายถึง ความเข้าใจ ความเชื่อ ความคิดเห็น ตลอดจนอุดมการณ์ต่างๆ เช่น การยอมรับว่าสิ่งใดถูกหรือผิดสมควรหรือไม่ เป็นต้น

ยศ สันตสมบัติ (2540) ได้สรุปลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของวัฒนธรรมไว้ 6 ประการ

1. วัฒนธรรมเป็นความคิดริเริ่ม และค่านิยมทางสังคมที่เป็นตัวกำหนดมาตรฐานของพฤติกรรม
2. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ ได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม หรือกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม
3. วัฒนธรรมมีพื้นฐานมาจากการใช้สัญลักษณ์ พฤติกรรมของมนุษย์มีต้นกำเนิดมาจากการใช้สัญลักษณ์ ไม่ว่าจะเป็นเงินตรา รวมถึงภาษาซึ่งเครื่องมือสื่อความหมายทั้งหมดนี้สามารถถ่ายทอดความรู้ไปยังคนรุ่นหลังต่อไปได้
4. วัฒนธรรมเป็นองค์รวมของความรู้อะและภูมิปัญญา ในลักษณะนี้วัฒนธรรมมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เช่น สอนให้มนุษย์หาอาหาร และวางกฎเกณฑ์ให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนเพื่อให้สังคมทำงานอย่างเป็นระบบ เป็นต้น
5. วัฒนธรรม คือ กระบวนการที่มนุษย์กำหนดนิยามความหมายให้กับสิ่งมีชีวิตและสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวซึ่งอาจแสดงออกได้ในรูปแบบของศาสนา พิธีกรรม แนวคิดพื้นฐานของระบบการเมือง ก่อให้เกิดสถาบัน
6. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง หากแต่มีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวอยู่ตลอดเวลา อาจมีสาเหตุมาจากความคิดและค่านิยมที่มีมาจากวัฒนธรรมอื่น

งามพิศ สัตย์สงวน (2543) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ พฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดจากการเรียนรู้ รวมทั้งผลิตผลที่เกิดจากการเรียนรู้ และนักมานุษยวิทยาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อทำความเข้าใจประเพณีและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของมนุษย์ในสังคมต่างๆ ทั่วโลก รวมทั้งเข้าใจตัวเองและสังคม โดยแบ่งประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ หมายถึง ส่วนของวัฒนธรรมที่จับต้องสัมผัสได้ มีรูปร่างขนาดและน้ำหนักแตกต่างกันไปตั้งแต่ จอบ เสียม มีด หม้อ บ้าน รถยนต์ ไปจนถึงเครื่องจักรกลประเภทต่างๆ

2. วัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุ หมายถึง ส่วนของวัฒนธรรมที่จับต้องสัมผัสไม่ได้ เพราะไม่มีรูปร่าง ขนาด หรือน้ำหนัก แต่มีอิทธิพลต่อชีวิตและมนุษย์มาก วัฒนธรรมประเภทนี้แบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ (2.1) สถาบันสังคม (2.2) วัฒนธรรม โดยแบ่งออกเป็น 5 ประเภทย่อย ได้แก่ ศาสนาความเชื่อทางสังคม ค่านิยม ประเพณี และกฎหมาย (2.3) ศิลปะ (2.4) ภาษา และ (2.5) พิธีกรรม

ความสำคัญของศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น

สังคมมนุษย์ที่ได้พัฒนาสืบเนื่องมาในระยะเวลาที่ยาวนาน มีปัจจัยในการดำเนินชีวิตที่สำคัญหลาย ประการที่นอกเหนือไปจากการทานอาหารแล้ว มนุษย์ยังได้สร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ขึ้นอย่างมากมาย เพื่อเป็นการสนองความต้องการของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างผลงานทางด้านศิลปะมีจุดมุ่งหมายหลายประการ (สุวรรณี สันต์ธนะวานิช, 2548: 3) ศิลปะ ที่สร้างขึ้นจากความรู้สึกพึงพอใจ ประทับใจในสิ่งที่พบเห็น หรือจากการลำดับประสบการณ์คุณค่าความงามจากธรรมชาติที่เป็นประสบการณ์พื้นฐานของมนุษย์สร้างสรรค์ เป็นผลงานที่สนองความต้องการทางด้านจิตใจ และเพื่อประโยชน์ใช้สอยศิลปะ ที่สร้างขึ้นเป็นรูปสัญลักษณ์ รูปเคารพบูชา ตามความเชื่อถือศรัทธาหรือสร้างขึ้น เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ และปกป้องคุ้มครอง หรือเป็นพลังแห่งการดำเนินชีวิตที่ถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติร่วมกันในสังคมมนุษย์ ในรูปแบบของศิลปะ และวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของชุมชน และสังคม เช่น ศิลปะและวัฒนธรรมเมือง ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น

ศิลปะ หมายถึง การแสดงออกเกี่ยวกับความศรัทธาเชื่อถือของแต่ละสมัย ในรูปลักษณะต่างๆ ให้ปรากฏ ซึ่งสุนทรียภาพ ความประทับใจหรือความสะเทือนอารมณ์ตามอัจฉริยภาพพุทธปัญญา ประสบการณ์ รสนิยม และทักษะของแต่ละคน เพื่อความพอใจ ความรื่นรมย์ ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี หรือความเชื่อในลัทธิศาสนา (ทวีเกียรติ ไชยงยศ, 2538: 16)

ความสำคัญของวัฒนธรรม

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า วิถีแห่งการดำรงชีพที่มนุษย์สร้างขึ้น ตามที่มนุษย์มีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นทั้งระบบความรู้ ความคิด หรือความเชื่อจนมีการยอมรับปฏิบัติกันมาเป็นวิธีการหรือแบบแผน และมีการอบรมและถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นต่อมา ตลอดจนถึงการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของมนุษย์

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเป็นนามธรรมกำหนดขึ้นเป็นกฎหมาย ธรรมเนียมและประเพณี ถือเป็นแนวทางการปฏิบัติร่วมกัน มีการเรียนรู้สืบทอดกันมาหลายยุคหลายสมัยวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มิใช่สิ่งที่มีมนุษย์ทำตามสัญชาตญาณอาจเป็นสิ่งประดิษฐ์วัตถุสิ่งของขึ้นใช้ หรืออาจเป็นการกำหนดพฤติกรรม และหรือความคิดตลอดจนวิธีการหรือระบบการทำงาน ฉะนั้นวัฒนธรรมก็คือ ระบบในสังคมมนุษย์ที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมิใช่ระบบที่เกิดขึ้นโดยสัญชาตญาณ

ศิลปะและวัฒนธรรม จึงมีความเกี่ยวข้องกันอย่างแยกกันไม่ออก เพราะทั้งศิลปะ และวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะเชื้อชาติ ศาสนา ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีการสร้างสรรค์ศิลปะ และวัฒนธรรมของมนุษย์ ยังแยกออกได้ตามสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มคนในสังคมแต่ละสังคม ดังเช่น กลุ่มคนในสังคมเมือง และกลุ่มคนในสังคมชนบท หรือท้องถิ่นที่อยู่ห่างไกลเมืองจะมีแนวทางของความเชื่อที่แตกต่างกันออกไปตามพื้นฐานทางด้านความรู้ และความเจริญรุ่งเรืองที่แตกต่างกัน ลักษณะของศิลปะ และวัฒนธรรมเมืองจึงมีความแตกต่างไปจากศิลปะ และวัฒนธรรมท้องถิ่น (สุวรรณี สันต์ธนะวาณิช, 2548: 5-7)

ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

สภาพชีวิตความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ และสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อของกลุ่มชนในท้องถิ่น เป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะ โดยมีวัสดุท้องถิ่นเป็นสื่อในการสร้างสรรค์ศิลปะ และวัฒนธรรมท้องถิ่นเกิดจาก จิตวิญญาณ และกฎเกณฑ์ของความเชื่อถือศรัทธาทางศาสนา และสิ่งเร้าลับต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งยึดเหนี่ยว และเป็นพลังแห่งการดำเนินชีวิตลักษณะรูปแบบทางด้านศิลปะมีความเรียบง่ายเหมาะสมกับท้องถิ่น แสดงให้เห็นถึงการแก้ปัญหา การใช้ภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์ รูปแบบทางด้านศิลปะ และวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงมีลักษณะเฉพาะ แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่แตกต่างกันออกไป (สุวรรณี สันต์ธนะวาณิช, 2548: 8)

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ศิริ ฮามสุโพธิ์ (2543: 63-65) ได้อธิบายถึง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการเดินทางเพื่อสัมผัส และการเข้าร่วมใช้วิถีชีวิตแบบเก่าๆ ที่กำลังจะสูญหายไปในบางท้องถิ่น เพื่อให้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงประวัติความเป็นมา การดำเนินชีวิตที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมของตน เช่น การแสดงศิลปวัฒนธรรมประเพณี และงานเทศกาลต่างๆ การประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นชาวสวน และชาวนา เป็นต้นสิ่งเหล่านี้ถือเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่สำคัญ ทำให้นักท่องเที่ยวอยากเข้าไปชมศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น เพื่อศึกษาหาความรู้ และพักผ่อนหย่อนใจ ส่วนนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่แสดงออกมาด้วยความสนใจ คือชอบเที่ยวชมเมืองโบราณ อาจจะเดินชมเมือง หรือนั่งรถเที่ยวชมตามเส้นทางสัญจร และผ่านบริเวณสำคัญของเมือง เช่น ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และวิถีชีวิตการเป็นอยู่ของคน การประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำสวน หรือการเข้าไปชมการเล่นพื้นเมืองไปชมกระบวณแห่งงานเทศกาล อาจจะเป็นการจัดแบบถาวรหรือจัดเป็นครั้งคราวเป็นสิ่งที่สร้างความสนใจให้นักท่องเที่ยวอยากเข้าไปชม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2551: 168-169) ได้กล่าวถึง หลักการของการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมไว้ ประกอบด้วย 4 ประการคือ

1. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่าประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวนั้น เพื่อเป็นข้อมูลให้แก่ นักท่องเที่ยวในการเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ในการเข้าชม ในขณะที่เดียวกันก็จะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น

2. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการปลูกฝังจิตสำนึกของคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความรัก ห่วงแหน รักษา และดึงชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรของตนและ ได้รับประโยชน์ตอบแทนจากการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ เช่น การจ้างงาน การบริการนำเที่ยวการให้บริการขนส่ง การให้บริการที่พัก และการขายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น

3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรม และได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

4. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้าน หรือของชุมชนอื่น รวมทั้งเคารพในวัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และผู้คนของตนเองด้วย

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญอยู่ 9 ประการ คือ

1. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะ ที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี โดยยึดหลักที่ว่าต้องอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพื่อให้สามารถสืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลัง

2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะ ที่มีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักที่ว่าด้วยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือให้กระทบน้อยที่สุด

3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลาย

4. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

5. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว อันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น

6. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการตลาดของบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยยึดหลักที่ว่าจะต้องให้ธุรกิจท่องเที่ยวเน้นในเรื่องอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

7. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้ต้องการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีกโดยยึดหลักที่ว่าต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

8. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ และความสะอาดของพื้นที่ โดยยึดหลักที่ว่าต้องไม่เกินขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ในทุกๆ ด้าน และต้องดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอ

9. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว โดยยึดหลักที่ว่าต้องป้องกัน รักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว ส่วนองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญ 6 ด้านที่ส่งผลกระทบต่อทัศนใจมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว มีดังนี้

9.1 องค์ประกอบด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อันประกอบด้วยสิ่งดึงดูดใจ 10 ประการ ได้แก่ (1) ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น (2) โบราณคดี และพิพิธภัณฑสถานต่างๆ (3) งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมือง รวมทั้งซากปรักหักพัง (4) ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้น และงานแกะสลัก (5) ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนา (6) ดนตรี การแสดง มหรสพต่างๆ (7) ภาษาและวรรณกรรม (8) วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ธรรมเนียมการรับประทานอาหาร (9) ประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียม และเทศกาลต่างๆ และ (10) ลักษณะงานหรือเทคโนโลยีต่างๆ ที่นำมาใช้ในการประชาสัมพันธ์แนะนำเพื่อจูงใจ ที่นำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

9.2 องค์ประกอบด้านกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการสิ่งแวดล้อมโดยมีการศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้แก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

9.3 องค์ประกอบด้านธุรกิจท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้บริการทางการท่องเที่ยวโดยผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และได้ผลตอบแทนในกำไรธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งเป็นผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเพื่อที่จะได้ช่วยในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

9.4 องค์ประกอบด้านการตลาดท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการตลาดท่องเที่ยวคุณภาพ โดยแสวงหานักท่องเที่ยวคุณภาพให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อให้ นักท่องเที่ยวคุณภาพได้รับรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างพึงพอใจ อีกทั้งช่วยอนุรักษ์ ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

9.5 องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือจัดการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ และได้รับผลประโยชน์ตอบแทน เพื่อกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น

9.6 องค์ประกอบด้านการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวที่ต้องคำนึงถึงการปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องทางการท่องเที่ยวแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อให้นักท่องเที่ยวอบอุ่นใจ ความรู้และสื่อความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทุกฝ่ายเกิดความรักความหวงแหนทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการเดินทางท่องเที่ยวชมโบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นต่างๆ เพื่อได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน อีกทั้งศึกษาความเชื่อ พิธีกรรมต่างๆ และมีความเข้าใจ วัฒนธรรมใหม่ๆ เพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพ แวดล้อมและวัฒนธรรม โดยให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวด้วย เราอาจแบ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกเป็นประเภทย่อย ได้ 5 ประเภทคือ

1. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยว โดยได้รับความรู้ ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการ รักษา มรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อมโดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว (บุญเลิศ ตั้งวัฒนา, 2554: 292-293)

2. การท่องเที่ยวงานวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้นเพื่อให้ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียศิลป์และศึกษาความเชื่อการยอมรับ นับถือ การเคารพพิธีกรรมต่างๆ อีกทั้งได้รับความรู้ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว

3. การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism/Village Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษโดดเด่น เพื่อให้ได้รับความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ ศึกษางานสร้างสรรค์ และภูมิปัญญาพื้นบ้านอีกทั้งมีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว

4. การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาหรือแข่งขันกีฬา โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบของการจัดรายการกีฬาตามเส้นทางที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกีฬาได้สนุกสนานเพลิดเพลินกับการออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาหรือแข่งขันกีฬา ในขณะเดียวกันก็ได้ไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางรายการกีฬา ทำให้ได้รับความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าทางสภาพแวดล้อม โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว

5. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Health Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยมีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพหรือฟื้นฟูสุขภาพทางวัฒนธรรม เช่น การนวดตัว การนวดฝ่าเท้า การอบสมุนไพร การประคบสมุนไพร การฝึกกายบริหาร และการฝึกสมาธิ เป็นต้น เพื่อเสริมสร้างสุขภาพและคุณภาพชีวิตของนักท่องเที่ยวบนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่ออย่างมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสิ่งแวดล้อม โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว

แนวความคิดเกี่ยวกับสื่อดิจิทัล 4.0

แอปพลิเคชัน (Application)

ความหมายของแอปพลิเคชัน (Application) แอปพลิเคชัน (Application) หรือ แอป (App) หมายถึง โปรแกรมประเภทหนึ่งที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้งานบนมือถือหรือแท็บเล็ต โดยแอปพลิเคชันนั้นเราจะเห็นได้ในมือถือหรือแท็บเล็ตที่ใช้ระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ (Android) และ iOS

แอปพลิเคชันสำหรับอุปกรณ์เคลื่อนที่ (Mobile Application) ซึ่งคำว่า “Mobile Application” ประกอบขึ้นด้วย 2 คำ คือ Mobile กับ Application ซึ่งมีความหมายดังนี้ Mobile คือ

1. อุปกรณ์สื่อสารที่ใช้ในการพกพา นอกจากการใช้งานได้ตามพื้นฐานของโทรศัพท์แล้ว ยังทำงานได้กับคอมพิวเตอร์เนื่องจากเป็นอุปกรณ์ที่พกพาได้ จึงมีคุณสมบัติเด่น คือ มีขนาดเล็ก น้ำหนักเบา ใช้พลังงานน้อยสำหรับ Application หมายถึงซอฟต์แวร์ที่ใช้เพื่อช่วยในการทำงานของผู้ใช้ (User) โดยแอปพลิเคชันจะต้องมีส่วนติดต่อกับผู้ใช้ User Interface (UI) เพื่อเป็นตัวกลางในการใช้งานต่างๆ ดังนั้น Mobile Application หมายถึง แอปพลิเคชันที่ช่วยให้การทำงานของผู้ใช้บนอุปกรณ์แบบเคลื่อนที่และพกพา เช่น PDA, Smartphone และ Tablet เป็นต้น ซึ่งแอปพลิเคชันเหล่านี้จะทำงานบนระบบปฏิบัติการ (OS) ที่แตกต่างกันในปัจจุบันมีการพัฒนาแอปพลิเคชันตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ใช้ขึ้นมาเป็นจำนวนมาก เนื่องจากผู้ใช้มีความต้องการใช้แอปพลิเคชันที่แตกต่างกัน และในปัจจุบันอัตราการใช้งานอุปกรณ์เคลื่อนที่เพิ่มมากขึ้นเป็นผลจากการให้บริการแอปพลิเคชันต่างๆ ที่มีการพัฒนาเพิ่มมากขึ้นด้วย เพื่อตอบสนองการใช้งานของผู้ใช้ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มคนทำงาน นิสิตนักศึกษา นักธุรกิจ หรือกลุ่มแม่บ้านในปัจจุบันได้พัฒนาแอปพลิเคชันต่างๆ ขึ้นมากมายเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ โดยผู้เชี่ยวชาญจากผลการวิจัยของบริษัท Gartner ซึ่งเป็นบริษัทวิจัยด้านธุรกิจและเทคโนโลยีกล่าวว่าในอนาคตตลาดของแอปพลิเคชันจะเข้าสู่ความเป็นตลาดที่เป็นลูกค้าเฉพาะกลุ่มมากขึ้น โดยแอปพลิเคชันที่มีการใช้กันในปัจจุบันและเริ่มมีผู้ใช้มากขึ้นตามลำดับ มีดังต่อไปนี้

- 1.) การโอนเงินผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Money Transfer) เป็นช่องทางที่สะดวกประหยัดและรวดเร็ว
- 2.) การสืบค้นผ่านอุปกรณ์สื่อสาร (Mobile Search) โดยจุดประสงค์หลักของบริการนี้ก็เพื่อส่งเสริมการขายบนโทรศัพท์เคลื่อนที่ และมีการวิเคราะห์ว่าลูกค้าคุ้นเคยกับบริการค้นหาสินค้าหรือบริการของผู้ให้บริการของผู้ให้บริการรายใดแล้วก็มักจะกลับมาใช้บริการต่อไป
- 3.) การใช้บริการเว็บไซต์ผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Mobile Browsing) เป็นการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตซึ่งถือเป็นฟังก์ชันพื้นฐานของโทรศัพท์ยุคใหม่
- 4.) การติดตามสุขภาพหรือตรวจสุขภาพทางไกล (Mobile Health Monitoring) เป็นบริการเพื่อคอยเฝ้าดูผู้ป่วย โดยเฉพาะผู้ป่วยที่เป็นโรคเรื้อรังที่ไม่อาจจำเป็นต้องนอนโรงพยาบาล ผู้ป่วยจะได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง ช่วยให้หน่วยงานทางด้านสุขภาพประหยัดค่าใช้จ่ายได้ เพราะสามารถติดตามอาการผู้ป่วยได้ตลอดเวลาผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่
- 5.) การชำระเงินผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Mobile Payment) โดยมีวัตถุประสงค์คล้ายๆ กับ Money Transfer แต่บริการมีลักษณะเด่น 3 ประการ คือเป็นทางเลือกในการชำระเงินเมื่อช่องทางชำระเงิน อื่นๆ ไม่สะดวก เพิ่มความสะดวกและรวดเร็วให้แก่ผู้ใช้บริการ และช่วยเพิ่มปัจจัยในการยืนยันตัวตนของลูกค้า เพื่อเพิ่มระดับของความปลอดภัยของข้อมูลได้อีกทางหนึ่ง

6.) การเชื่อมต่อสัญญาณและการโอนย้ายข้อมูลระยะสั้นด้วยเทคโนโลยี NFC ซึ่งเป็นการสื่อสารไร้สายระยะสั้น ที่จะมีการนำมาใช้กับการชำระเงินในจุดที่ต้องการความเร็วและมียอดการชำระไม่มากนัก หรือค่าชำระโดยสารต่างๆ หรือใช้ในการยืนยันหมายเลข ID ของลูกค้าก่อนเข้า ระบบต่างๆ เป็นต้น

7.) การโฆษณาผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Mobile Advertising) ตลาดโฆษณาบโทรศัพท์เคลื่อนที่ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์จะเติบโตขึ้นไปอย่างต่อเนื่อง เพราะสามารถเข้าถึงลูกค้าจำนวนมากได้

8.) การรับ-ส่งข้อความตัวอักษรหรือภาพ (Mobile Instant Messaging) เป็นการบริการสนทนาผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ซึ่งเป็นที่นิยมกันมากในปัจจุบัน

9.) บริการเพลงประเภทต่างๆ (Mobile Music) เป็นบริการฟังเพลงหรือโหลดเพลงมาไว้บนโทรศัพท์

10.) Banking Services เป็นบริการที่ได้รับความนิยมในกลุ่มธุรกิจ โดยบริการที่ผู้ใช้เพิ่มมากขึ้น ได้แก่ การโอนเงินผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่มีความสะดวกและรวดเร็ว นอกจากนี้ Mobile Banking ยังเป็นกลุ่มแอปพลิเคชันที่มีโอกาสเติบโตค่อนข้างมากเพื่อรองรับการให้บริการทางการเงินรูปแบบใหม่ เช่น Online Banking เป็นต้น

11.) Location Based Services (LBS) เป็นแอปพลิเคชันที่ได้รับความนิยมเพิ่มสูงขึ้นในปัจจุบัน เนื่องจากสามารถตอบสนองความต้องการได้หลากหลาย นับตั้งแต่เพิ่มประสิทธิภาพในเชิงธุรกิจ สนับสนุน Social Networking รวมถึงตอบสนองความต้องการและความสนใจในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี โดยแนวโน้มภายในประเทศไทยนั้น การให้บริการ LBS ที่ตอบสนองความต้องการทางด้าน Social Networking จะกลายเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดในการให้บริการ LBS ในอนาคต ปัจจุบันผู้ให้บริการต่างประเทศได้ให้ความสำคัญในการให้บริการประเภทย่อยอย่างสูง เช่น การให้บริการซัพพอร์ทสำหรับสมาชิกที่ใช้บริการ Facebook เป็นต้น

12.) Cloud Based Services (CBS) เป็นแอปพลิเคชันที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากเนื่องด้วยผู้ใช้ไม่จำเป็นต้องเก็บข้อมูลไว้ในอุปกรณ์เคลื่อนที่ของตนที่มีพื้นที่หน่วยความจำอย่างจำกัด แต่สามารถเรียกใช้งานหรือดาวน์โหลดข้อมูลต่างๆ ได้จากผู้ให้บริการผ่านอินเทอร์เน็ต (เว็บ) ได้อย่างสะดวก นอกจากนี้ยังได้รับการตอบรับในแง่ของการแบ่งปันข้อมูลระหว่างผู้ใช้ของแต่ละคนได้อย่างรวดเร็วผลักดันให้ผลิตภัณฑ์อุปกรณ์เคลื่อนที่ ต้องมีการรองรับการใช้งานอินเทอร์เน็ตเป็นแอปพลิเคชันที่สำคัญยิ่งนอกจากนี้ยังช่วยให้เกิดการพัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับอุปกรณ์เคลื่อนที่ใหม่ๆ ออกมาอย่างต่อเนื่อง เช่น การใช้บริการตรวจสอบสภาพจราจรผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่แบบ Real-time เป็นต้น

ระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ (Android Operating System)

แอนดรอยด์ คือระบบปฏิบัติการสำหรับอุปกรณ์พกพา เช่น โทรศัพท์มือถือ และคอมพิวเตอร์แท็บเล็ต (Tablet Computer หรือ Tablet PC) เป็นต้น ซึ่งพัฒนามาจากระบบปฏิบัติการลินุกซ์ (Linux) อีกทีหนึ่ง แอนดรอยด์ถูกพัฒนาโดยบริษัท Android Inc. ซึ่งก่อตั้งในปี ค.ศ. 2003 โดย Andy Rubin และ Rich

Miner ต่อมาในปี ค.ศ. 2005 กูเกิลได้เข้าซื้อบริษัทดังกล่าว หลังจากนั้นกูเกิลได้ร่วมมือกับกลุ่มบริษัททางด้านฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ และการสื่อสาร เช่น Intel, HTC, LG, Texas Instruments เพื่อจัดตั้งองค์กรความร่วมมือที่มีชื่อว่า Open Handset Alliance ขึ้นในปี ค.ศ. 2007 โดยมีจุดประสงค์ในการสร้างแพลตฟอร์ม (Platform) สำหรับอุปกรณ์พกพาที่มีพื้นฐานอยู่บน มาตรฐานเปิด (Open Standard) ซึ่งโปรเจกต์แรกที่กลุ่ม Open Handset Alliance เปิดตัวออกมา ก็คือแอนดรอยด์นี่เองในชื่อโปรเจกต์ว่า The Android Open Source Project

หนังสือดิจิทัล (E-Book)

ความหมายของหนังสือดิจิทัล (Digital Book) หรือ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Book) มักเรียกสั้นๆ ว่า อีบุค (eBook, EBook, e-Book) คือ หนังสือหรือเอกสารดิจิทัลที่ผู้อ่านสามารถอ่านทางจอคอมพิวเตอร์ ทางอินเทอร์เน็ต หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์พกพาได้สำหรับหนังสือดิจิทัล จะมีความหมายรวมถึงเนื้อที่ถูกรัดแปลงอยู่ในรูปแบบที่สามารถแสดงผลออกมาได้ โดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์จะมีลักษณะการนำเสนอที่สอดคล้องและคล้ายคลึงกับการอ่านหนังสือทั่วไปในชีวิตประจำวันแต่จะมีลักษณะพิเศษคือ สะดวกและรวดเร็วในการค้นหา และผู้อ่านสามารถอ่านพร้อมๆ กันได้หนังสือดิจิทัลจะมีลักษณะเหมือนกับหนังสือธรรมดาทั่วไป ที่ผ่านระบบการพิมพ์มีเนื้อหา มีภาพประกอบ ในส่วนหนังสือดิจิทัลก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน แต่คุณสมบัติของหนังสือดิจิทัลนอกเหนือจากหนังสือทั่วไปคือ สามารถแทรกภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหว แบบทดสอบและสามารถสั่งพิมพ์เอกสารที่ต้องการออกทางเครื่องพิมพ์ได้อีกประการหนึ่งที่สำคัญก็คือ หนังสือ หนังสือดิจิทัลสามารถปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยตลอดเวลา ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้จะไม่มีในหนังสือธรรมดาทั่วไปสามารถดูภาพประกอบที่เคลื่อนไหวได้ นอกจากนั้นยังสามารถสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมนอกจากในหนังสือดิจิทัลได้โดยผ่านทางอินเทอร์เน็ต

ไชยยศ เรื่องสุวรรณ (2551 : 107) ได้ให้ความหมายของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ดังนี้ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เป็นสื่อที่มีรูปเล่มและองค์ประกอบของเล่มหนังสือครบถ้วน เป็นสื่อที่นิยมจัดให้อยู่ในรูปแบบในสกุล pdf และใช้โปรแกรม Acrobat Reader ของ Adobe ในการอ่านรูปหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง หนังสือหรือเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่ผู้อ่านสามารถอ่านผ่านหน้าจอคอมพิวเตอร์สร้างขึ้นด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ สามารถแทรกภาพ เสียงภาพเคลื่อนไหวแบบทดสอบ มีการนำเสนอที่สอดคล้องและคล้ายกับหนังสือ สะดวกรวดเร็วในการค้นหา ผู้อ่านสามารถอ่านพร้อมกันได้

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

พจนานุกรม (2546, หน้า 14) ให้ความหมายไว้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน

สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (อ้างในกุลแก้ว คล้ายแก้ว, 2551) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า หมายถึง การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนพื้นฐานแนวคิดที่ว่า ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถและบทบาทที่สำคัญในการดำเนินงาน ตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน และมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

1. ชาวบ้านหรือคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม
2. ดำเนินการท่องเที่ยวได้โดยคนในชุมชน
3. ชุมชนได้รับผลประโยชน์
4. อำนาจการตัดสินใจขึ้นอยู่กับชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนได้มีการริเริ่มดำเนินการเผยแพร่ขยายผลให้ชุมชนทดลองดำเนินการโดยมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอ.ส.) ซึ่งพยายามพัฒนาชุมชนโดยอาศัยการท่องเที่ยว ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการท่องเที่ยวเพื่อสร้างให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง สามารถพึ่งพาตนเองและสร้างชุมชนให้เข้มแข็งซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนภายใต้ทุนของชุมชนที่มีอยู่ ซึ่งแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถพิจารณาได้ 3 มิติ ดังนี้

1. มิติด้านทรัพยากร

รูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถแบ่งได้ตามภูมิศาสตร์ได้แก่ ภูเขา น้ำตก แม่น้ำ ทะเล หรือภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสาน และภาคใต้ เป็นต้น เพราะในแต่ละชุมชนจะมีเอกลักษณ์ด้านภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน แม้กระทั่งภูเขาเหมือนกันอาจเป็นภูเขาหินทราย หินแกรนิต หรือหินปูน ตัวอย่างการท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศไทยที่เกิดขึ้น ได้แก่ การท่องเที่ยวบ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช การท่องเที่ยวในชุมชนฝั่งธนบุรี การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตที่ปลายโพงปางจังหวัดสมุทรสาครและการศึกษาชีวิตชาวประมงที่บ้านอำเภอกะเอย จังหวัดพังงา

2. มิติด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีลักษณะครอบคลุมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลักหรือทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนและกิจกรรมนั้นๆ เป็นกิจกรรมที่ได้รับความเห็นชอบและความร่วมมือจากคนในชุมชน รวมถึงไม่ทำลายวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมของชุมชน ลักษณะกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยทั่วไปแล้วเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้เรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่

การทำมาหากินของคนในชุมชน ได้แก่ การปรุงอาหารพื้นบ้าน การย้อมผ้าจากสีธรรมชาติ การทอผ้า การปลูกข้าว การเดินรำพื้นเมือง การทำการเกษตร การเดินป่า การดำน้ำ การส่องสัตว์และการพายเรือ เป็นต้น

3. มิติด้านการจัดการ

สินธุ์ สโรบล (2546, หน้า 12) อธิบายไว้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีลักษณะพิเศษ คือ ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนแนวคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนหรือคนในชุมชนทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ได้แก่ ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน มาเป็นต้นทุนในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมและส่งผลดีต่อชุมชนในด้านการพัฒนาศักยภาพช่วยให้คนในชุมชนมีความรู้ความสามารถในการดำเนินงาน เช่นการตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน โดยการเน้นให้เกิดความยั่งยืน รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวสามารถแบ่งได้ 4 ด้านดังนี้

- 1) การจัดการด้านบุคลากร
- 2) การจัดการด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว
- 3) การจัดการด้านผลประโยชน์
- 4) การจัดการด้านบริหารจัดการ

วัตถุประสงค์ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ชลดา สิทธิวรรณ (2546, หน้า 15) กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการให้อำนาจแก่ชุมชนในการจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์กับชุมชน ทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่น การพัฒนาคุณภาพสินค้าทางการท่องเที่ยว การสร้างรายได้เสริม รวมถึง การพัฒนาการมีส่วนร่วมและการสร้างความรับผิดชอบของชุมชน

ปัจจัยที่ทำให้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์

1. การสนับสนุนจากภาครัฐบาล (ทั้งด้านนโยบาย การเงิน เทคนิค ผู้เชี่ยวชาญ การให้ความรู้ด้านต่างๆ)
2. การใช้ทรัพยากรในชุมชนท้องถิ่นอย่างรู้ค่า
3. การมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องทางการวางแผน การปฏิบัติ และการจัดการ
4. การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม
5. ความเข้มแข็งของประชาชนและองค์กรท้องถิ่น

6. ความเชื่อมโยงในระดับภูมิภาคและระดับชาติ

7. ความเชี่ยวชาญและความชำนาญเฉพาะด้าน

หลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยมีชุมชนเป็นฐานและใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนนั้นมีหลักการดังนี้ (พจนานุกรม, 2546 หน้า 12)

1. ชุมชนเป็นเจ้าของ
2. ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทาง
3. ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
4. ยกย่องคุณภาพชีวิต
5. มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม
6. คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
7. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
8. เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
9. เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น
10. มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

จากหลักการดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปหลักการสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ดังนี้คือ เป็นความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว คนในชุมชนจึงต้องมีส่วนร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมได้รับประโยชน์ การนำทรัพยากรท่องเที่ยวมาใช้เป็นปัจจัยหรือต้นทุนในการจัดการท่องเที่ยว ต้องคำนึงถึงการใช้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และมีการบำรุงรักษาอย่างดีที่สุด เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจน คำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญรวมถึงการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นกระบวนการจัดการท่องเที่ยว โดยอาศัยทุนทางธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชนมาเปลี่ยนเป็นสินค้าด้านการท่องเที่ยวผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้คนที่มีอยู่ภายในชุมชนมาจัดการทรัพยากรร่วมกันและแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างเสมอภาค ซึ่งเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวทางเลือก (alternative tourism) ที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันที่ต้องการแสวงหาความรู้จากการเดินทางท่องเที่ยวนอกจากความสุนทรีย์ภาพอื่นที่ได้รับระหว่างการเดินทางโดยมีหลายองค์และหน่วยงานได้ให้นิยามความหมายการท่องเที่ยวโดยชุมชนสรุปภาพรวมได้ดังนี้

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (WWF:2001, Dixey 2005, Goodwill and Santilli 2009, Asker et al 2010, Kibicho 2010, Zapata et al2011, Salazar 2011, Kyrgyz CBT Association 2013, World Bank 2013) เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ชุมชนท้องถิ่นบริหารจัดการโดยมีเจตนาทำให้เกิดประโยชน์กับชุมชน มีการควบคุม พัฒนา และจัดการโดยที่ผลประโยชน์ส่วนใหญ่ตกอยู่กับท้องถิ่น ชุมชนอาจจะเป็นเจ้าของ ทรัพย์สินเช่น ที่พัก และให้บุคคลภายนอก เช่น บริษัทนำเที่ยวเข้ามาบริหารโดยไม่ได้เป็นเจ้าของ เป็นหน่วยงานขนาดเล็กที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันระหว่างผู้มาเยือนและชุมชนเจ้าของ โดยทั่วไป เหมาะกับพื้นที่ในชนบทและภูมิภาค มุ่งเน้นการสื่อความหมายและการสื่อสารวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น กระจายอำนาจสู่ผู้คนในท้องถิ่นโดยก่อให้เกิดโอกาสในการจ้างงานด้วยการเพิ่มรายได้และพัฒนาทักษะและองค์กรของผู้คนเหล่านั้น การท่องเที่ยวโดยชุมชนยังมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืน โดยที่ชุมชนได้รับการพัฒนาและการบำรุงรักษา กิจกรรมของการบริการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แพคเกจท่องเที่ยวที่มีคุณค่าโดยใช้ประโยชน์ด้านที่พัก อาหาร ดนตรี ศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่น การพัฒนาที่ขับเคลื่อนโดยชุมชนมีเป้าหมายที่ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แสดงความคิดเห็นสร้างความมั่นใจในการตัดสินใจ ส่งเสริมให้เกิดความรับผิดชอบ

การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะตัว แตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไป (พจนานุกรม, 2546: 12-13) ซึ่งผู้ที่นำแนวคิดนี้ไปปฏิบัติควรต้องทำความเข้าใจถึงเบื้องหลัง ความคิด หลักการ ความหมาย และองค์ประกอบที่สำคัญ ซึ่งหลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย 1) ชุมชนเป็นเจ้าของ 2) ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทาง 3) ส่งเสริมความภาคภูมิใจตนเอง 4) ยกระดับคุณภาพชีวิต 5) มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม 6) คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น 7) ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม 8) เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ 9) เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมกับท้องถิ่น 10) มีการกระจายรายได้สู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน

SNV และ University of Hawaii (2007) ระบุความหมายของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเพื่อบรรเทาความยากจน ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยมีการจัดการและการดำเนินงานในลักษณะของกลุ่มหรือองค์กร เพื่อเป็นแหล่งรายได้ทางเลือกให้กับชุมชน ส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติและให้ความเคารพต่อประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น อาจมีการสนับสนุนด้านงบประมาณจากหน่วยงานผู้บริจาคหรือองค์กรพัฒนาเอกชน

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับภารกิจ หรือโครงการที่ส่วนราชการจะดำเนินการ ซึ่ง มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่โดยปกติของประชาชนในชุมชนนั้น การทำความเข้าใจถึงผลกระทบและแนวทางแก้ไขปัญหานั้นส่วนราชการจะดำเนินการและการปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนโดยให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น และรัฐต้องรับฟังและแก้ไขปัญหาจนประชาชนเกิดความพึงพอใจและมีส่วนร่วมในการผลักดันในภารกิจหรือโครงการ

นั้น เกิดผลสำเร็จ เพราะเห็นว่าจะเกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน (พระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีพ.ศ.2546 หมวด 1, อ้างถึงใน สามแยกชาวบ้าน คู่มือการมีส่วนร่วมภาคประชาชนเกี่ยวกับหน้าที่สาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2550,6) หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาท้องถิ่นครอบคลุมความหมายหลักๆ 4 ขั้นตอน

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนการตัดสินใจว่า ควรจะมีการดำเนินการเรื่องอะไรและมีวิธีการดำเนินการอย่างไร

2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ โดยอาจเป็นการให้ความสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ การเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมหรือการให้ความร่วมมือกับกลุ่มที่ดำเนินการ

3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนานั้นๆ

4. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานของโครงการนั้นๆ

สามแยกชาวบ้าน คู่มือการมีส่วนร่วมภาคประชาชนเกี่ยวกับหน้าที่สาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (2550, 9: 12)

ธนาคารโลก The World Bank Participation Source book (1996, Washington DC: World Bank,11) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วม คือ กระบวนการซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีอิทธิพลและมีส่วนร่วมในการริเริ่มพัฒนาและการตัดสินใจ ที่มีอิทธิพลต่อทรัพยากรทั้งหลาย และมีอิทธิพลต่อเขาทั้งหลาย

สุชาติ กรเพชรปानी และคณะ (2550,6) กล่าวว่า “การเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของประชาชนในการจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวชมหิ้งห้อย โดยเริ่มตั้งแต่ การรับรู้ถึงลักษณะผล กระทบ การเสนอแนวทางการจัดการผลกระทบและการร่วมกันดำเนินการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น”

ทศพล ชื่นอุปการนันท์ (2549,28) ได้กล่าวไว้ว่า การเข้ามีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนในท้องถิ่น จึงต้องเป็นการมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น (Local Benefit) ซึ่งหมายถึง การกระจายรายได้ที่เหมาะสม การยกระดับคุณภาพชีวิต การได้รับผลตอบแทนมาทำนุบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว และทำยที่สุดชุมชนสามารถควบคุมการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ มีการรักษาระบบนิเวศที่ยั่งยืน และสังคมพัฒนาอย่างเหมาะสมอย่างไรก็ตามการให้ชุมชนมีส่วนร่วมสิ่งสำคัญที่จำเป็นคือ การให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ในการดูแลรักษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการเพิ่มทักษะในการจัดการและประสานงานกับภายนอก

อุทัยวรรณ ลิ้มปชยาพร (2551,9) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมในลักษณะของการร่วมรับรู้ร่วมคิดร่วมทำที่มีผลกระทบต่อตนเองหรือชุมชน ส่วนการมีส่วนร่วมในการบริหาร

จัดการท่องเที่ยว ได้กล่าวไว้ว่า การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้นสิ่งสำคัญที่จำเป็นคือ การให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ชุมชน ในการดูแลรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการเพิ่มทักษะในการจัดการและการประสานงาน ท้ายที่สุดชุมชนจะสามารถบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ มีการรักษาระบบนิเวศที่ยั่งยืน สังคมพัฒนาอย่างเหมาะสม มีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยการพัฒนาของชุมชนเอง

แซร์เลย์ อีเบอร์, 1992 (อ้างถึงใน พงระภิ ศรีสวัสดิ์ และคณะ 2550, 7) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Involving Local Communities) เป็นการให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมทาง การท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ ซึ่งไม่เพียงแต่สร้างผลประโยชน์ตอบแทนให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น และสิ่งแวดล้อมโดยรวม แต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวด้วย

ศักดิ์ศิริ นันตะสุข และคณะ (2542, อ้างถึงใน ศรีสวัสดิ์ อาสาสรรพกิจ 2550, 16) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน คือ ต้องพยายามใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น บุคลากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยรายได้จากการท่องเที่ยวคืนเป็นภาษีชุมชน มีนโยบายให้คนในชุมชนลงทุน การพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และคุณภาพชุมชน สนับสนุนการศึกษาของเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น ชุมชนจะต้องสามารถรับและปฏิเสธการท่องเที่ยวได้ ชุมชนต้องสามารถร้องเรียนบริษัทนำเที่ยวที่ทำความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อม ชุมชน และสังคมได้

เขาวลิต สิทธิฤทธิ์และคณะ (2545, 4) กล่าวว่า ชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นองค์ประกอบสำคัญ 1 ใน 4 หลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน ภาวะการณ์ปัจจุบัน ประกอบกับรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน (2450) ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทการเรียกร้องสิทธิของชุมชน ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยเน้นให้ตนเป็นศูนย์กลางในการจัดการ เพื่อมุ่งหวังการพัฒนาที่เกิดจากพื้นฐานความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (อ้างถึงในพระครูวิมลจิตติสุนทร และคณะ 2546, 15) ที่ได้กล่าวไว้ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมกันคิด พินิจพิจารณาในการคิดตัดสินใจปฏิบัติ และรับผิดชอบในเรื่องที่มีผลกระทบต่อตัวประชาชนเอง การพัฒนาชุมชนจะประสบผลสำเร็จได้นั้น ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการคือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและสามารถนำไปสู่การช่วยเหลือตนเองได้ ซึ่งได้แก่ ทำโดยประชาชนเอง ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ก็เป็นของประชาชน และที่เข้าไปกว่านั้น ประชาชนดำเนินการพัฒนาได้ด้วยตัวของเขาเอง

รุ่งรัตน์ ทองสกุล และคณะ (2549, 25) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง บทบาทของชุมชนในการร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติตามแผนและร่วมได้รับ ประโยชน์อย่างเสมอภาค รวมถึงร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวอันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น

ศักดิ์ศิริ นันตะสุข และคณะ (2550, 14-15 อ้างถึงใน สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2541, 104) กล่าวว่า ชุมชนเกี่ยวข้องกับกับการท่องเที่ยวที่มีบทบาท และความสัมพันธ์ในหลายรูปแบบ ได้แก่

1. เป็นเจ้าของพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม
2. เป็นผู้จำหน่ายสินค้าในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว
3. เป็นผู้ให้บริการการท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยวเกิดใหม่ที่ยังไม่มีการลงทุนธุรกิจใดๆ ชุมชนมักมีโอกาสนำบริการในระยะเวลาเริ่มแรก เช่น บังกะโล ที่พักแบบง่ายๆ
4. เป็นผู้ให้บริการการท่องเที่ยวชุมชน
5. ชุมชนที่อยู่ในฐานะองค์กรปกครองท้องถิ่นที่รับผิดชอบในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

ในชุมชนมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ประกอบกับความต้องการของประชาชน

ลีลิก ฤทธิ์เนติกุลและคณะ (2547,21) กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงการให้ความร่วมมือด้วยความตั้งใจและสมัครใจโดยไม่ถูกบังคับ ชูเชิญ ซึ่งกระบวนการความร่วมมือนั้นต้องประกอบด้วย

1. การเข้าร่วมการตัดสินใจและตกลงใจ
2. การเข้าร่วมในการดำเนินงานของแผนงานและโครงการ
3. การเข้าร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการ
4. การเข้าร่วมในการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม

ไตรรัตน์ สุนทรประภัสสร (2543,6 อ้างถึงในสุจิตราภา พันธวิไล และคณะ 2550, 22-23) กล่าวว่าในการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวแบบมีความสนใจพิเศษ สามารถกระทำได้ใน 4 แนวทาง คือ

1. ชุมชน-รัฐ เป็นการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนและรัฐ ให้การสนับสนุน
2. เอกชน-ชุมชน การสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วม ระหว่างธุรกิจเอกชนและชุมชน จุดเด่นของแนวทางนี้คือการพยายามผสมผสานประโยชน์ที่เหมาะสมของทั้งสอง
3. เอกชน-รัฐ เป็นแนวทางที่เกิดขึ้นในระดับประเทศ หรือระดับเมือง โดยรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลท้องถิ่นร่วมมือกับผู้ประกอบการในการพัฒนาการท่องเที่ยว
4. รัฐ-ชุมชน-เอกชน สิ่งสำคัญในการพัฒนาของแนวทางนี้ก็คือ การสร้างความเห็นพ้องต้องกันของทั้ง 3 ส่วน โดยชุมชนควรมีโอกาสในการกำหนดการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการกระจายผลตอบแทนที่เป็นธรรมและเกิดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่รัฐและเอกชนให้การสนับสนุนการบริการที่ชุมชนไม่สามารถให้บริการเองได้

สรุป การมีส่วนร่วม คือ การที่ทุกส่วนตั้งแต่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกับทรัพยากรต่างๆ ด้านการท่องเที่ยว ซึ่งในแต่ละภาคส่วนก็จะมีบทบาทของตัวเอง เพื่อทำการพัฒนาทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวให้ดีขึ้น

ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2548) ได้กล่าวไว้ว่า เงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมมี 3 ประการ คือ

1. ต้องมีอิสรภาพ หมายถึง มีอิสระที่จะเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ การเข้าร่วมต้องเป็นไปด้วย

ความสมัครใจ การถูกบังคับให้เข้าร่วมไม่ว่าจะในรูปแบบใด ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม

2. ต้องมีความเสมอภาค บุคคลที่เข้าร่วมในกิจกรรมใดจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้เข้าร่วมคนอื่นๆ

3. ต้องมีความสามารถ บุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายจะต้องมีความสามารถพอที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมนั้นๆ หมายความว่า ในบางกิจกรรมแม้จะกำหนดว่าผู้เข้าร่วมมีเสรีภาพและเสมอภาคแต่กิจกรรมที่กำหนดไว้มีความซับซ้อนเกินความสามารถของกลุ่มเป้าหมาย การมีส่วนร่วมย่อม

เกิดขึ้นไม่ได้

องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม มี 3 ด้าน คือ

1. ต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายชัดเจน
2. ต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย
3. ต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย

การมีส่วนร่วม เป็นการกระจายโอกาสให้บุคคลมีส่วนร่วม และการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ หากการมีส่วนร่วมมากขึ้นเพียงใดก็จะช่วยให้มีการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร และทำให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น

ระดับขั้นและเครื่องมือของระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม มี 4 ระดับ ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making)
- 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation)
- 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefit)
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

อดิน (2527 อ้างในจินดา, 2540) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการมีส่วนร่วม 5 ทฤษฎี ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ทฤษฎีการจูงใจมวลชน (Mass Persuasion) การจูงใจ หมายถึงการใช้คำพูดหรือการเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือและกระทำซึ่งการเกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาการขัดแย้งในการปฏิบัติงาน และถ้าจะทำให้เกิดผลดีผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อมให้เข้าใจแจ่มแจ้งให้เกิดศรัทธาตรงกับความต้องการของผู้เกลี้ยกล่อมโดยเฉพาะในเรื่องของความต้องการของคนตามหลักทฤษฎีของ Maslow ที่เรียกว่า ลำดับขั้นตอนของความต้องการ (Hierarchy of needs) คือ ความต้องการของคนเป็นไปตามลำดับจากน้อย ไปหามาก

2. ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ (National Moral) เมื่อใดก็ตามถ้าคนงานมีขวัญดีจะเกิดความสำนึกในการรับผิดชอบ อันจะเกิดผลดีแก่หน่วยงานทั้ง ในส่วนที่เป็นขวัญส่วนบุคคลและขวัญของกลุ่ม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าขวัญของคนเราเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะคนมีขวัญที่ดีนั้น ย่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่น่าไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ได้เช่นกัน

3. ทฤษฎีการสร้างความรู้สึกชาตินิยม (Nationalism) ความรู้สึกเป็นตัวเองที่จะอุทิศหรือเน้นค่านิยมเรื่องผลประโยชน์รวมของชาติ มีความพอใจในชาติของตัว พอใจเกียรติภูมิ จงรักภักดีผูกพันต่อท้องถิ่น

4. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership) การสร้างผู้นำจะช่วยให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจ ทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยของการรวมกลุ่มคน จูงใจคนไปยังเป้าประสงค์

5. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administrative and method) การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือ เป็นวิธีหนึ่งที่ย่างเพราะใช้กฎหมาย ระบบระเบียบ แบบแผน

สรุป ทฤษฎีการมีส่วนร่วมคือ เหตุผลสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนาและความเจริญ การทำให้คนมีส่วนร่วม นั้น จึงเป็นเรื่องสำคัญเพื่อประโยชน์ในการพัฒนา โดยการมีส่วนร่วมนั้นจะต้องครอบคลุมทุกส่วนตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลเป็นเครื่องมือในการดำเนินการ

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีนักวิชาการหลายท่านกล่าวไว้ดังนี้

ภราเดช พยัฆวิเชียร (2542 : 82) ได้กล่าวถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้มีความยั่งยืนว่าจำเป็นต้องมีการพิจารณาทั้งในมิติด้านเศรษฐศาสตร์ สังคม และสิ่งแวดล้อม ควบคู่กันไปโดยตลอด การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยความหมายทั่ว ๆ ไปนั้นหมายถึง การพัฒนาที่จะเข้าไปใช้ประโยชน์ในปัจจุบันโดยไม่กระทบกระเทือนผลประโยชน์ที่พึงมีในอนาคต

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2538 : 9) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมชุมชนมีฐานการผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเอง เพื่อความพออยู่พอกิน แต่การท่องเที่ยวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนโดยรัฐ นักท่องเที่ยวและนักธุรกิจการท่องเที่ยว เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ทรัพยากรภายในชุมชนมาเป็นการใช้เพื่อตอบสนองต่อนักท่องเที่ยว ดังนั้นชุมชนต้องพึ่งพาตนเองให้มากขึ้นเพื่อสร้างอำนาจการต่อรอง การจัดการแหล่งท่องเที่ยวของตนในลักษณะการท่องเที่ยวสีเขียวโดยอาศัยวัฒนธรรมชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

กุลแก้ว คล้ายแก้ว (2553) กล่าวถึงหลักการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 4 ประการ คือ

1. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่า ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว นั้น เพื่อเป็นข้อมูลให้นักท่องเที่ยวในการเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ในการเข้าชม ในขณะที่เดียวกันก็จะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น

2. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการปลูกฝังสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความรัก ห่วง แห่น รักษา และดึงชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรของตนด้วย และได้รับประโยชน์ตอบแทนจากการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจ้างงาน การบริการนำเที่ยว การให้บริการขนส่ง การให้บริการที่พัก การขายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น

3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมและได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

4. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้าน หรือของชุมชนอื่นรวมทั้งเคารพในวัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และผู้คนของตนเองด้วย

นอกจากนี้ยังกล่าวต่อไปว่าองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมามองตัวเองอย่างเข้าใจในสรรพสิ่งของโลกที่ไม่สามารถแยกตัวออกจากกันได้ ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ฉะนั้นองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญจึงควรมี 6 ด้านอิงตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนดังต่อไปนี้ คือ

1. องค์ประกอบด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อันประกอบด้วยสิ่งดึงดูดใจอยู่ 10 ประการ คือ

1.1 ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น

1.2 โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่าง ๆ

1.3 งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมืองรวมทั้งซากปรักหักพัง

1.4 ศิลปะ ทัศนกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้น และแกะสลัก

1.5 ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา

1.6 ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่าง ๆ

- 1.7 ภาษาและวรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา
- 1.8 วิถีชีวิต เสื้อผ้า การแต่งกาย การทำอาหาร ธรรมเนียมการรับประทานอาหาร
- 1.9 ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียม และเทศกาลต่าง
- 1.10 ลักษณะงานหรือเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีการนำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

2. องค์ประกอบด้านกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม โดยมีการศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้แก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

3. องค์ประกอบด้านธุรกิจท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้บริการทางการท่องเที่ยวโดยผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และได้ผลตอบแทนในกำไรสู่ธุรกิจท่องเที่ยวซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา อีกทั้งช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อม

4. องค์ประกอบด้านการตลาดท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการตลาดท่องเที่ยวคุณภาพ โดยแสวงหานักท่องเที่ยวคุณภาพให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวคุณภาพได้รับรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างพึงพอใจ อีกทั้งยังช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

5. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือจัดการการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ และได้รับผลประโยชน์ตอบแทนเพื่อกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น

6. องค์ประกอบด้านการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่ต้องคำนึงถึงการปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องทางการท่องเที่ยวแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่ต้องคำนึงถึงการปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทางการท่องเที่ยวแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยมีการให้ความรู้และสื่อความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทุกฝ่ายเกิดความรักความหวงแหนทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

โครงการวิถีทรรศน์ : วิถีไทยการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (2540) ได้ให้ข้อสังเกตว่า ลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมก็คือการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมามองตนเองอย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสรรพสิ่งในโลกที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ โดยได้กล่าวถึงส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ประการสำหรับการท่องเที่ยวแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ คือ ประการแรกต้องเปลี่ยนการท่องเที่ยว (Tourism) เป็นการเดินทาง (Travel) ให้คนกลุ่มเล็กสร้างภูมิปัญญาของกลุ่มไปศึกษา ไปดูตามความสนใจของตนเองเป็นการเดินทางไปรู้จัก การเดินทางต้องเป็นโลกส่วนตัว ไปอย่างเกรงใจ ไปอย่างเคารพต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นชุมชน มีความสุขจากการเดินทางเป็นเป้าหมาย ไม่ใช่การไปบุกบูก พิธีกรรมความเชื่อชาวบ้าน ไปซื้อทุกอย่างที่ขวางหน้า ประการที่สอง ต้องให้การศึกษา โดยเฉพาะกับเด็ก ๆ ให้เรียนรู้และเข้าใจการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เนื่องจากในปัจจุบันไม่มีทางหลีกเลี่ยงนักท่องเที่ยวไปได้

จึงควรให้การศึกษาแก่เยาวชนว่า จะเผชิญสถานการณ์นี้อย่างไรจะได้ประโยชน์เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมได้อย่างไร หลักสูตรการเรียนการสอนวิชาการท่องเที่ยว ควรมีหลักสูตรที่สร้างภูมิคุ้มกัน ไม่ให้มีการเสพยาขายที่ไม่เคารพผู้อื่น และต้องเร่งสร้างบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพรู้เรื่องวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ไม่ใช่รู้เรื่องภาษาอย่างเดียว มีคฤศก์ต้องมีความรู้เป็นวิทยากร ไม่ใช่คนรับใช้ของนักท่องเที่ยวที่ต้องบริการทุกอย่าง ประการที่สาม ต้องเรียนรู้ที่จะเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้าน ของชุมชนอื่น รวมทั้งเคารพในวัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และผู้คนของเราเองด้วยต้องมีพื้นฐานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้มาเยือนจะละเมิดมิได้ เพราะหากเราไม่เคารพวัฒนธรรมของเรา นักท่องเที่ยวชาติอื่นก็ไม่เคารพเช่นกัน

Greenwood (1982) กล่าวว่า ทั้งการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวทางมนุษยชาติ ล้วนแล้วแต่ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ตรง โดยมีโอกาสได้สัมผัสวัฒนธรรมที่แท้จริงของชาติต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด

McIntoch and Goeldne (1984) กล่าวว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีวัตถุประสงค์ก็เพื่อการสร้างความคุ้นเคยกับประชาชนในท้องถิ่นอื่น ๆ หรือประเทศอื่น ๆ เพื่อให้เข้าใจและซาบซึ้งต่อวัฒนธรรมของประชาชนเหล่านั้น ดังนั้น การท่องเที่ยวจึงเป็นการก่อให้เกิดความรู้ และการติดต่อสื่อสาร ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างความเข้าใจของคนทั้งโลกเข้าด้วยกัน อันจะนำไปสู่สันติสุขในการอยู่ร่วมกันทั้งปัจจุบันและอนาคต

Smith (1989) กล่าวว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทำให้นักท่องเที่ยวได้ซึมซับและมองเห็นถึงวิถีชีวิตของสังคมในอดีตที่ผ่านมา ๆ มาที่ปรากฏให้เห็น เช่น แบบบ้าน งานหัตถกรรม เครื่องมือ เครื่องใช้ในการทามาหากิน และการแต่งการ เป็นต้น

Howell (1993) กล่าวว่า คนเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อที่จะเรียนรู้หาประสบการณ์และความบันเทิง นักท่องเที่ยวบางกลุ่มเห็นว่า คนท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรมที่แปลกและโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ก็สามารถเป็นสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวได้เช่นกัน สิ่งที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้โดดเด่นก็คือ การที่นักท่องเที่ยวสามารถเพิ่มพูนประสบการณ์ ความรู้และมุมมองทางด้านวัฒนธรรมที่กว้างไกล

Reisinger (1994) กล่าวว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นความสนใจพิเศษในการสืบค้นและแสวงหาประสบการณ์การมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมใหม่ ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความงาม สติปัญญา อารมณ์และจิตใจ

สรุปการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนงและสิ่งต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับ สภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย ผู้ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมาความเชื่อ มุมมองความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้ ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่มุ่งเดินทางไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อให้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินและได้รับความรู้จากการศึกษาความเชื่อ ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรมมีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษา

สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว อันเป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความสมดุลแห่งกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวและกระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปจึงสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องช่วยกันสนับสนุนส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก่อประโยชน์สูงสุดแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในปัจจุบันและอนาคตอย่างยั่งยืน เนื่องจากประเทศไทยเป็นชาติที่มีความเจริญด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ที่สืบทอดต่อเนื่องกันมาแต่บรรพกาล สิ่งเหล่านี้เป็นสมบัติล้ำค่าที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นไทยซึ่งแตกต่างจากชาติอื่น จึงเป็นสิ่งที่คนไทยควรเห็นแจ้งถึงคุณค่าและพยายามรักษาไว้ด้วยความรู้ ความฉลาดรอบคอบ มิให้สูญหายหรือเสื่อมโทรมไป ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควรหมายถึงการเดินทางของผู้คนหรือกลุ่มคนจากสถานที่ที่อยู่ประจำไปยังท้องถิ่นอื่น เพื่อชื่นชมกับเอกลักษณ์ให้เกิดมิตรภาพ ความรู้ ความเข้าใจ และความซาบซึ้งตรึงใจในวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ อีกทั้งต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อบุคคลวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้นให้น้อยที่สุดในขณะเดียวกันชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมก็ได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวในด้านการสร้างรายได้ และการจ้างงาน อันนำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของชุมชน

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของชุมชนมีนักวิชาการหลายท่านกล่าวไว้ดังนี้

มนัส สุวรรณ และคณะ (2541) ได้แบ่งรูปแบบในการบริหารจัดการการพัฒนาในพื้นที่ในปัจจุบันไว้เป็น 3 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ

1. การบริหารจัดการโดยรัฐฝ่ายเดียว โดยเป็นการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่โดยที่รัฐเป็นผู้ปฏิบัติจัดทำเองทั้งหมด ไม่มีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ
2. การบริหารจัดการโดยรัฐร่วมกับชุมชน โดยเป็นการบริหารจัดการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐ
3. การบริหารจัดการโดยเอกชน โดยมีลักษณะเป็นการมอบภารกิจ หรือโอนกิจการบางส่วนหรือทั้งหมดให้เอกชนเป็นผู้ปฏิบัติจัดทำแทน การที่งานบริหารท้องถิ่นจะให้ภาคเอกชน ประชาชน หรือหน่วยงานอื่นของภาครัฐบาลเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่น ก็จะต้องดูบทบาท อำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย และความสามารถของแต่ละฝ่าย โดยการร่วมมือสามารถทำได้หลายรูปแบบตามความถนัดของแต่ละฝ่าย

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ได้กล่าวไว้ว่า ชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากกิจกรรมทางการท่องเที่ยว จึงต้องให้ชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้รู้ปัญหาและความต้องการของชุมชนท้องถิ่นของตนเองได้ดีกว่าผู้อื่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่นของตัวเอง กิจกรรมทางการท่องเที่ยวได้ส่งผลกระทบโดยตรงกับชุมชนท้องถิ่นทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่ง บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา ได้จำแนกผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนท้องถิ่นไว้เป็น 4 ด้าน คือ

1. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจ อาจพิจารณาได้เป็นทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งผลกระทบในทางบวก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชน การสร้างงาน การเพิ่มรายได้ การกระตุ้นการผลิต และการแก้ปัญหาดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ ส่วนผลกระทบ ได้แก่ ปัญหารายได้ไม่ต่อเนื่อง เพราะฤดูกาลของการท่องเที่ยว คุณภาพแรงงานไม่เหมาะสมกับระบบการผลิตผลิตภัณฑ์ ราคา และการบริการอาจมีการแข่งขันผลประโยชน์ในชุมชน ทำให้เกิดปัญหาด้านทุนอื่น ๆ เช่น แรงงาน ที่ดิน เงิน การใช้วัตถุดิบจากต่างประเทศ เป็นต้น

2. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านสังคม อาจพิจารณาได้เป็นทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งผลกระทบในทางบวก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงแผนการประกอบอาชีพช่วยยกมาตรฐานการครองชีพ สร้างความสามัคคี ป้องกันการอพยพย้ายถิ่น เสริมสร้างการศึกษา สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น ส่วนผลกระทบในแง่ลบ ได้แก่ เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยมท้องถิ่น ปัญหาการหลอกลวงนักท่องเที่ยว มีการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนอื่นเข้ามาปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่น

3. ผลกระทบของนักท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านวัฒนธรรม อาจพิจารณาได้เป็นทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งผลกระทบในทางบวก ได้แก่ การใช้วัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว มีความเข้าใจที่ดีต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดความรัก ความหวงแหน ภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง เกิดความร่วมมือร่วมใจในการช่วยเหลือฟื้นฟูสืบทอด และอนุรักษ์วัฒนธรรม ส่วนผลกระทบ ในแง่ลบ ได้แก่ การเกิดปัญหาการขัดแย้งทางวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่นการเปลี่ยนแปลงค่านิยม รูปแบบของวัฒนธรรมท้องถิ่น การลดคุณค่าของวัฒนธรรมและศิลปวัตถุการทำลายศิลปวัตถุของชุมชนท้องถิ่น การทำลายวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว เป็นต้น

4. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านสิ่งแวดล้อม อาจพิจารณาได้เป็นทั้งบวกและทางลบ ซึ่งผลกระทบในทางบวก ได้แก่ สร้างความตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมในชุมชนท้องถิ่น ช่วยรักษา พัฒนา ปรับปรุงและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมของชุมชน และค้นคว้าหาแนวทางรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น ส่วนผลกระทบในทางลบ ได้แก่ เกิดปัญหาการทาลายทรัพยากรในด้านต่าง ๆ ของชุมชนท้องถิ่น เช่น ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรทางชีวภาพ เกิดปัญหามลภาวะ ปัญหาการทรุดตัวของดิน การทำลายภูมิทัศน์ของชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น

ภราเดช พยัฆวิเชียร กล่าวว่า ต้องสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนด้วยความอดทนและตั้งใจจริง รวมทั้งต้องสร้างความเข้าใจให้แก่ธุรกิจด้วยว่า สังคม ธรรมชาติ วัฒนธรรมเป็นทุนด้วย หากไม่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม แล้วจะพบกับปัญหาสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ซึ่งจะส่งผลให้การประกอบธุรกิจไม่ยั่งยืน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย มีส่วนร่วมไว้ว่า “แนวความคิดของการมีส่วนร่วมเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นเป็นหลัก โดยได้รวมถึงการมีส่วนร่วมกับทุกองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์มีเป้าหมายและทิศทางเดียวกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นประเด็นปัญหาใหญ่ที่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ง่ายนักในสภาวะสังคมปัจจุบัน

ถวิล กัลชาญพิเศษ (2538 : 5) ได้กล่าวถึงศักยภาพการพึ่งตนเองในชุมชนชนบทวิธีที่จะทำให้ชุมชนมีศักยภาพสูง คือ ชุมชนให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่ม โดยอาศัยพื้นฐานด้านอาชีพเสริมเป็นหลักในการรวบรวม การบวบในการพึ่งตนเองคือการนำนโยบายของรัฐมาปฏิบัติควบคู่กับความเชื่อในด้านผลเสียของการทำลายสิ่งแวดล้อม การปรับตัวของชุมชนมีการผสมผสานนโยบายรัฐกับภูมิปัญญาชุมชน การให้ความสำคัญกับการศึกษา ในด้านสังคมมีการอาศัยระบบเครือข่ายในการขัดเกลาทางสังคม การพึ่งตนเองประสบผลได้มาจากการสามารถพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจได้ โดยการรวมใจกัน แต่การต่อรงมีน้อยเพราะเครือข่ายระหว่างชุมชนยังไม่มี ปัจจัยที่มีผลต่อการ พึ่งตนเองคือวัฒนธรรม ความเชื่อที่เหมือนเดิมแต่วัฒนธรรมด้านทุนนิยมเน้นเพื่อเศรษฐกิจมากขึ้น อีกปัจจัยหนึ่งคือ ผู้นำชุมชนที่สามารถชักนำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยสมัครใจ

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2543) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหา สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน
2. ร่วมคิดค้น สร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบาย แผนงาน หรือโครงการ
4. ร่วมตัดสินใจในการ ใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด ใช้เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม
5. ร่วมหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมลงทุนในกิจกรรมของชุมชน ชีตความสามารถของตนและของหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรม
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการกิจกรรมที่ได้ทำไว้ ทั้งเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ตลอดไป

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2537) ได้อธิบายไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือการที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการ ควบคุมการใช้ กระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคมเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม ในการมีส่วนร่วมประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปของการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนอย่างเป็นตัวของตัวเอง

อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2542) ได้แสดงความคิดเห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนนั้น อาจจะพิจารณาจาก ประเภท และระดับของการมีส่วนร่วม ประเภทการมีส่วนร่วม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินการแบ่งปันผล ประโยชน์ที่เป็นธรรมระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) และการติดตามประเมินผล ส่วนระดับการมีส่วนร่วมนั้น อาจจะวัดได้จาก ระดับของความถี่ของบุคคล องค์กรที่ร่วมกิจกรรม ความพึงพอใจ ระดับของเป้าหมายที่พึงได้และระดับของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตามประเภทที่กล่าวมาแล้ว

สรุปการมีส่วนร่วมของประชาชน คือการที่ภายในชุมชนมีความสามารถในการช่วยกันการจัดการ ควบคุมดูแลทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนรวมไปถึงการดำรงชีวิตของคนใน

ชุมชนทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ประชาชนในชุมชนได้พัฒนาและถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนโดยมีทั้งรูปแบบของการบริหารจัดการโดยรัฐร่วมกับชุมชน โดยเป็นการบริหารจัดการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐการบริหารจัดการโดยเอกชน คือในชุมชนและภาครัฐตกลงกับที่จะให้เอกชนมาช่วยดูแลบริหารจัดการ และรูปแบบที่คนในชุมชนบริหารจัดการภายในชุมชน

ประวัติอุทยานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย

อุทยานแห่งชาติรามคำแหง มีเนื้อที่ประมาณ 341 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมอยู่ในท้องที่อำเภอบ้านด่านลานหอย อำเภอคีรีมาศ และอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย เป็นอุทยานแห่งชาติทางประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยปูชนียวัตถุอันเป็นโบราณสถานสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี มีสภาพป่าอันอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ตลอดจนมีสภาพธรรมชาติและทิวทัศน์ที่สวยงาม และเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 18 ของประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่ของ อุทยานแห่งชาติรามคำแหง มีภูมิประเทศเป็นเทือกเขาขนาดใหญ่ ที่ตั้งสูงชันไปจากที่ราบคล้ายจอมปลวก แยกตัวจากเทือกเขาอื่นโดยเด่นชัด มีลักษณะเป็นเขาสูงสลับซับซ้อน ทอดตัวในแนวเหนือ-ใต้ ระหว่างจังหวัดกำแพงเพชรและสุโขทัย มีภูเขาที่สูงที่สุดคือ เขาหลวงประกอบด้วย เขานารายณ์ สูง 1,160 เมตร เขาพระเจดีย์ สูง 1,185 เมตร เขาภูเขา และ เขาพระแม่ย่า สูง 1,200 เมตรจากระดับน้ำทะเล

สำหรับภูมิอากาศเป็นแบบฝนตกชุกสลับแห้งแล้ง ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนตุลาคม มีปริมาณฝนมากในช่วงเดือนสิงหาคม-ตุลาคม และฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ มีอากาศหนาวเย็นสบาย โดยเฉพาะบนยอดเขาหลวงอุณหภูมิจะหนาวเย็นในเวลาากลางคืน ช่วงที่อากาศเย็นสบายที่สุดระหว่างเดือนธันวาคม – มกราคม อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 27.6 องศาเซลเซียส

สถานที่ท่องเที่ยว

เขาหลวง เป็นภูเขาที่มียอดเขาสูงที่สุดอยู่ทางด้านทิศใต้ของเมืองสุโขทัย รูปพรรณสันฐานคล้ายสตรีนอนสยายผม ที่มีส่วนใบหน้าเคลือบอยู่กับเมฆหมอกตลอดเวลา บนยอดเขามีทิวทัศน์สวยงามประกอบไปด้วยยอดเขาสูงที่ปกคลุมด้วยทุ่งหญ้าธรรมชาติ บริเวณ ผานารายณ์ เป็นจุดที่สามารถไปยืนชมทิวทัศน์กว้างไกลของทุ่งหญ้า และผืนป่าดงดิบตามริมห้วยชุ่มชื้น และยังเป็นจุดชมดวงอาทิตย์ขึ้นในยามเช้าและตกในยามเย็น

จากที่ทำการอุทยานแห่งชาติมีเส้นทางเดินเท้าสู่ยอด เขาหลวง ระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร โดยเป็นเส้นทางดิ่งชันขึ้นที่สูงตลอด ผู้ที่ต้องการพิชิตยอดเขาหลวงจึงต้องเตรียมร่างกายให้พร้อม ระหว่างทางจะพบกับสิ่งที่น่าสนใจเป็นระยะๆ ช่วงแรกผ่านไปตามป่าดงดิบแน่นทึบ เมื่อถึงต้นประตูใหญ่ที่ยืนต้นตระหง่านอยู่ริมทาง สภาพทางจะเริ่มชันขึ้นๆ ราวกับหน้าผา รวมระยะทาง 3 กิโลเมตร ระหว่างทางมีจุดให้พักชมทิวทัศน์จนไปถึงจุดพักที่เรียกว่า น้ำดิบผามะหาด ซึ่งมีธารน้ำซับให้แวะพักล้างหน้าล้างตา จากนั้นทางจะลาดชันจนกระทั่งถึงยอดเขาหลวง

ถ้ำนารายณ์ ตั้งอยู่บริเวณทางขึ้นเขาหลวง ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติประมาณ 3 กิโลเมตร เดิมเป็นที่ประดิษฐานของเทวรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ซึ่งสลักจากหินทรายโบราณที่มีพุทธลักษณะคล้ายรูปพระนารายณ์ จึงทำให้ชาวบ้านเรียกขานเป็นชื่อถ้ำ ปัจจุบันได้ย้ายไปไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง

ถ้าพระแม่ย่า ตั้งอยู่ที่ตำบลนาเชิงคีรี อำเภอกีรีมาศ ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติประมาณ 25 กิโลเมตร เป็นที่ประดิษฐานเดิมของพระแม่ย่า ซึ่งเป็นพระพุทธรูปโบราณสมัยสุโขทัย อันเป็นที่เคารพสักการะของชาวสุโขทัย ลักษณะคล้ายเพิงหินขนาดใหญ่ และด้านหลังเป็นถ้ำถ้ำ การเดินทางใช้ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1319 เมื่อถึงสี่แยกบ้านขุนนาง เลี้ยวซ้ายผ่านเขาภูตยาเข้าสู่ไปอีกประมาณ 12 กิโลเมตร ผ่านหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ รค.3 (ถ้าพระแม่ย่า) ไปก็จะถึงถ้าพระแม่ย่า

ทุ่งหญ้าธรรมชาติ บนยอดเขาจะเป็นทุ่งหญ้าที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติมีเนื้อที่ประมาณ 3,000 ไร่ มีหญ้าหลายชนิดขึ้นอยู่รวมกัน บางชนิดเป็นพืชสมุนไพร โดยเฉพาะบริเวณสวนขวัญไทรงาม ไทรงามขนาดใหญ่ แผ่กิ่งก้านสาขาได้ลักษณะสวยงามเหมาะสำหรับนั่งพักผ่อน อยู่ระหว่างทางขึ้นยอดเขาหลวง

น้ำตกกล้าเกลียว เป็นน้ำตกขนาดกลางที่มีน้ำไหลตลอดปี น้ำใส โอบล้อมไปด้วยสภาพธรรมชาติที่สวยงามของป่าเบญจพรรณ และป่าดิบแล้งที่แทรกตัวอยู่เป็นระยะ ๆ มีโขดหินขนาดใหญ่จำนวนมาก มีบรรยากาศที่เงียบสงบ ร่มรื่น เย็นสบาย และให้ความเป็นส่วนตัว การเดินทางใช้ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1319 เมื่อถึงสี่แยกที่บ้านนาสระลอยเลี้ยวซ้ายเข้าไปประมาณ 150 กิโลเมตร เมื่อถึงที่ทำการหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติชั่วคราว (น้ำตกกล้าเกลียว) ต้องเดินเท้าเข้าไปอีกประมาณ 4 กิโลเมตร จึงจะถึงตัวน้ำตกชั้นที่สูงที่สุด ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติ ประมาณ 20 กิโลเมตร

น้ำตกสายรุ้ง เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ที่สูงชันและสวยงาม เกิดจากต้นน้ำบริเวณเขาเจดีย์มาเป็นลำธาร คลองไผ่น้ำ ไหลลงมาจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ มีโตรกผาสูงชันกว่าร้อยเมตร มีทั้งหมด 4 ชั้น น้ำตกชั้นบนสุดเป็นชั้นสูงใหญ่และงดงามมาก แต่ต้องเดินเท้าทวนสายน้ำตกขึ้นไปประมาณ 1.2 กิโลเมตร น้ำตกสายรุ้งมีน้ำตกเฉพาะในฤดูฝนเท่านั้น การเดินทางจากอำเภอกีรีมาศ ใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 101 ไปประมาณ 16 กิโลเมตร แล้วมีทางแยกเข้าสู่บ้านใหม่เจริญผล เข้าไปประมาณ 9 กิโลเมตร จะพบทางแยกเข้าไปอีก 4 กิโลเมตร ถึงน้ำตก

น้ำตกหินราง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของที่ทำการอุทยานแห่งชาติ ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นน้ำตกขนาดเล็ก มีลักษณะเป็นร่องหินที่มีน้ำไหลลงมาเป็นทางมีน้ำไหลเป็นบางฤดู

พระร่วงวังวาว ตั้งอยู่ที่ตำบลคีรีมาศ อำเภอกีรีมาศ มีตำนานเล่าขานว่า เดิมบริเวณนี้เป็นสถานที่ที่พระร่วงมาเล่นวาว เคยมีประเพณีสักการบูชาสืบทอดกันมาแต่โบราณ ซึ่งเกิดขึ้นจากความเชื่อของชาวบ้านในพื้นที่ใกล้เคียง ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติประมาณ 6 กิโลเมตร

อ่างเก็บน้ำคลองข้างโน เป็นแหล่งชมทัศนียภาพของทิวเขา วิถีชีวิตของผู้มีอาชีพหาปลา และในฤดูหนาวจะมีนกเป็ดน้ำเข้ามาอยู่ในอ่างเก็บน้ำเป็นจำนวนมาก เป็นจุดแวะพักก่อนที่จะเดินทางต่อไปยัง ที่ทำการอุทยานแห่งชาติรามคำแหง ประมาณ 12 กิโลเมตร

สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ อุทยานแห่งชาติรามคำแหง ตำบลคีรีมาศ อำเภอมือง จังหวัดสุโขทัย 64000 โทรศัพท์ 0 5591 00001 โทรสาร 0 5591 0000 อีเมล ram26@hotmail.com

ประวัติบ่อน้ำพุร้อนพระร่วง จังหวัดกำแพงเพชร

สำหรับประวัติของบ่อน้ำพุร้อนพระร่วงองค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว และบริการสาธารณะ จึงได้ขออนุญาตกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เพื่อขอเข้าทำประโยชน์ในเขตพื้นที่ป่าไม้ เนื้อที่ 15-0-38 ไร่ เมื่อปี พ.ศ. 2543 ตามประกาศกรมป่าไม้ ลงวันที่ 15 กันยายน 2543 เรื่อง กำหนดบริเวณ

พื้นที่ให้ส่วนราชการหรือองค์การของรัฐเข้าใช้ประโยชน์ภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ (ป่าแม่ระกา) ฉบับที่ 178/2543 และตั้งแต่ปี 2544 จนปัจจุบัน องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร ได้ดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก และกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในแหล่งบ่อน้ำพุร้อนพระร่วง เพื่อให้มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดกำแพงเพชร และภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยที่เป็นไปตามมาตรฐาน บ่อน้ำพุร้อนพระร่วงบึงสาป มีลักษณะทางกายภาพ คือ เป็นบ่อน้ำพุร้อนที่เกิดขึ้นเอง ตามธรรมชาติจากใต้ดิน มีความร้อน 40 - 65 องศาเซลเซียส ซึ่งหากอาบหรือแช่น้ำแร่สามารถแก้อาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ปวดข้อ อาการบ่าแข็ง ข้อติด ข้อเคล็ดหรือข้อแพลง และโรคผิวหนัง องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร ได้ส่งตัวอย่างน้ำพุร้อนไปตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำทางด้านกายภาพ - เคมี และโลหะหนัก เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2548 ที่กลุ่มงานวิเคราะห์คุณภาพสิ่งแวดล้อม สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 4 นครสวรรค์ และตามรายการที่ตรวจวิเคราะห์ เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานคุณภาพแหล่งน้ำผิวดินที่ไม่ใช่ทะเล ตามประกาศของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2537) ออกตามความในพระราชบัญญัติส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เรื่องการกำหนดมาตรฐานคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดิน ตีพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่ม 111 ตอนที่ 16 ง ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2537 (ภาคผนวก ฅ) ปรากฏว่า คุณภาพน้ำอยู่ใน ระดับที่ 2 อุบโภคและบริโภคต้องผ่าน

ต ำ น

พระร่วงเมื่อครั้งยังเป็นหนุ่ม มีนิสัยชอบเล่นเป็ย เล่นว่าว เล่นไก่ เจ้าชู๊ โดยไม่ถือพระองค์ชอบเสด็จไปในท้องถื่นทุรกันการ และเมื่อเสด็จไปในที่ต่าง ๆ ก็มักจะเกิดเป็นตำนานขึ้นมากมาย กล่าวกันว่า พระร่วงเป็นผู้มีบุญญาธิการ รู้ทั้งบังเหลิ่อม รู้จบไตรเทพวิทยาคม อีกทั้งมี วาจาสิทธิ์ จากตำนานโบราณกล่าวว่า พระร่วงได้เสด็จมาถึงบริเวณเขาไก่เข็ย พระองค์ได้ไ้ป่าตัวหนึ่ง เมื่อเสด็จมาถึงสถานที่รมรื่น พระองค์ทรงหิว และตั้งใจจะเสวยไ้ป่า จึงได้สาปบริเวณนี้เป็นบ่อน้ำพุร้อน เพื่อที่จะได้นำน้ำร้อนมาลวกไ้ และถอนขนเมื่อถอนขนเสร็จ ไม่มีน้ำเย็น จึงสาปน้ำเย็นขึ้นเพื่อล้างไ้ ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดบ่อน้ำร้อน บ่อน้ำเย็น บริเวณใจกลางบึงสาป เขาไก่เข็ย หรือจากข้อสันนิษฐาน กล่าวว่า พระองค์คงสาปน้ำร้อน น้ำเย็น เพื่อทำความสะอาดไ้ หรือที่เรียกว่าให้น้ำไ้ แล้วพระองค์ ก็ได้เดินทางต่อไป บ่อน้ำร้อน น้ำเย็น กลายเป็น “บ่อน้ำร้อนบึงสาป” เขาไก่เข็ย และ ไนวโรกาสรูฐพิธิเสกน้ำพระพุทธรมณต์อันศักดิ์สิทธิ์เพื่อทูลเกล้าฯ ในมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 5 รอบ 5 ธันวาคม 2530 ได้นำน้ำจากบ่อน้ำพุร้อนพระร่วงไปร่วมพิธิ ณ พระวิหารหลวงวัดสุทัศน์เทพวราราม กรุงเทพมหานคร ถือเป็นการยืนยันความสำคัญของน้ำพุร้อนพระร่วงได้เป็นอย่างดี ในปัจจุบันบ่อน้ำพุร้อนพระร่วง ตั้งอยู่ในพื้นที่ หมู่ที่ 3 บ้านลานหิน ตำบลลานดอกไม้ อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

ประวัติพระร่วง พระร่วงเป็นนามสามัญที่ใช้เรียกษัตริย์ผู้ครองแคว้นสุโขทัยและยังเป็นชื่อวีรบุรุษในนิทานประจำถิ่นของชาวบ้านแถบจังหวัดสุโขทัย กำแพงเพชร พิษณุโลก อุตรดิตถ์และตาก เรื่องพระร่วงมีทั้งที่เป็นมุขปาฐะและลายลักษณ์ เรื่องเล่าแบบลายลักษณ์บันทึกไว้ในพงศาวดารฉบับต่างๆ ได้แก่ พงศาวดารเหนือ จุลยุทธการวงศ์ฉบับความเรียงภาษาไทย ประชุมพงศาวดารภาคที่ 11 ประชุมพงศาวดารภาคที่ 1 หนังสือคำให้การชาวกรุงเก่า ราชพงศาวดารกัมพูชา พงศาวดารเมืองเชียงใหม่ฉบับโบราณยาวเลขที่ 1/ ณ พงศาวดารโยนกและชินกาลมาลีปกรณ์

ภาพิตพระร่วง เป็นวรรณกรรมที่จารึกลงในแผ่นศิลารูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ติดไว้กับผนัง ด้านใน ของศาลาหน้าพระมหาเจดีย์หลังเหนือ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพฯ และจดไว้ในสมุดไทยอีกหลายเล่ม กรมศิลปากรจัดพิมพ์เป็นครั้งแรก เมื่อพ.ศ. 2472 มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บัญญัติพระร่วง เป็นภาษาไทยเก่าแก่ที่ติดปากคนไทยสืบมายาวนาน ใช้ถ้อยคำพ้องๆ และมากมายรูปไปในลักษณะของกวีนิพนธ์แบบต่างๆ แทรกอยู่ในวรรณคดีไทยหลายเรื่องในเวลาต่อมา เมื่อพิจารณาตามรูปของวลีจะพบว่าคล้ายคลึงใกล้เคียงกับจารึกพ่อขุนรามคำแหง ดังนั้น จึงมีผู้รู้ของชุมชนสันนิษฐานว่า สุภาพิตพระร่วงเดิมอาจเป็นพระบรมราชาบาท ซึ่งพระร่วงพ่อขุนรามคำแหง ทรงแสดงสั่งสอนประชาชนชาวไทยในครั้งนั้น สุภาพิตพระร่วงเขียนเป็นร้อยสุภาพ มีรูปแบบที่กำหนดไว้ตายตัวว่าในวรรคหนึ่งๆ ให้ ใช้คำได้วรรคละห้าคำ คำส่งสัมผัสมีรูปวรรณยุกต์ใด คำรับสัมผัสต้องมีรูปวรรณยุกต์นั้น เช่น ภายในย่อหน้าออก ภายนอกย่อหน้าเข้า เป็นต้น วรรณกรรมเรื่องสุภาพิตพระร่วงเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะของสุโขทัย ได้รับการเรียบเรียงเป็นร้อยสุภาพ และจารึกเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์

พลาดิสัย สิทธิธัญกิจ (2546) และมานพ พราหมณ์โชติ ได้กล่าวถึงนามพระร่วงไว้ว่าคำว่าพระร่วงเป็นชื่อบุคคลผู้เป็นวีรบุรุษ เป็นผู้นำของสังคม สังคมไทยโบราณนิยมสืบต่อเรื่องราวเก่าทำนองตำนาน นิทานปรัมปรา นิทานพื้นบ้าน เป็นแบบมุขปาฐะ เล่ากันปากต่อปาก (oral history) ต่อมาจึงมีการจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ในบรรดาเรื่องราวเกี่ยวกับผู้นำทางวัฒนธรรม เรื่อง "พระร่วง" เป็นเรื่องที่ถกหยิบยกมาเล่าขานทั้งในฐานะผู้นำทางวัฒนธรรมตามตำนาน ฐานะวีรบุรุษผู้มี ตัวตนจริงของ ประวัติศาสตร์ และในฐานะสัญลักษณ์ของผู้รู้ และความเป็น ปราชญ์ เรื่องพระร่วงที่เป็นมุขปาฐะ เป็นนิทานประจำถิ่น แบ่งเป็น 2 แบบ

แบบที่ 1 คือ เรื่องพระร่วงลูกนาค เน้นที่กำเนิดพระร่วงและการขึ้นครองเมือง มีลำดับโครงเรื่องดังนี้ เจ้าเมืองได้เสพสังวาสกับนางนาค---นางนาคละทิ้งลูกไว้---มีชาวบ้านไปพบเด็กและเก็บมาเลี้ยง ---พระร่วงเติบโตขึ้นมีโอกาสได้แสดงอิทธิฤทธิ์ เป็นเหตุให้ได้พบพ่อซึ่งเป็นเจ้าเมือง---พระร่วงได้เป็นเจ้าเมือง

แบบที่ 2 ไม่ได้เน้นชาติกำเนิดแต่เน้นให้เห็นอิทธิฤทธิ์ของพระร่วงว่าเป็นที่มาของสัตว์ สิ่งของ และภูมินามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ปลาพระร่วง ถนนพระร่วง ไม้ขีดกันพระร่วง ข้าวตอกพระร่วง เป็นต้น

เรื่องพระร่วงตามที่ปรากฏในพงศาวดารแตกเป็นหลายสำนวน แต่ส่วนใหญ่มีโครงเรื่องและอนุภาคเหตุการณ์บางอย่างคล้ายกัน แบ่งเป็น 3 แบบ ตามกำเนิดของพระร่วง ดังนี้

1. พระร่วงเป็นกษัตริย์ครองเมืองสุโขทัย มีแม่เป็นคนพื้นเมืองเดิม มีพ่อเป็นกษัตริย์หรือคนต่างถิ่น (โครงเรื่องเหมือน มุขปาฐะแบบที่ 1)

2. พระร่วงเป็นเชื้อสายกษัตริย์ขอม ต่อมาได้เป็นใหญ่ในหมู่ไทยเมืองใต้ (โครงเรื่องเหมือนมุขปาฐะแบบที่ 1)

3. พระร่วงเป็นชาวละโว้ที่แข็งข้อกับขอมซึ่งเป็นชนชั้นปกครอง ภายหลังได้เป็นกษัตริย์เมืองสุโขทัย มีโครงเรื่อง ดังนี้พระร่วงเป็นคนส่งส่วยน้ำให้ขอม---พระร่วงใช้วาจาสิทธิ์แก้ปัญหาค่าส่งส่วยน้ำ---กษัตริย์ขอมต้องการฆ่าพระร่วงผู้มีอิทธิฤทธิ์---พระร่วงจึงหนีไปบวช---พระร่วงใช้วาจาสิทธิ์กำจัดทหารขอม---พระร่วงได้เป็นเจ้าเมือง นิทานชาวบ้านเรื่องพระร่วงจำลองลักษณะของวีรบุรุษแบบชาวบ้านไทยที่มีทั้งความเป็นมนุษย์ปุถุชนและทั้งความเป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์ ส่วนพระร่วงในพงศาวดารแสดงร่องรอยที่มาและความสัมพันธ์ของกลุ่มชนชั้นปกครองในดินแดนแถบนี้ในยุคก่อนสมัยอาณาจักรสุโขทัย พระร่วงมีฐานอำนาจอยู่ทางเมืองใต้เป็นเครือญาติกับขอม เมืองนครศรีธรรมราชและอยุธยาซึ่งเป็นคนละกลุ่มกับไทยล้านนา นอกจากนี้นิทานที่เล่าว่าพระร่วงเป็นชาวละโว้ ปลดแอกจากขอมยังเป็นที่มาของ "บทละครเรื่องพระร่วง" พระราชนิพนธ์ใน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และละครเรื่อง "อาณาจักรพม่ารามคำแหง" ของหลวงวิจิตร
วาทการ

กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวบ่อน้ำพุ

1. สักการะศาลพระร่วงเจ้า
2. ท่องเที่ยวนันทนาการ/ พักผ่อน
3. บ้านพักรับรอง
4. อาบน้ำแร่ (ห้องส่วนตัวและห้องรวม)
5. แช่น้ำแร่ (ฝ่าเท้า)
6. บริการจักรยานน้ำ
7. ศาลากลางน้ำสำหรับกิจกรรมงานเลี้ยง

สิ่งอำนวยความสะดวก

1. ห้องแช่/อาบ รวม 2 ห้องใหญ่ แยก ชาย/หญิง
2. ห้องแช่/อาบ ส่วนตัว (ประมาณ 5-7 คน) 7 ห้อง
3. สระแช่เท้า/เดิน นวดฝ่าเท้า รวม 2 แห่ง
4. ห้องสุขา 9 ห้อง (แยก ชาย 5 ห้อง หญิง 3 ห้อง คนพิเศษ 1 ห้อง)
5. ห้องอาบน้ำ 2 ห้อง (แยก ชาย 1 ห้อง หญิง 1 ห้อง)
6. ทางลาดสำหรับผู้พิการ/ผู้สูงอายุ (คนพิเศษ) ภายในแหล่งท่องเที่ยว
7. บ้านพักรับรอง หลังใหญ่ 3 หลัง บ้านน็อคดาวนั 10 หลัง
8. อาคารนอกรวมกรณีมาเป็นหมู่คณะ จำนวน 20 คน
9. จุดบริการอาหาร/เครื่องดื่ม/ขายของที่ระลึก
10. มีบริการพื้นที่ให้กางเต็นท์
11. ศาลาพักผ่อน
12. บริการห้องประชุม ประมาณ 60 คน
13. ลานจอดรถ 2 แห่ง
14. จักรยานน้ำ 7 ลำ
15. ศาลากลางน้ำสำหรับเลี้ยงรับรองแขก และนั่งพักผ่อน

สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วน
จังหวัดกำแพงเพชร ถนนพหลโยธิน ต.อ่าทอง อ.เมืองกำแพงเพชร จ.กำแพงเพชร 62000
โทรศัพท์ 055 – 718 – 280 - 96 ต่อ 130 ฝ่ายประชาสัมพันธ์และการท่องเที่ยว

ประวัติอุทยานแห่งชาติแจ้ซอน จังหวัดลำปาง

อุทยานแห่งชาติแจ้ซอน มีพื้นที่ครอบคลุมอยู่ในท้องที่อำเภอเมืองปาน อำเภอแจ้ห่ม อำเภอวังเหนือ และอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัด มีสภาพป่าอันอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร มีสัตว์ป่านานาชนิด และมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สวยงามหลายแห่ง เช่น น้ำตก แอ่งน้ำอุ่น บ่อน้ำพุร้อน ซึ่งสามารถเป็นหลักฐานหนึ่งที่ว่าใต้พื้นโลกเรายังมีความร้อนระอุอยู่ อุทยานแห่งชาติแจ้ซอน เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดลำปาง มีเนื้อที่ประมาณ 480,000 ไร่ หรือ 768 ตารางกิโลเมตร

ป่าไม้เขตลำปางได้มีหนังสือ ที่ กษ 0709 (ลป)/4181 ลงวันที่ 19 ตุลาคม 2524 เรื่อง ขอกำหนดพื้นที่ป่าบริเวณน้ำตกแจ้ซอนเป็นวนอุทยาน กองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ จึงมีคำสั่งที่ 1648/2524 ลงวันที่ 15 ธันวาคม 2524 ให้นายนฤทธิ์ ต้นสุวรรณ นักวิชาการป่าไม้ 6 ไปทำการสำรวจ สรุปได้ว่าสภาพป่าบริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีจุดเด่นทางธรรมชาติสวยงามหลายแห่ง มีน้ำตกและน้ำพุร้อนไหลตลอดปี เหมาะสำหรับการจัดเป็นวนอุทยาน ในปีงบประมาณ 2526 กรมป่าไม้ จึงได้ดำเนินการจัดตั้งวนอุทยานแอ่งน้ำอุ่น (วนอุทยานน้ำตกแจ้ซอน) บริเวณน้ำตกแจ้ซอน ตำบลแจ้ซอน กิ่งอำเภอเมืองปาน อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง เนื้อที่ประมาณ 45,000 ไร่ หรือ 75 ตารางกิโลเมตร โดยอยู่ในความดูแลของสำนักงานป่าไม้เขตลำปาง

ต่อมากรมป่าไม้ได้มีหนังสือ ที่ กษ 0713/13868 และ 13870 ลงวันที่ 2 สิงหาคม 2526 ถึงจังหวัดลำปางและป่าไม้เขตลำปาง ขอความเห็นที่จะยกฐานะวนอุทยานน้ำตกแจ้ซอน (วนอุทยานแอ่งน้ำอุ่น) เป็นอุทยานแห่งชาติ ซึ่งจังหวัดลำปางได้มีหนังสือ คำวนมาก ที่ ลป 0009/18356 ลงวันที่ 12 กันยายน 2526 และป่าไม้เขตลำปางได้ให้ความเห็นชอบและสนับสนุน ในการที่จะกำหนดเป็นอุทยานแห่งชาติเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ เป็นการสอดคล้องกับมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2526 ที่กำหนดให้จังหวัดลำปาง เป็นจังหวัดส่งเสริมการท่องเที่ยว

กองอุทยานแห่งชาติ ได้ดำเนินการสำรวจข้อมูลเพิ่มเติมต่อมาเป็นระยะๆ และกองอุทยานแห่งชาติ สำนักงานป่าไม้เขตลำปางและส่วนราชการองค์กรภาคเอกชนของจังหวัดลำปาง ได้เริ่มโครงการจัดตกแต่งวนอุทยานน้ำตกแจ้ซอน เพื่อเฉลิมพระเกียรติแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสพระชนมายุครบ 60 พรรษา ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2529 ถึงวันที่ 5 ธันวาคม 2530 และเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2530 ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ได้เดินทางไปตรวจราชการวนอุทยานน้ำตกแจ้ซอน เกิดความประทับใจในธรรมชาติที่สวยงาม จึงเสนอในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเพื่อวางแผนพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวต่อไป ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบตามที่ท่านนายกรัฐมนตรีเสนอ วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2530 และได้มีหนังสือแจ้งให้กรมป่าไม้ดำเนินการตามสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0202/2889 ลงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2530 กองอุทยานแห่งชาติกรมป่าไม้ จึงมีคำสั่งที่ 388/2530 ลงวันที่ 4 มีนาคม 2530 ให้ นายสุทัศน์ วรรณะเลิศ นักวิชาการป่าไม้ 4 ไปดำเนินการสำรวจพื้นที่ป่าบริเวณวนอุทยานน้ำตกแจ้ซอน เพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมประกอบการพิจารณากำหนดขอบเขตพื้นที่ เพื่อยกระดับฐานะวนอุทยานน้ำตกแจ้ซอนเป็นอุทยานแห่งชาติ อีกทั้งนายจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย อธิบดีกรมป่าไม้ และนายอำมรงค์ ประกอบบุญ

ผู้อำนวยการกองอุทยานแห่งชาติ ได้เดินทางไปเยี่ยมชมและร่วมพิจารณาความเหมาะสมในการวางแผนทาง พัฒนาวนอุทยานน้ำตกแจ้ซ้อนเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2530 และกองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ได้นำเสนอคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ ซึ่งได้มีมติในคราวประชุม ครั้งที่ 1/2530 เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2530 เห็นชอบในการยกฐานะเป็นอุทยานแห่งชาติ โดยได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดิน ป่าแม่สุก ป่าแม่สอย ป่าแม่ต๋อยฝั่งซ้าย ป่าแม่ต๋อยฝั่งขวา ในท้องที่ตำบลแจ้ซ้อน ตำบลเมืองปาน ตำบลบ้านขอ ตำบลทุ่งกว๋าว อำเภอแจ้ห่ม และตำบลบ้านคำ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เนื้อที่ประมาณ 370,000 ไร่ หรือ 592 ตารางกิโลเมตร ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 105 ตอนที่ 122 ลงวันที่ 28 กรกฎาคม 2531 เป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 58 ของประเทศ

ต่อมาได้มีประกาศขยายเขตอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ตามแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกาขยายเขต อุทยานแห่งชาติป่าแม่สุก ป่าแม่สอย ป่าแม่ต๋อยฝั่งซ้าย และป่าแม่ต๋อยฝั่งขวา ในท้องที่ตำบลวังใต้ ตำบลร่อง เคาะ อำเภอวังเหนือ ตำบลแม่สุก อำเภอแจ้ห่ม และตำบลหัวเมือง ตำบลเมืองปาน อำเภอเมืองปาน จังหวัด ลำปาง พ.ศ. 2543 เนื้อที่ประมาณ 110,000 ไร่ หรือ 176 ตารางกิโลเมตร ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 117 ตอนที่ 121 ก ลงวันที่ 28 ธันวาคม 2543

สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ต.แจ้ซ้อน อ.เมืองปาน จ.ลำปาง 52240 โทรศัพท์ : 093 137 5533, 089 851 3355 E-mail : chaeson_np13@hotmail.com

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสื่อดิจิทัลทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและประชาชนชุมชน ในพื้นที่มรดกโลกเมืองรองเขต ภาคเหนือ พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

ภูมิวัฒน์ พรวนสุข (2558: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดแพร่ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดแพร่ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 164 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจง ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาพรวมของปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านสังคมด้านครอบครัว และด้านการเงินและการงานพบว่า อยู่ในระดับมาก

2. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ พบว่า ด้านสุขภาพอนามัย ควรมีการนำแผนยุทธศาสตร์ ไปปฏิบัติได้จริงที่สอดคล้องและตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการ ดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ พร้อมทั้งมีบริการตรวจสุขภาพประจำปีอย่างจริงจัง ควรมีการตั้งศูนย์พัฒนาผู้สูงอายุ อย่างเหมาะสม หรือศูนย์ออกกำลังกาย ควรมีกลุ่มอาสาสมัครออกเยี่ยมที่บ้านพร้อมรับฟังปัญหาและแนะนำ แนวทาง พร้อมทั้งตั้งงบประมาณไว้รองรับผู้สูงอายุในอนาคต ด้านสังคม ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้คนในชุมชน

มีส่วนร่วมดูแลและให้เกิดความสัมพันธ์กับผู้สูงอายุ และควรจัดสวัสดิการแจกสิ่งของที่จำเป็นแก่ผู้สูงอายุ และเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ร่วมกิจกรรมทางศาสนาและได้บำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม ควรมีการรับ-ส่ง ไปโรงพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย ควรมีการแจ้งข้อมูลข่าวสารที่เป็น ประโยชน์แก่ผู้สูง อายุอย่างทั่วถึง ด้านครอบครัว ควรจัดการปรับปรุงที่อยู่อาศัยและตั้งศูนย์ที่พักพิงชั่วคราวของผู้สูงอายุอย่างเหมาะสมและปลอดภัย และควร สนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมให้เพียงพอต่อความต้องการในวันสำคัญของครอบครัวเพื่อสร้างสาน สายใยครอบครัวและสนับสนุนให้อยู่กับครอบครัว และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุอยู่กับครอบครัวอย่างมีความสุขจน วาระสุดท้าย และควรจัดอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกในครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุอย่างถูกต้องตาม หลักเกณฑ์ ด้านการเงินและการงาน ควรสนับสนุนในด้านอาชีพการหารายได้อย่างเหมาะสมตามความถนัด ของผู้สูงอายุ และให้มีส่วนร่วมปฏิบัติทุกขั้นตอน พร้อมทั้งสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดอบรมเพิ่มความรู้และ ทักษะด้านอาชีพ และมีการบริการจัดการนำผลิตภัณฑ์กลุ่มออกจำหน่าย และจัดตั้งกองทุนและสวัสดิการกลุ่ม

เกศรา สุกเพชร และวราวัชต์ มัชฌิมบุรุษ (บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาเส้นทาง การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุกรณีศึกษา พื้นที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่ เมาะและชุมชนรอบ จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์หลักเกี่ยวกับ 1) เพื่อจัดทำเส้นทางทางการท่องเที่ยวเพื่อการ เรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมพื้นที่ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะและชุมชนรอบ สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและ 2) เพื่อประเมินเส้นทางทางการท่องเที่ยว เพื่อการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมพื้นที่ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะและ ชุมชนรอบ สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุโดยใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การกระบวนการ ศึกษาเอกสารตำราวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ในเรื่องพฤติกรรม การท่องเที่ยว รวมทั้งศึกษาสำรวจพื้นที่รอบเหมืองแม่เมาะเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า สถานที่ท่องเที่ยวของเหมืองแม่เมาะควรเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ โดยเฉพาะ ห้องน้ำ สถานที่พัก เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติโดยรอบบริเวณเหมืองแม่เมาะ และทุ่งดอกบัวตอง สำหรับ ข้อมูลที่เหมาะสมมีองค์ความรู้ เพื่อให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ ย่อมส่งผลให้นักท่องเที่ยว ผู้สูงอายุนิยมมาศึกษาหาความรู้พร้อมกับการพักผ่อน และควรแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบองค์รวม สามารถใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวให้ได้หลายมิติมากกว่าตอบสนองนักท่องเที่ยวกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยเน้น การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และอาศัยการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ที่ไม่ต้องไปทำลาย ธรรมชาติ (เส้นทางทางการท่องเที่ยว) พร้อมทั้งการให้ข้อมูลที่มีความหลากหลายมากกว่า และมีข้อมูลเชิงลึก รวมทั้งเหมาะสมแก่นักท่องเที่ยวทุกประเภท

จรัญญา วงษ์พรหม และคณะ (บทคัดย่อ: 2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อ พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มีวัตถุประสงค์หลักคือ การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และมีวัตถุประสงค์ย่อยดังนี้ 1) เพื่อศึกษาบริบทและการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ 2) เพื่อพัฒนากิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ 3) เพื่อประเมินผลการดำเนิน กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและ 4) เสนอแนวทางที่เหมาะสมเพื่อพัฒนา กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมี

ส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) ซึ่งประกอบไปด้วย กระบวนการวิจัย (Research = R) กระบวนการพัฒนากิจกรรม (Development = D) ผสมผสานกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการบนฐานของชุมชน (Community-based Action Research-CAR) ซึ่งเป็น งานวิจัยปฏิบัติการที่อยู่บนฐานข้อมูลและความคิดของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่ประกอบด้วย 4 มิติ คือ กาย ใจ สังคม และปัญญา ในตำบล สะอาด อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น โดยใช้การเก็บข้อมูลแบบวิธีผสมผสาน (Mixed Methods) ระหว่างวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก และการวิจัยเชิงปริมาณเป็นองค์ประกอบในการเก็บข้อมูลผู้สูงอายุและครอบครัวเพื่อต้องการได้ข้อมูลตัวเลขเชิงปริมาณ ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้สูงอายุมีความสุขความพึงพอใจที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมที่สามารถสนองต่อคุณภาพชีวิตใน 4 มิติ
2. เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านการจัดกิจกรรมสัจจรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมสานวัยใสใจผู้สูงอายุที่ผู้วิจัยและกลุ่มปฏิบัติการหลักร่วมดำเนินการกับชุมชน
3. เกิดการบูรณาการความรู้และกิจกรรมในชุมชนผ่านการสรุปทเรียนจากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ร่วมกัน
4. เกิดความยั่งยืนของการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนโดยการดำเนินการต่อเนื่องของชุมชนที่ประกอบด้วย แกนนำผู้สูงอายุ คนวัยอื่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชน

อรณา ทศนัยนา (บทคัดย่อ: 2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และกีฬาสำหรับผู้สูงอายุโดยมหาวิทยาลัย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและประเมินรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและกีฬาสำหรับผู้สูงอายุโดยมหาวิทยาลัย มีการดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ

1. วิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารงานวิจัยหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง
2. สร้างรูปแบบโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบ EDFR จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 17 คน
3. ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 คน และการตอบแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับงานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัย จำนวน 30 คน จากนั้นทำการสรุปและนำเสนอรูปแบบ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและกีฬาของมหาวิทยาลัย

สำหรับผู้สูงอายุ ประกอบด้วย กระบวนการในการบริหารจัดการ 4 ด้าน คือ

1) ด้านการวางแผน (Planning) จำนวน 10 องค์ประกอบ คือ การกำหนดหน่วยงานหลัก การสรรหาผู้บริหารและคณะกรรมการดำเนินการกำหนดเป้าหมาย นโยบาย วัตถุประสงค์ กำหนดแผนการดำเนินงาน และแผนปฏิบัติการกำหนดกิจกรรม กำหนดแผนด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการจัดการการตลาด และกำหนดตัวชี้วัดและการประเมินผลแผน

2) ด้านการจัดองค์การ (Organizing) จำนวน 5 องค์ประกอบ คือ การกำหนดงาน ออกแบบและกลุ่มงาน การกำหนดขอบเขตและหน้าที่การทำงาน กำหนดผังโครงสร้างองค์การกำหนดคุณสมบัติและคัดเลือกวิทยากร ผู้นำกิจกรรมด้านสุขภาพกีฬา นันทนาการและการท่องเที่ยว กำหนดการปฐมนิเทศและอบรมสัมมนา

3) ด้านการนำไปปฏิบัติ (Implementing) จำนวน 3 องค์ประกอบ คือ กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมมีอายุ 55 ปี ขึ้นไป มีภาวะสุขภาพที่ช่วยเหลือตนเองได้ และไม่มีภาวะโรคที่เป็นอันตรายต่อการเข้าร่วมกิจกรรมกระบวนการประกอบด้วย สิ่งดึงดูดใจ การคมนาคมขนส่งและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก ที่พัก และกิจกรรม ผลที่ได้รับ ประกอบด้วย ผู้สูงอายุได้รับประโยชน์ด้านสุขภาพ 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม จิตวิญญาณ และความรู้ 4) ด้านการควบคุม (Controlling) จำนวน 3 องค์ประกอบ คือ กำหนดมาตรฐาน การควบคุม การประเมินผลที่สอดคล้องกับมาตรฐาน การปรับปรุงแก้ไข ซึ่งรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและกีฬาสสำหรับผู้สูงอายุโดยมหาวิทยาลัยที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ

มาฆะ จิตตะสังคะ และคณะ (บทคัดย่อ) โครงการวิจัยการศึกษาการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน กรณีศึกษาจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสัมพันธ์และความพร้อมของชุมชนกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) เพื่อศึกษาผลกระทบจากปัจจัยภายนอกต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 3) ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานที่ตอบสนองการให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย และ 4) เพื่อกำหนดแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน การดำเนินการศึกษาใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ในกลุ่มประชากรเป้าหมายพื้นที่กรณีศึกษา 12 ชุมชน หมู่บ้านชาติพันธุ์ ได้แก่ ม้ง ปะหล่อง (ดาระอั้ง) ลาหู่ อาข่า ไทใหญ่ และจีนยูนนาน ที่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้ให้ข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 337 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน คณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการท่องเที่ยวจำนวน 120 คน ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 73 คน และนักท่องเที่ยวจำนวน 144 คน โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ด้านความพร้อมของชุมชน การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และผลกระทบจากปัจจัยภายนอก ผลของการศึกษาสรุปได้ว่าชุมชนหมู่บ้านชาติพันธุ์ทั้ง 12 หมู่บ้าน แสดงศักยภาพความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมไม่กลืนกลายตามความทันสมัย ตามข้อค้นพบ ดังนี้ (1) ความพร้อมของชุมชนกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (2) การศึกษา

ผลกระทบระหว่างปัจจัยภายนอกต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนพบมีความสัมพันธ์ทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญ (3) แนวทางการบริหารจัดการการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน การจัดการการบริการด้านที่พักแรม และการจัดการบริการด้านอาหารมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (4) การพัฒนาโครงสร้างคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวและระบบบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น ความพร้อมของชุมชนในการแสดงศักยภาพของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ยังคงพึงพิงปัจจัยภายนอกที่เป็นองค์การเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในการแนะนำการให้การศึกษาและฝึกอบรม การสนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว

วิระพล ทองมา และคณะ (บทคัดย่อ : 2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชนชาวจีนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน (sustainable cultural tourism) นั้นเป็นจุดประสงค์หลักสำหรับการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากหลักการสำคัญของการท่องเที่ยวทางเลือก (alternative tourism) ประเภทนี้นั้นปรารถนาที่จะลดความขัดแย้งและสร้างความเข้าใจระหว่าง คนภายในชุมชน สังคม และประเทศชาติให้เกิดความเข้าใจที่ดี รักและเคารพในศักดิ์และศรีของความเป็นคน โดยที่การวิจัยได้มุ่งศึกษาเฉพาะชุมชนชาวจีนยูนานในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ และหลังจากที่มีการประชุมเวทีชาวบ้านแล้วเปิดโอกาสให้ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลแม่จอน ผู้นำชุมชน ตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้พิจารณาคัดเลือกชุมชนที่พวกเขาคาดว่าจะมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งมีฉันทามติให้คณะผู้วิจัยดำเนินการในพื้นที่ชุมชนชาวจีนยูนาน (บ้านยาง) ตำบลแม่จอน การวิจัยครั้งนี้ได้ประเมินศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยการประเมินจากกลุ่มตัวอย่างในชุมชนเป้าหมาย จำนวน 50 ราย และได้ใช้วิธีการวิจัยแบบปฏิบัติจริง (action research) ด้วยความหลากหลายวิธีในการได้มาซึ่งข้อมูลทั้งข้อมูลที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) จากเอกสาร ตำราและสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนยูนานและข้อมูลที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) เช่น การสอบถาม สัมภาษณ์ จัดเวทีชาวบ้านระดมและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมทั้งการจัดทำโครงการนำร่อง (pilot project) พร้อมทั้งการสังเกตการณ์จากสถานการณ์จริงดังกล่าว จากนั้นได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยสถิติบรรยาย (descriptive statistics) เกี่ยวกับการพรรณนาข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ผลการประเมินศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประชาชนภายในชุมชน นอกจากนี้การวิจัยได้ศึกษาความสัมพันธ์ของผลการประเมินศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในชุมชนบ้านยางโดยมี สถิติ X² - test ผลการประเมินศักยภาพของชุมชนทำให้ทราบว่าชุมชนชาวจีนยูนาน (บ้านยาง) นั้นมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากในพื้นที่ของชุมชนเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถานหลวงที่ 1 (ฝาง) ซึ่งถือว่าเป็นพิพิธภัณฑสถานมีชีวิต (Living SITE Museum) โดยมุ่งเน้นให้ชุมชนและคนภายในชุมชนเป็นศูนย์กลางของการนำเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์ความเป็นมา ภูมิปัญญา ความรู้และประสบการณ์ผ่านทางนิทรรศการ วัตถุที่สะสมมาตั้งแต่อดีต

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงอนุรักษ์ควบคู่ไปกับ “โรงงานสีเขียว” ที่สร้างขึ้นตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ที่ปรารถนาให้พิพิธภัณฑ์ในชุมชนบ้านยางเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่เชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม นั่นเอง ชุมชนชาวจีนยูนานบ้านยางยังคงรักษาเอกลักษณ์ด้านความเชื่อและค่านิยมตามวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนมาตั้งแต่บรรพบุรุษอย่างแน่นแฟ้น ซึ่งนักท่องเที่ยวไม่จำเป็นที่จะต้องเดินทางไปไกลถึงประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่สามารถศึกษาจากขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตแบบชาวจีนยูนานได้ในชุมชนบ้านยางแห่งนี้ ตั้งแต่สภาพของบ้านเรือน การแต่งกาย การใช้ภาษาพูด การใช้ภาษาเขียน หรือแม้แต่การประกอบอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวจีนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ชุมชนบ้านยาง ยังได้มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยวทั้งทางด้านที่พักแบบโฮมสเตย์ ซึ่งนักท่องเที่ยวจะมีโอกาสได้สัมผัสบรรยากาศของพี่น้องชาวจีนที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายใต้ความหลากหลายของศาสนาและความเชื่อ โดยเฉพาะศาลเจ้า เจ้าแม่กวนอิม พุทธศาสนา คริสต์ศาสนา และอิสลาม เป็นต้น การได้ชิมและรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพอันเลิศรสของชาวจีน เช่น สุกี้ยูนาน ขาหมูหมั่นโถและไก่ดำตุ๋นยาจีน เป็นต้น สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนนั้น ผู้ให้ข้อมูลรายงานว่ามีส่วนร่วมในระดับมากในกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมทางความคิด (ความเชื่อและค่านิยม) และวัฒนธรรมบรรทัดฐาน (อาชีพและวิถีชีวิตประจำวัน) ส่วนด้านวัฒนธรรมบรรทัดฐาน (อาหารและพืชสมุนไพร) รวมทั้งด้านวัฒนธรรมทางวัตถุ (ศิลปะและหัตถกรรม) นั้นผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในระดับปานกลางเท่านั้น นอกจากนี้ผลการวิจัยเกี่ยวกับการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างผลการประเมินศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านยางโดยใช้ X2 - test นั้นพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กันทางสถิติ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ระบุว่าชุมชนชาวจีนยูนานในพื้นที่ลุ่มน้ำ แม่ฮ่องสอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของประชาชนภายในชุมชน

วนฤพร ยศศักดิ์เจริญ, ธัญญรัตน์ ท้าวศรีวิชัย และเจษฎา สุขศรีวิไลกุล (บทคัดย่อ : 2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องโปรแกรมจองที่นั่งและสั่งอาหารบนโทรศัพท์มือถือระบบแอนดรอยด์โครงการนี้ออกแบบและพัฒนาโปรแกรมประยุกต์สำหรับการจองโต๊ะและสั่งอาหารล่วงหน้าในร้านอาหารโดยโปรแกรมจะทำงานบนระบบแอนดรอยด์(Android) โปรแกรมนี้จะช่วยลดปัญหาการรอคอยที่นั่งของลูกค้าในร้านอาหารเป็นเวลานาน โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ลูกค้ามีมาก โปรแกรมนี้ประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก ได้แก่ ก) ส่วนจัดการร้าน เพื่อให้พนักงานร้านอาหารจัดการข้อมูลเมนูอาหารและกำหนดจัดโต๊ะให้ลูกค้าที่จองเข้ามา และ ข) ส่วนจองโต๊ะและสั่งอาหารซึ่งทำงานบนโทรศัพท์มือถือระบบแอนดรอยด์ โครงการนี้พัฒนาโดยใช้แพลตฟอร์มจาวาและชุดพัฒนาซอฟต์แวร์แอนดรอยด์

นพพร เหลียงขวัญยืน (บทคัดย่อ : 2545) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความเหมาะสมในการใช้เทคโนโลยี GPRS (General Packet Radio Service) กับการให้บริการโทรศัพท์มือถือของไทย พบว่าการให้บริการในระบบ GPRS นั้นมีความสัมพันธ์กับรูปแบบของการให้บริการที่เสนอให้กับผู้บริโภค โดยรูปแบบของการให้บริการนั้นควรมีความหลากหลายและมีความน่าสนใจตัวมันเองและถ้าหากตรงกับพฤติกรรมและความต้องการของ

ผู้บริโภคและประกอบกับมีการกระตุ้นตลาดที่ดีก็จะมีส่วนทำให้มีผู้บริโภครายใหม่เข้ามาใช้บริการ GPRS เพิ่มขึ้นอนาคตและก็เป็นความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกันของการใช้เทคโนโลยีใหม่ในการให้บริการกับการตอบรับตลาดการให้บริการโทรศัพท์มือถือของไทย

ปรีชา อุตระภูณ (2521) ได้วิจัยวรรณกรรมพื้นฐานจากตำบลังกาใหญ่ อำเภอพิมายจังหวัดนครราชสีมา ได้จำแนกประเภทของวรรณกรรมดังกล่าว และผลการศึกษาพบว่า นิทาน พื้นบ้านส่วนใหญ่สะท้อนให้เห็นถึงประวัติ สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ รวมถึงประเพณี อาชีพ ความเชื่อ ค่านิยม และพบอีกว่านิทานทรงเครื่องส่วนใหญ่มีลักษณะสอดคล้องกับกฎของออริค และนิทานบางเรื่องมีโครงเรื่องและเนื้อหาบางตอนคล้ายคลึงกับวรรณคดีแบบฉบับ

จารุวรรณ ธรรมวัตร และคณะ (2522) ได้วิจัยนิทานชาวบ้านอีสานจากสามหมู่บ้าน ใน' จังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ด และขอนแก่น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมและจำแนกประเภท 3 ประเภทของนิทานที่รวบรวมได้ ผลการศึกษาพบว่า นิทานที่รวบรวมมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม ความเชื่อ ค่านิยมของกลุ่มชน และยังพบอีกว่านิทานมีความสอดคล้องกับกฎของออริค

ยุพศรี จรรย์านนท์ (2522) ได้ศึกษาวิจัยนิทานชาวบ้านตำบลจอมพระ อำเภอจอมพระจังหวัดสุรินทร์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมและวิเคราะห์นิทาน ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า นิทานสะท้อนให้เห็นสภาพวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณีของคนในท้องถิ่น

สุรียา คงประเสริฐ (2522) วิจัยวรรณกรรมไทยรามัญ ตำบลคลองตากุด อำเภอโพธารามจังหวัดราชบุรี โดยจำแนกวรรณกรรมได้ 6 ประเภท คือ นิยาย นิทานมุขตลก นิทานเรื่องสัตว์ นิทานคติ นิทานทรงเครื่อง และนิทานเชิงประวัติ ผลการศึกษาวิเคราะห์นิทานพบว่า มีลักษณะ การใช้ถ้อยคำ สำนวนโวหาร ความคิด ความเชื่อ และความเป็นอยู่ของชาวไทยรามัญ

เรไร สืบสุข และคณะ (2523) ได้วิจัยวรรณกรรมพื้นบ้านไทยทรงดำ อำเภอเขาย้อยจังหวัดเพชรบุรี โดยได้รวบรวมและจำแนกประเภทนิทานได้ ดังนี้ นิทานทรงเครื่อง นิทานประวัติ นิยาย ตำนาน นิทานอธิบายเหตุ นิทานเรื่องสัตว์ นิทานเรื่องผี และนิทานมุขตลก การศึกษา พบว่า นิทานพื้นบ้านได้สะท้อนสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา พิธีกรรม ประเพณีต่างๆ รวมถึงค่านิยมของคนในสังคม เช่น ความสามัคคี ความซื่อสัตย์ ความขยัน เป็นต้น

วรรณศิริ เพชรเกษี (2539) ได้วิเคราะห์ความเชื่อในนิทานพื้นบ้านภาคเหนือตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า ประเภทของนิทานที่พบมากที่สุด คือนิทานท้องถิ่น รองลงมาคือนิทานตลก ขบขัน นิทานปรัมปรา นิทานเรื่องสัตว์ และที่พบน้อยที่สุดคือเทพนิยาย สวณความเชื่อในนิทาน พื้นบ้านที่พบมากที่สุด 3 อันดับ คือ ความเชื่อเรื่องภูแห่งกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว และเรื่อง ความกตัญญู ส่วนความเชื่อที่พบน้อยที่สุดคือความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องยากกลางบ้าน นอกนั้นยังมี ความเชื่อที่พบอีกหลายประการ

เนตรชนก นันท์ (2544) ศึกษาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนวัดพระบาทห้วยต้ม อำเภอเถิน จังหวัดลำพูน พบว่าด้านองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนวัดพระบาทห้วยต้มในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านความสะดวกในการเข้าถึง และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก แต่มีจุดอ่อนอยู่ 2 จุดในองค์ประกอบสิ่งอำนวยความสะดวก คือ

การให้บริการอาหารและเครื่องดื่มที่หลากหลาย และการขาดการให้บริการด้านข้อมูล ส่วนแนวทางการจัดการที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ร่วมกันวางแนวทางการจัดการไว้ 4 ด้าน คือ การจัดการด้านการจัดการโครงสร้างองค์กรการท่องเที่ยว การจัดการด้านบุคลากร การจัดการระบบการดำเนินงานและการจัดรายการนำเที่ยว แต่พบว่ามีข้อจำกัดคือ ยังไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชนแห่งนี้ เพราะยังไม่มีการประชุมสัมมนาเพียงพอส่งผลให้ชุมชนยังไม่มีโอกาสฝึกทักษะในการลงมือปฏิบัติ

ขจรจบ กุสุมาวาลี (2541) ศึกษาเรื่องการอนุรักษ์ มรดกทางวัฒนธรรม โดยอาศัยกรณี ศึกษาจากโครงการนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา การจัดการที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็น เพียงการอนุรักษ์ร่องรอยโบราณสถานวัตถุเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้าง พื้นที่ ประวัติศาสตร์ โดยอาศัยเทคนิควิทยาการต่าง ๆ เพื่อก่อความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ ให้กับพื้นที่ ทำให้เกิด ความศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่, การชำระความบริสุทธิ์, การ รื้อฟื้นความเป็นเมืองประวัติศาสตร์ของพื้นที่ และพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่ก่อตัวขึ้นนี้ เป็นพื้นที่ตามมโนภาพของทางการ ซึ่งมีความแตกต่างกับความหมายพื้นที่ของชาวบ้านที่ อาศัยอยู่บริเวณนี้ การพยายามสร้างพื้นที่ประวัติศาสตร์ ยังเป็นการจัดการความสัมพันธ์ทางสังคม ที่มีต่อพื้นที่ โดยในพื้นที่นี้ได้อาศัยกรณีศึกษาจากชาวบ้านบริเวณวิหารพระมงคลบพิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา บริเวณเป็นที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภายใต้โครงการ นครประวัติศาสตร์ฯ โดยตรง ชาวบ้านบริเวณนี้เริ่มตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนมาตั้งแต่ช่วงเริ่มมีการปรับปรุงเกาะเมืองอยุธยาสมัยหลวงประดิษฐมนูธรรม โดยเข้ามาเป็นลูกจ้างในกองปรับปรุงเกาะเมือง หลังจากนั้นจึงเริ่มมีชาวบ้านเข้ามาตั้งบ้านเรือน และอยู่อาศัยอย่าง มั่นคงมากขึ้น ขณะเดียวกันสถานที่แห่งนี้ได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในเกาะเมือง อยุธยา เอื้อประโยชน์ต่อการทำมาค้าขายของชาวบ้าน โดยที่ชาวบ้านเองได้มีการปรับตัวให้ สอดคล้องกับการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น

วีระ อาโนลัก (2545) ศึกษาเรื่องแนวทางการอนุรักษ์ย่านประวัติศาสตร์ในเมืองกรณีศึกษาเมืองท่าแขกแขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การวิจัยนี้มีเป้าหมายเพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ ย่านประวัติศาสตร์ เมืองท่าแขก โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ 1) เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพ ทางกายภาพของเมืองท่าแขกในการอนุรักษ์และการพัฒนา โดยศึกษาลักษณะทาง สถาปัตยกรรม อาคารห้องแถวและตึกแถวที่มีความเป็นเอกลักษณ์

รัฐทิทยา หิรัญยหาด (2544) แนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว: กรณีศึกษาบ้านหนองขาว อำเภอนาทม จังหวัดกาญจนบุรี ได้เสนอเลือกแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพของบ้านหนองขาวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยได้เลือกแนวคิดทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เลือกรูปแบบชุมชนบริหารจัดการเองโดยมีองค์กรภายนอกสนับสนุนให้คำปรึกษา และได้มีการวางแผนทางการพัฒนาในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก นอกจากนี้ยังมีการวางแผนทางการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยว และกำหนดแนวทางการบริหารจัดการในลักษณะของการเลือกตั้งคณะกรรมการเพื่อดูแลการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ

มธุรส ปราบไพรี (2543) ได้ศึกษาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว: กรณีศึกษาชุมชนไทยทรงดำบ้านเขาย้อย ตำบลเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี พบว่าชาวไทยทรงดำมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว โดยพบว่าศักยภาพของชุมชนคือ การรวมกลุ่มการทำงานของสมาชิกโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว โดยมีผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการที่มีศักยภาพ ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่สะท้อนถึงความเป็นชุมชนเดียวกัน ความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมชุมชนที่สามารถเกิดการสืบทอดและถ่ายทอด โดยเฉพาะระบบอุดมการณ์ของชุมชน การดำเนินรูปแบบเศรษฐกิจแบบทวิลักษณ์ และการเปิดโอกาสให้ชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมเพื่อตัดสินใจร่วมกันอย่างสมัครใจและยุติธรรม นอกจากนี้ชุมชนยังประกอบไปด้วยศักยภาพด้านลักษณะภูมิประเทศ การคมนาคม วัฒนธรรม สิ่งปลูกสร้าง และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนที่สามารถพัฒนากลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนได้ ส่วนปัจจัยที่มีผลในการทำให้ชุมชนเกิดศักยภาพประกอบด้วย 3 ปัจจัย ได้แก่ 1) วัฒนธรรมชุมชนที่มีความเข้มแข็งโดยได้รับการสืบทอดอย่างต่อเนื่องและมีผลต่อความเป็นชุมชนไทยทรงดำและระบบเครือญาติ 2) การพึ่งตนเองของชุมชนโดยการจัดปัจจัยภายในชุมชนที่มีอาชีพและรายได้โดยเห็นว่าการท่องเที่ยวคืออาชีพเสริมจึงไม่เกิดการพึ่งพาการท่องเที่ยว การมีผู้อาวุโส ผู้นำอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการที่ได้รับความเคารพนับถือจากชุมชนและเป็นผู้ที่มีความรู้จึงทำให้ชุมชนต่างมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชน และ 3) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ตั้งแต่ระดับของการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร จนถึงการรับประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกโครงการซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนทำให้เกิดการยอมรับต่อการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่องการพัฒนาสื่อดิจิทัลทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและประชาชนชุมชนในพื้นที่มรดกโลกเมืองรองเขตภาคเหนือ ผู้วิจัยได้ ทำการศึกษาข้อมูลในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใน พื้นที่ต่าง ๆ งานวิจัยครั้งนี้เป็นการผสมผสาน ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีรายละเอียดและวิธีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

- 1 เก็บรวบรวมเอกสารต่างๆ เพื่อศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
- 2 การกำหนดและคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายสำหรับการวิจัย
- 3 การสังเกตการณ์
- 4 การสร้าง และการหาคุณภาพของเครื่องมือ
- 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 6 การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามวิถีวัฒนธรรมพื้นที่จังหวัด สุโขทัย จังหวัดลำปางและจังหวัดกำแพงเพชร และเพื่อศึกษาความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมและเชิงสุขภาพในจังหวัดลำปางและจังหวัดกำแพงเพชร อีกทั้งเพื่อนำข้อมูลมาจัดทำคู่มือการ ท่องเที่ยวเชื่อมโยงสู่สื่อดิจิทัล E-book และQR Code การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมในจังหวัดเมืองรองเขตภาคเหนือโดยมีการกำหนดวิธีการวิจัยเป็นกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพและ เชิงปริมาณโดยศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลขั้นปฐมภูมิ คือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงสุขภาพเชื่อมโยงใน จังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดลำปางโดยการลงพื้นที่ สํารวจและศึกษา เพื่อสัมภาษณ์และ สังเกตการณ์
2. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิคือ หนังสือ เอกสาร และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงสุขภาพเชื่อมโยงในจังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดลำปาง
3. แหล่งข้อมูลที่สำคัญที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลคือ สถาบันการศึกษาและ ในหน่วยงานต่าง ๆ เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสุโขทัย สภาวัฒนธรรม จังหวัดสุโขทัย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจังหวัดสุโขทัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือวิจัยซึ่งพัฒนาโดยผู้วิจัยประกอบด้วย รูปแบบและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยการวิจัยนี้เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ซึ่งประกอบไปด้วยการศึกษาวเคราะห์จากเอกสารหรือวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และกระบวนการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) แบบสอบถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลและเนื้อหาในการออกแบบ E-book และ QR Code ศักยภาพของในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามวิถีวัฒนธรรมพื้นที่ท่องเที่ยวเมืองรอง 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสุโขทัย จังหวัดลำปาง และจังหวัดกำแพงเพชรพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้สูงอายุในชุมชนและหลายๆภาคส่วน

การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (formal Interview) กลุ่มเป้าหมายจากการสัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มคนที่มีความเกี่ยวข้องกับการนำแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงสุขภาพเชื่อมโยงในจังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดลำปาง ซึ่งผู้วิจัยเลือกใช้ แบบสัมภาษณ์ ดังนี้

2. การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (formal) กับกลุ่มเป้าหมายที่ตั้งไว้เพื่อให้ได้ข้อมูล โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีการเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความต้องการ ของผู้วิจัย สามารถนำข้อมูลมาคิดวิเคราะห์ ในลำดับต่อไปได้ องค์ประกอบของแบบสัมภาษณ์ มีดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและวัฒนธรรมเชื่อมโยงในจังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดลำปาง

ส่วนที่ 3 แบบสัมภาษณ์สนใจเกี่ยวกับการนำแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชื่อมโยงเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดสุโขทัย จังหวัดลำปางและจังหวัดกำแพงเพชร

3. แบบสอบถามความสนใจของนักท่องเที่ยวในหัวข้อ“แบบสอบถามความสนใจในการนำทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและประชาชนชุมชน ในพื้นที่มรดกโลกเมืองรองเขตภาคเหนือ” โดยมีองค์ประกอบดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพการนำทุนทางวัฒนธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดเมืองรองเขตภาคเหนือ

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

มีลักษณะคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยแบ่งระดับความ คิดเห็น ออกเป็น 5 ระดับ คือ

- 5 หมายถึง ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง ในระดับมาก
- 4 หมายถึง ในระดับปานกลาง
- 3 หมายถึง ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง ในระดับน้อยที่สุด

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยน้ำหนักคะแนนเทียบกับเกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึงมีความสนใจมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึงมีความสนใจมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึงมีความสนใจปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึงมีความสนใจน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึงมีความสนใจน้อยที่สุด

การหาคุณภาพเครื่องมือ

ในการสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างและแก้ไข เครื่องมือ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ตรวจสอบเนื้อหาและคุณภาพของเครื่องมือก่อนการนำไปเก็บข้อมูล มีดังนี้

1. ผศ กุลแก้ว คล้ายแก้ว
2. ดร.อรทัย สุทธิ
3. อาจารย์ธัญวรรณ์ ตันวานิช

การหาคุณภาพเครื่องมือโดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป ที่ไม่ใช่กลุ่ม ตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยง (Reliability) ด้วยวิธีการ ประเมินค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบราค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความ เชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.70 และนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ ไปเก็บข้อมูลกับนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่ม ตัวอย่างจำนวน 150 คน

5.การเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยใช้ระเบียบแบบแผนวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยใช้แบบ สัมภาษณ์แบบเป็นทางการ และจากแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 150 คน ที่ได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ด้วยเทคนิค IOC (Index of Item-Objective Congruence) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อหาข้อมูลด้านการพัฒนาสื่อดิจิทัลทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและประชาชนชุมชน ในพื้นที่มรดกโลกเมืองรองเขตภาคเหนือ

- ใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์แบบเป็นทางการกับกลุ่มต่างๆ ดังนี้

กลุ่มหัวหน้าและผู้บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพภายในพื้นที่วิจัย ดังรายนามต่อไปนี้

1. นายเทวัญ จันทร์พรหม ตำแหน่ง หัวหน้าอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน จังหวัดลำปาง
2. นายสิทธิชัย หล้าเพชร ตำแหน่ง หัวหน้าผู้ช่วยนักวิชาการฝ่ายปฏิบัติการ
อุทยานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย
3. นายนวกกร พูลบุญ ตำแหน่ง นักสื่อความหมายอุทยานแห่งชาติรามคำแหง
4. นางสาวศรัณยา โพธิ์ขาว ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
จังหวัดสุโขทัย
5. นายณรงค์ แก้วแดง ตำแหน่ง หัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร
6. นางเพทชาย สารชาติ ตำแหน่ง หัวหน้าฝ่ายการประชาสัมพันธ์และการท่องเที่ยว
องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร

กลุ่มนักท่องเที่ยวในพื้นที่วิจัย ดังรายนามต่อไปนี้

1. นางสาวปิยะพร ตรีโพธิ์ นักท่องเที่ยวบ่อน้ำพุร้อนพระร่วง จังหวัดกำแพงเพชร
2. นางสาวดรชนี ชัยกุลธนกิจ นักท่องเที่ยวบ่อน้ำพุร้อนแจ้ซ้อน อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน
จังหวัดลำปาง
3. นางสาวผานิด คำแสง นักท่องเที่ยวเขาหลวง อุทยานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย

- แบบสอบถามเกี่ยวกับศักยภาพการนำทุนทางวัฒนธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดเมืองรองเขตภาคเหนือประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 150 คน จากนักท่องเที่ยวในสถานที่เที่ยวเชิงสุขภาพ จำนวน 3 จังหวัด ดังนี้

1. จังหวัดกำแพงเพชร 50 คน
2. จังหวัดลำปาง จำนวน 50 คน
3. จังหวัดสุโขทัย จำนวน 50 คน

6. การบันทึกข้อมูล จากการเก็บข้อมูลภาคสนามทุกขั้นตอน ผู้วิจัยได้มีการใช้อุปกรณ์ในการบันทึกข้อมูล ได้แก่ สมุดบันทึกเก็บข้อมูลแบบเป็นลายลักษณ์อักษร กล้องถ่ายภาพ บันทึกเป็นรูปถ่ายจากการเก็บข้อมูลในทุกขั้นตอน และวิดีโอในการบันทึกภาพและเสียง

7. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า และรวบรวมจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ มาวิเคราะห์ และอภิปรายผลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยมีแนวทางในกามีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและประชาชนชุมชนในพื้นที่มรดกโลกเมืองรองเขตภาคเหนือ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ประกอบด้วยกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 ระยะ ดังนี้
ระยะที่ 1 การศึกษาบริบทชุมชน (ก่อน กระบวนการพัฒนา) เป็นการศึกษาทุนทางสังคม และวัฒนธรรม
ของชุมชนที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ รวบรวมข้อมูลโดยการสนทนา

ระยะที่ 2 กระบวนการเก็บข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ท่องเที่ยวเมืองรอง
จังหวัดสุโขทัย จังหวัดลำปางและจังหวัดกำแพงเพชร

ระยะที่ 3 นำข้อมูลมาจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพื้นที่
ท่องเที่ยวเมืองรอง 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดกำแพงเพชร และจัดทำเป็นข้อเสนอเพื่อ
เผยแพร่ พร้อมทั้งตีพิมพ์เผยแพร่งานวิจัยต่อไป ดังขั้นตอนดังนี้

- 1) ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพร้อมทั้งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และแบบสอบถาม
- 2) ศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถี
วัฒนธรรมพื้นที่ท่องเที่ยวเมืองรอง 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสุโขทัย จังหวัดลำปาง และจังหวัดกำแพงเพชรเก็บ
รวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์และแบบสอบถาม
- 3) แนวคิดและข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเชื่อมโยงของนักท่องเที่ยว
จากการเข้าร่วมโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงผู้สูงอายุในพื้นที่ท่องเที่ยวเมืองรอง 3
จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชร และจังหวัดลำปาง
- 4) คู่มือการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเชื่อมโยงการท่องเที่ยววัฒนธรรมพื้นที่ท่องเที่ยวเมืองรอง 3 จังหวัด
ได้แก่ จังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชร และจังหวัดลำปาง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสร้างสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ดังนี้

- 4.1 ประชุมเตรียมความพร้อมการเก็บข้อมูลและสร้างสื่อฯ
- 4.2 สํารวจและรวบรวมข้อมูลเส้นทางการท่องเที่ยว
- 4.3 ลงพื้นที่เก็บข้อมูล
- 4.4 วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาทางเอกสาร การสัมภาษณ์
 - 4.4.1 วิเคราะห์การศึกษาบริบทชุมชน และ สังเคราะห์รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเชื่อมโยง
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)
 - 4.4.2 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และจาก
การสัมภาษณ์
- 4.5 สร้าง E-book และ QR Code คู่มือเส้นทางการท่องเที่ยวในชุมชนเส้นทางมรดกทางวัฒนธรรม
เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวสุขภาพ
- 5 สรุปผลงานวิจัยโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์สรุปผลงานวิจัย วิเคราะห์ สังเคราะห์และนำเสนอ
ผลงานวิจัย
- 6.นำเสนอผลงานวิจัยโดยการนำเสนอเชิงนโยบาย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ประวัติเขาหลวง (อุทยานแห่งชาติรามคำแหง) จังหวัดสุโขทัย

อุทยานแห่งชาติรามคำแหงมีเขาหลวงเป็นสถานที่ที่สามารถเป็นได้ทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและแหล่งท่องเที่ยวผจญภัย ซึ่งตั้งอยู่เป็นยอดเขาที่สูงที่สุดในจังหวัดสุโขทัย มีความสูง 1,200 เมตรจากระดับน้ำทะเล อยู่ตำบลคีรีมาส ห่างจากตัวจังหวัดสุโขทัย 21 กิโลเมตร ประกอบด้วย 4 ยอดเขาสำคัญ คือ ยอดเขาเจดีย์ ยอดเขานารายณ์ (จุดชมพระอาทิตย์ขึ้น) ยอดเขาภูเขา และยอดเขาแม่ย่า (จุดชมพระอาทิตย์ตก) ระยะทางพิชิตยอดเขาหลวง จากที่ทำการอุทยาน ไปจนถึงยอดเขาหลวง ประมาณ 3.7 กิโลเมตร ถึงแม้จะมีระยะสั้นและสูงไม่มาก แต่นักเดินป่าหลายคนได้ให้ฉายาของเขาหลวงว่า ภูเขาปราบเซียนในภาคเหนือของไทย โดยต้องเดินขึ้นสู่ยอดเขาด้วยความชันหลายช่วง ใช้เวลาเดินประมาณ 3 - 4 ชั่วโมง แต่ถ้าเดินแบบค่อยเป็นค่อยไป จะใช้เวลาเดินทั้งหมด 6 ชั่วโมง

โดยอุทยานแห่งชาติรามคำแหง หรือเขาหลวง ครอบคลุมพื้นที่ของอำเภอเมืองสุโขทัย อำเภอบ้านด่าน ลานหอย และอำเภอกีรีมาส มีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 213,215 ไร่ เป็นอุทยานแห่งชาติทางประวัติศาสตร์แห่งแรกของเมืองไทยที่น่าสนใจ และนำศึกษา เพราะเป็นการอนุรักษ์ป่าที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์สมัยกรุงสุโขทัยไว้พร้อมกับธรรมชาติ ในสมัยก่อนเรียกป่านี้ว่าป่าเขาหลวง แต่เมื่อทางการเข้ามาดำเนินการสงวนพื้นที่แห่งนี้ไว้เพื่อประกาศให้เป็นอุทยานแห่งชาตินั้นได้ตั้งชื่อเสียใหม่ว่ารามคำแหง ซึ่งเป็นมงคลนาม เพราะมาจากพระนามของกษัตริย์อัครโยธาของชาติไทย คือพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ผู้ครองกรุงสุโขทัย เพราะชื่อเดิมนั้น (เขาหลวง) ซ้ำกับป่าเขาหลวง ซึ่งเป็นชื่ออุทยานแห่งชาติเขาหลวงที่จังหวัดนครศรีธรรมราช อุทยานแห่งชาติรามคำแหงมีขุนเขาที่สูงเด่นเป็นสง่า คือ ยอดเขาหลวง ภายในอุทยานฯ สามารถที่จะเห็นสัตว์ป่าได้ เช่น วัวแดง เก้ง หมูป่า นกกระเดียน นกนางแอ่ง พรรณไม้ที่สำคัญได้แก่ สัก ตะเคียน เต็ง รัง พืชสมุนไพร ว่าน น้ำตกที่สวยงาม และถ้ำต่าง ๆ ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เหมาะสำหรับการไปพักผ่อน และได้รับการประกาศแต่ตั้งให้เป็นอุทยานแห่งชาติรามคำแหง เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2523 ลักษณะภูมิประเทศ และภูมิอากาศ เป็นภูเขาที่สลับซับซ้อน ทอดตัวอยู่ในแนวเหนือ-ใต้ ตั้งตระหง่านอยู่บนพื้นราบคล้ายจอมปลวกขนาดใหญ่โดดเด่นเป็นสง่าอยู่กลางทุ่งนา สภาพอากาศบนยอดเขาจะหนาวเย็นตลอดปี มีเมฆหมอกปกคลุมมากในช่วงฤดูหนาว และฤดูฝน อุณหภูมิเฉลี่ยโดยประมาณ 12-14 องศาเซลเซียส ช่วงที่อากาศเย็นสบายอยู่ระหว่างเดือนธันวาคม-มกราคม

จุดบริการสำหรับจุดกางเต็นท์บนยอดเขาหลวง มีห้องน้ำ ห้องอาบน้ำ และร้านค้าสวัสดิการ จำหน่ายเครื่องดื่ม อาหารสำเร็จรูป ของใช้จำเป็นต่าง ๆ บริเวณจุดกางเต็นท์ จะผ่านจุดชมความสวยงามของเขาหลวง การเดินทางไปยังจุดชมวิวต่าง ๆ นักท่องเที่ยวต้องเดินต่อจากจุดกางเต็นท์ (ซึ่งเป็นเส้นทางเดินง่าย ๆ นักท่องเที่ยวสามารถเดินเที่ยวได้) โดยถ้าอยากชื่นชมบรรยากาศยามพระอาทิตย์ตกดิน ให้มาที่ "เขาพระแม่ย่า" ถ้าอยากชื่นชมบรรยากาศพระอาทิตย์ขึ้นยามเช้า ให้มาที่ "เขาพระนารายณ์"

การเดินทางแนะนำให้มาช่วงหน้าฝน (ประมาณเดือนสิงหาคม-ตุลาคม) หรือไม่ก็เป็นช่วงหน้าหนาว (ประมาณเดือนพฤศจิกายน-มกราคม) นักท่องเที่ยวสามารถติดต่อเช่าเต็นท์พร้อมเครื่องนอนได้ที่อุทยานด้านล่าง และนำใบเสร็จไปรับของด้านบน หรือหากนำเต็นท์มาเอง จะเสียค่าสถานที่ 30 บาท/คน/คืน สามารถจ้างลูกหาบได้ กิโลกรัมละ 25 บาท เขาหลวง สุโขทัย เปิดให้ขึ้นเวลา 08.00 น. และไม่อนุญาตให้ขึ้นเขาหลังเวลา 15.30 น. มีค่าเข้าอุทยาน ผู้ใหญ่ คนละ 40 บาท เด็ก 20 บาท

สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมที่ อุทยานแห่งชาติรามคำแหง ตำบลคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย
โทรศัพท์: 087 313 7897 E-mail: ram_26@hotmail.com Facebook : RamkhamhaengNationalPark

ประวัติบ่อน้ำพุร้อนพระร่วง จังหวัดกำแพงเพชร

องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว และบริการสาธารณะ จึงได้ขออนุญาตกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เพื่อขอเข้าทำประโยชน์ในเขตพื้นที่ป่าไม้ เนื้อที่ 15-0-38 ไร่ เมื่อปี พ.ศ. 2543 ตามประกาศกรมป่าไม้ ลงวันที่ 15 กันยายน 2543 เรื่อง กำหนดบริเวณพื้นที่ให้ส่วนราชการหรือองค์การของรัฐเข้าใช้ประโยชน์ภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ (ป่าแม่ระกา) ฉบับที่ 178/2543 และตั้งแต่ปี 2544 จนถึงปัจจุบัน องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร ได้ดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก และกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในแหล่งบ่อน้ำพุร้อนพระร่วง เพื่อให้มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดกำแพงเพชร และภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยที่เป็นไปตามมาตรฐาน บ่อน้ำพุร้อนพระร่วงบึงสาป มีลักษณะทางกายภาพ คือ เป็นบ่อน้ำพุร้อนที่เกิดขึ้นเอง ตามธรรมชาติจากใต้ดิน มีความร้อน 40 - 65 องศาเซลเซียส ซึ่งหากอาบหรือแช่น้ำแร่สามารถแก้อาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ปวดข้อ อาการบ่าแข็ง ข้อติด ข้อเคล็ดหรือข้อแพลง และโรคผิวหนัง องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร ได้ส่งตัวอย่างน้ำพุร้อนไปตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำทางด้านกายภาพ - เคมี และโลหะหนัก เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2548 ที่กลุ่มงานวิเคราะห์คุณภาพสิ่งแวดล้อม สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 4 นครสวรรค์ และตามรายการที่ตรวจวิเคราะห์ เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานคุณภาพแหล่งน้ำผิวดินที่ไม่ใช่ทะเล ตามประกาศของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2537) ออกตามความในพระราชบัญญัติส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เรื่องการกำหนดมาตรฐานคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดิน ตีพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่ม 111 ตอนที่ 16 ง ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2537 (ภาคผนวก ฅ) ปรากฏว่า คุณภาพน้ำอยู่ใน ระดับที่ 2 อุปโภคและบริโภคต้องผ่านขบวนการบำบัดน้ำ โดยทั่วไปก่อนใช้ประโยชน์

ประวัติบ่อน้ำพุร้อนพระร่วง

ตามตำนานที่มีการเล่าขานสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นนั้น ได้กล่าวเอาไว้ว่า ในครั้งสมัยที่สุโขทัยยังเป็นราชธานีอยู่สมเด็จพระร่วงเจ้าได้เสด็จประพาสยังผืนป่าเพื่อล่าสัตว์ เมื่อขึ้นถึงบริเวณบ่อน้ำพุร้อนก็ทรงทอดพระเนตรเห็นไก่อ่าตัวหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างจากไก่ป่าทั่วไป โดยเฉพาะวันที่ทอดยาวเป็นลวดลายที่สวยงามและเสียงขันที่ไพเราะเสนาะหูราวกับฟังเสียงบรรเลงดนตรีในพระราชวังจึงทำให้พระองค์

กำชับกับพรานป่าผู้ติดตามว่าให้นำไก่อป่าตัวดังกล่าวนี้กลับไปยังพระราชวังให้ได้แน่นอนว่า ไม่ว่าสิ่งใดก็ตามที่ กษัตริย์ตรัสเอาไว้แล้ว สิ่งนั้นก็ย่อมเกิดขึ้นได้ แม้จะเป็นเพียงเรื่องที่น่าเหลือเชื่อเพียงใดก็ตามเพราะหลังจาก ที่พระองค์ทรงกำชับกับพรานป่าแล้ว สมเด็จพระร่วงเจ้าก็ได้ไก่อป่าตัวดังกล่าวกลับมาที่พระราชวังตามพระราช ประสงค์ในขณะเดียวกัน พระองค์ก็ได้ไก่อป่าตัวอื่น ๆ กลับไปด้วยเช่นเดียวกัน เพียงแต่ไม่ได้สัตว์ชนิดอื่น กลับไปด้วยเท่านั้นแต่เมื่อครั้งที่พระองค์ทรงรับสั่งกับทหารที่ติดตามพระองค์ให้นำไก่อป่าตัวอื่น ๆ ที่ได้มาไป ทำสำหรับอาหารก็เป็นอันต้องพบกับอุปสรรคอีกอย่างหนึ่งก็คือบริเวณดังกล่าวเป็นป่าที่ค่อนข้างลึกไม่มี บ้านเรือนของราษฎรใกล้เคียงทำให้ไม่มีไฟประกอบอาหารพระองค์จึงได้สาปให้น้ำบริเวณนั้นกลายเป็นน้ำ ร้อน จนสามารถทำสำหรับอาหารถวายพระร่วงเจ้าได้ในที่สุด ด้วยตำนานการสาปให้น้ำในบึงมีอุณหภูมิที่ร้อน ขึ้นจากเดิมนี่เองจึงทำให้บึงแห่งนี้ถูกเรียกขานกันว่า"บึงพระร่วงสาป"ซึ่งในภายหลังก็ได้เรียกให้สั้นลงว่า บึง สาป" เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการร้ายกาจเพื่อสาปน้ำของสมเด็จพระร่วงเจ้าแน่นอนว่า นอกจากการเรียกชื่อ บึงแห่งนี้ว่าเป็นบึงพระร่วงสาป แล้วยังมีการโจษจันด้วยว่าในบึงสามารถนำไปรักษาโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ ได้ เช่นเดียวกันไม่ว่าจะเป็น โรคปวดเมื่อยตามร่างกาย โรคทางผิวหนัง หรือโรคอื่น ๆ ที่พบได้ทั่วไป

ในสมัยก่อนจึงทำให้ราษฎรทั้งในท้องถิ่นและต่างถิ่นนำไปใช้รักษาโรคตลอดจนใช้เพื่อเป็นสิริมงคล ด้วยเช่นเดียวกันด้วยเอกลักษณ์ของบ่อน้ำพุร้อนพระร่วงแห่งนี้ ที่มีทั้งลักษณะทางกายภาพที่โดดเด่นและมี สรรพคุณที่ช่วยเรื่องการรักษาทางการแพทย์ที่เรียกว่าธาราบำบัดจึงทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำโดย องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร เข้ามาพัฒนาให้บ่อน้ำพุร้อนพระร่วงแห่งนี้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว สำคัญอีกแห่งหนึ่งของท้องถิ่นจนสามารถต่อยอดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในจังหวัด และในเขต ภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยไปโดยปริยาย

พระร่วงเมื่อครั้งยังเป็นหนุ่ม มีนิสัยคะนองชอบเล่นเบี้ย เล่นว้าว เล่นไก่ เจ้าชู๊ โดยไม่ถือพระองค์ชอบ เสด็จไปในท้องถิ่นทุรกันการ และเมื่อเสด็จไปในที่ต่าง ๆ ก็มักจะเกิดเป็นตำนานขึ้นมากมาย กล่าวกันว่า พระร่วงเป็นผู้มีบุญญาธิการ รู้ทั้งบังเหลิ้ม รู้จบไตรเพทวิทยาคม อีกทั้งมี วาจาสิทธิ์ จากตำนานโบราณ กล่าวไว้ว่า พระร่วงได้เสด็จมาถึงบริเวณเขาไก่เขี่ย พระองค์ได้ไก่อป่าตัวหนึ่ง เมื่อเสด็จมาถึงสถานที่ที่ร้อน พระองค์ทรงหิว และตั้งใจจะเสวยไก่อป่า จึงได้สาปบริเวณนี้เป็นบ่อน้ำพุร้อน เพื่อที่จะได้นำน้ำร้อนมาลวกไก่อ และถอนขน เมื่อถอนขนเสร็จ ไม่มีน้ำเย็น จึงสาปน้ำเย็นขึ้นเพื่อล้างไก่อ ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดบ่อน้ำร้อน บ่อน้ำ เย็น บริเวณใจกลางบึงสาป เขาไก่เขี่ย หรือจากข้อสันนิษฐานาน กล่าวไว้ว่า พระองค์คงสาปน้ำร้อน น้ำเย็น เพื่อทำความสะอาดไก่อ หรือที่เรียกว่าให้น้ำไก่อ แล้วพระองค์ ก็ได้เดินทางต่อไป บ่อน้ำร้อน น้ำเย็น กลายเป็น "บ่อน้ำร้อนบึงสาป" เขาไก่เขี่ย และ ในวโรกาสรัฐพิธีเสกน้ำพระพุทธรณ์อันศักดิ์สิทธิ์ เพื่อทูลเกล้าฯ ในมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ครบ 5 รอบ 5 ธันวาคม 2530 ได้นำน้ำจากบ่อน้ำพุร้อน พระร่วงไปร่วมพิธี ณ พระวิหารหลวงวัดสุทัศนเทพวราราม กรุงเทพมหานคร ถือเป็นการยืนยันความสำคัญ ของน้ำพุร้อนพระร่วงได้เป็นอย่างดี ในปัจจุบัน

สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมที่ บ่อน้ำพุร้อนพระร่วง ตำบลลานดอกไม้ จังหวัดกำแพงเพชร
โทรศัพท์: 086 403 3537 E-mail: kamphaengphet@mots.go.th Facebook : บ่อน้ำพุร้อนพระร่วง

ประวัติบ่อน้ำพุร้อนแจ้ซ้อน (อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน) จังหวัดลำปาง

อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน มีน้ำร้อนแจ้ซ้อนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อยู่อำเภอปาน ห่างจากตัวเมืองสุโขทัย 48 กิโลเมตร เป็นแหล่งน้ำพุร้อนที่มีสภาพการเกิดทางธรณีวิทยา น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน เป็นแหล่งน้ำพุร้อนที่มีสภาพการเกิดทางธรณีวิทยาที่น่าสนใจ มีกลิ่นกำมันถันค่อนข้างอ่อน จำนวน 9 บ่อ ตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ 3 ไร่ ภายในพื้นที่ที่โขหินน้อยใหญ่กระจายอยู่ทั่วไป และมีไอน้ำลอยกรุ่นขึ้น จากบ่อปกคลุมรอบบริเวณกับสายหมอกน้ำพุร้อนมีอุณหภูมิโดยเฉลี่ยของบ่อน้ำพุร้อน ประมาณ 73 องศาเซลเซียส เป็นที่นิยมนำไข่ไก่และไข่นกกระทามาแช่ สำหรับไข่ไก่แช่นานประมาณ 17 นาที ไข่แดงจะแข็งมีรสชาติมันอร่อยส่วนไข่ขาวจะเหลวคล้ายไข่เต่า เมื่อนำมาปรุงเป็นยาไข่แช่น้ำแร่ ซึ่งเป็นเมนูขึ้นชื่อที่มีรสดี น้ำพุร้อนแจ้ซ้อนมีทั้งบ่อน้ำเย็นและน้ำร้อนมีธรรมชาติที่สวยงามแทรกอยู่ท่ามกลางแอ่งน้ำร้อน น้ำแร่ที่มีอุณหภูมิสูง ถึง 70 – 80 องศาเซลเซียส บริเวณน้ำตกแจ้ซ้อน และ อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนห่างกันประมาณ 1 กิโลเมตร ธารน้ำ จากน้ำตกแจ้ซ้อนไหลมาบรรจบกับธารน้ำร้อน จากน้ำแร่ กลายเป็นธารน้ำอุ่น ทางอุทยานฯจึงสร้างที่อาบน้ำแร่ขึ้นอย่างมาตรฐานเพื่อ บริการแก่นักท่องเที่ยวที่จะได้มาแช่น้ำแร่ อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ได้รับรางวัล “อุทยานแห่งชาติดีเด่นประจำปี 2543 ” ตามที่ กรมป่าไม้ได้จัดงานวันสถาปนากรมป่าไม้ ครบรอบ 104 ปี เมื่อวันที่ 18 กันยายน 2543 โดยได้จัดประกวดอุทยานแห่งชาติดีเด่นด้านการท่องเที่ยวประจำปี 2543 นอกจากนี้อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน นอกจากจะได้รับรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (Tourism Awards) ปี 2543 ประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติยอดเยี่ยม ในด้านการออกแบบ สิ่งอำนวยความสะดวกใน อุทยานฯ ได้อย่างกลมกลืนกับธรรมชาติแล้ว สภาพแวดล้อมภายในอุทยานฯ

ป่าไม้เขตลำปางได้มีหนังสือ ที่ กษ 0709 (ลป)/4181 ลงวันที่ 19 ตุลาคม 2524 เรื่อง ขอกำหนดพื้นที่ป่าบริเวณน้ำตกแจ้ซ้อนเป็นวนอุทยาน กองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ จึงมีคำสั่งที่ 1648/2524 ลงวันที่ 15 ธันวาคม 2524 ให้นายนฤทีร์ ตันสุวรรณ นักวิชาการป่าไม้ 6 ไปทำการสำรวจ สรุปได้ว่าสภาพป่าบริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีจุดเด่นทางธรรมชาติสวยงามหลายแห่ง มีน้ำตกและน้ำพุร้อนไหลตลอดปี เหมาะสำหรับจัดเป็นวนอุทยาน ในปีงบประมาณ 2526 กรมป่าไม้ จึงได้ดำเนินการจัดตั้งวนอุทยานแอ่งน้ำอุ่น (วนอุทยานน้ำตกแจ้ซ้อน) บริเวณน้ำตกแจ้ซ้อน ตำบลแจ้ซ้อน กิ่งอำเภอเมืองปาน อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง เนื้อที่ประมาณ 45,000 ไร่ หรือ 75 ตารางกิโลเมตร โดยอยู่ในความดูแลของสำนักงานป่าไม้เขตลำปาง

ต่อมากรมป่าไม้ได้มีหนังสือ ที่ กษ 0713/13868 และ 13870 ลงวันที่ 2 สิงหาคม 2526 ถึง จังหวัดลำปางและป่าไม้เขตลำปาง ขอความเห็นที่จะยกฐานะวนอุทยานน้ำตกแจ้ซ้อน (วนอุทยานแอ่งน้ำอุ่น) เป็นอุทยานแห่งชาติ ซึ่งจังหวัดลำปางได้มีหนังสือ ด่วนมาก ที่ ลป 0009/18356 ลงวันที่ 12 กันยายน 2526 และป่าไม้เขตลำปางได้ให้ความเห็นชอบและสนับสนุน ในการที่จะกำหนดเป็นอุทยานแห่งชาติเพื่อเป็น

สถานที่ท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ เป็นการสอดคล้องกับมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2526 ที่กำหนดให้จังหวัดลำปาง เป็นจังหวัดส่งเสริมการท่องเที่ยว

กองอุทยานแห่งชาติ ได้ดำเนินการสำรวจข้อมูลเพิ่มเติมต่อมาเป็นระยะๆ และกองอุทยานแห่งชาติ สำนักงานป่าไม้เขตลำปางและส่วนราชการองค์กรภาคเอกชนของจังหวัดลำปาง ได้เริ่มโครงการจัดตกแต่งวนอุทยานน้ำตกแจ้ซ้อน เพื่อเฉลิมพระเกียรติแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสพระชนมายุครบ 60 พรรษา ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2529 ถึงวันที่ 5 ธันวาคม 2530 และเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2530 พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ได้เดินทางไปตรวจราชการวนอุทยานน้ำตกแจ้ซ้อน เกิดความประทับใจในธรรมชาติที่สวยงาม จึงเสนอในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเพื่อวางแผนพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวต่อไป ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบตามที่ท่านนายกรัฐมนตรีเสนอ เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2530 และได้มีหนังสือแจ้งให้กรมป่าไม้ดำเนินการตามสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0202/2889 ลงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2530

กองอุทยานแห่งชาติกรมป่าไม้ จึงมีคำสั่งที่ 388/2530 ลงวันที่ 4 มีนาคม 2530 ให้ นายสุทัศน์ วรรณเลิศ นักวิชาการป่าไม้ 4 ไปดำเนินการสำรวจพื้นที่ป่าบริเวณวนอุทยานน้ำตกแจ้ซ้อน เพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมประกอบการพิจารณากำหนดขอบเขตพื้นที่ เพื่อยกระดับฐานะวนอุทยานน้ำตกแจ้ซ้อนเป็นอุทยานแห่งชาติ อีกทั้งนายจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย อธิบดีกรมป่าไม้ และนายอำมรงค์ ประกอบบุญ ผู้อำนวยการกองอุทยานแห่งชาติ ได้เดินทางไปเยี่ยมชมและร่วมพิจารณาความเหมาะสมในการวางแผนพัฒนาวนอุทยานน้ำตกแจ้ซ้อนเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2530 และกองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ได้นำเสนอคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ ซึ่งได้มีมติในคราวประชุม ครั้งที่ 1/2530 เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2530 เห็นชอบในการยกฐานะเป็นอุทยานแห่งชาติ โดยได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าแม่สุก ป่าแม่สอย ป่าแม่ต๋อยฝั่งซ้าย ป่าแม่ต๋อยฝั่งขวา ในท้องที่ตำบลแจ้ซ้อน ตำบลเมืองปาน ตำบลบ้านขอ ตำบลทุ่งกว๋าว อำเภอแจ้ห่ม และตำบลบ้านคำ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เนื้อที่ประมาณ 370,000 ไร่ หรือ 592 ตารางกิโลเมตร ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 105 ตอนที่ 122 ลงวันที่ 28 กรกฎาคม 2531 เป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 58 ของประเทศ

ต่อมาได้มีประกาศขยายเขตอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ตามแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกาขยายเขตอุทยานแห่งชาติป่าแม่สุก ป่าแม่สอย ป่าแม่ต๋อยฝั่งซ้าย และป่าแม่ต๋อยฝั่งขวา ในท้องที่ตำบลวังใต้ ตำบลร่องเคาะ อำเภอวังเหนือ ตำบลแม่สุก อำเภอแจ้ห่ม และตำบลหัวเมือง ตำบลเมืองปาน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง พ.ศ. 2543 เนื้อที่ประมาณ 110,000 ไร่ หรือ 176 ตารางกิโลเมตร ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 117 ตอนที่ 121 ก ลงวันที่ 28 ธันวาคม 2543

น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน เกิดจากน้ำเย็นบนผิวดินหรือน้ำฝน ที่ไหลซึมผ่านช่องว่างหรือรอยแตกของหินลึก ลงไปได้ดินได้รับความร้อนจากหินร้อนทำให้มีอุณหภูมิและความดันสูงขึ้น ไหลกลับสู่เบื้องบนและมาสะสมตัวในแหล่งกักเก็บที่เหมาะสม น้ำพุร้อนแจ้ซ้อนปรากฏบนผิวดินจำนวน 9 อัตราการไหลของน้ำร้อนวัดได้

ประมาณ 13 ลิตรจ่อวินาที และคำนวณอุณหภูมิน้ำร้อนขณะอยู่ที่ดิน ได้ค่าประมาณ 149 องศาเซลเซียสมิ
ฤทธิ์เป็นกลาง

สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมที่ อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน อําเภอปาน จังหวัดลําปาง
โทรศัพท์: 089 851 3355 E-mail: rchaeson_np13@hotmail.com Facebook : อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1.1 จำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ชาย	79	52.66
หญิง	71	47.33
รวม	150	100.0

จากตารางที่ 1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่พบมากที่สุดเป็นเพศชาย 79 คน คิดเป็นร้อยละ 52.66 รองลงมาเป็นเพศหญิง 71 คน คิดเป็นร้อยละ 47.33

ตารางที่ 1.2 จำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 18 ปี	5	3.33
19-25 ปี	23	15.33
25-45 ปี	31	20.66
46-55 ปี	40	26.66
56-65 ปี	39	26
66 ปีขึ้นไป	12	8
รวม	150	100

จากตารางที่ 1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุพบมากที่สุด คือ อายุ 46-55 ปี จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 26.66 รองลงมาคืออายุ 56-65 ปี จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 26 ส่วนอายุ 25-45 ปี จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 20.66 อายุ 19-25 ปี จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 15.33 อายุ 66 ปีขึ้นไป จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 8 และพบน้อยที่สุด คือ อายุต่ำกว่า 18 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 3.33

ตารางที่ 1.3 จำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
รับราชการ	31	14.25
เอกชน	30	14.75
ธุรกิจส่วนตัว	40	16.25
ค้าขาย	28	11.5
พ่อบ้าน/แม่บ้าน	7	4.5
เกษียณอายุราชการ	9	26.25
นักเรียน/นักศึกษา	5	12.5
ว่างงาน	400	100

จากตารางที่ 1.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอาชีพพบมากที่สุด คือ ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 26.25 รองลงมาคือรับราชการ จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 16.25 อาชีพเอกชน จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 14.75 อาชีพค้าขาย 28 คน คิดเป็นร้อยละ 14.25 อาชีพเกษียณอายุราชการ 9 คน คิดเป็นร้อยละ 14.25 อาชีพพ่อบ้าน/แม่บ้าน จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 11.5 และพบน้อยที่สุดคือนักเรียน/นักศึกษา 5 คน คิดเป็นร้อยละ 4.5

ตารางที่ 1.5 จำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามรายได้ต่อเดือน

รายได้ต่อเดือน	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ไม่มีรายได้	3	1.25
ต่ำกว่า 5,000 บาท	12	7
5,000 – 10,000 บาท	32	23.5
10,001 – 20,000 บาท	50	25.25
มากกว่า 20,000 บาท	53	43.75
รวม	150	100.0

จากตารางที่ 1.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามรายได้ต่อเดือนพบมากที่สุด คือ รายได้ต่อเดือนมากกว่า 20,000 บาท จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 43.75 รองลงมาคือรายได้ต่อเดือน 10,001 – 20,000 บาท จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 25.25 รายได้ต่อเดือน 5,000 – 10,000 บาท จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 23.5 รายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 7 และพบน้อยที่สุดคือ ไม่มีรายได้ 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.25

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพการนำทุนทางวัฒนธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดเมืองรอง เขตภาคเหนือ

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการนำทุนทางวัฒนธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดกำแพงเพชร

ลำดับที่	รายการ	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน		
		X	S.D.	แปลผล
1	แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ห้องน้ำ ร้านอาหาร ที่พัก เป็นต้น	4.38	0.78	มาก
2	มีป้ายสัญลักษณ์บอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆชัดเจน	4.58	0.61	มากที่สุด
3	การเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวก เข้าถึงได้ง่าย	4.50	0.61	มากที่สุด
4	แหล่งท่องเที่ยวมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ	4.64	0.48	มากที่สุด
5	แหล่งท่องเที่ยวมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	4.56	0.54	มากที่สุด
6	ควรมีการสร้างเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในจังหวัด	4.68	0.47	มากที่สุด
7	ภายในจังหวัดมีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้	4.76	0.43	มากที่สุด
8	ควรมีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในจังหวัด	4.54	0.58	มากที่สุด
9	ควรมีการพัฒนารูปแบบกิจกรรมจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยว เช่น การนวดแผนไทย การฝึกทำอาหารสุขภาพ	4.40	0.67	มาก
10	การมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนและผู้สูงอายุในการถ่ายทอดองค์ความรู้	2.94	0.82	ปานกลาง
11	ควรมีการส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐนำศักยภาพของประชาชนชุมชนและผู้สูงอายุมาร่วมถ่ายทอดองค์ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	4.20	0.90	มาก

ลำดับที่	รายการ	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน		
		X	S.D.	แปลผล
12	ประโยชน์ทางด้านสุขภาพที่ได้รับจากกิจกรรมการท่องเที่ยว	4.38	0.73	มาก
13	ประโยชน์ทางองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมจากการท่องเที่ยว	4.66	0.48	มากที่สุด
14	รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและเชิงวัฒนธรรมภายในจังหวัดมีความเหมาะสม	4.36	0.72	มาก
	รวม	4.40	0.22	มาก

ผลการวิเคราะห์การนำทุนทางวัฒนธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดกำแพงเพชร มีค่าเฉลี่ย 4.40 พิจารณารายข้อพบว่า ภายในจังหวัดมีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้ พบมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.76 รองลงมาตามลำดับคือ ควรมีการสร้างเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในจังหวัด ค่าเฉลี่ย 4.68 ประโยชน์ทางองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมจากการท่องเที่ยว ค่าเฉลี่ย 4.66 มีแหล่งท่องเที่ยวมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพค่าเฉลี่ย 4.64 มีป้ายสัญลักษณ์บอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆชัดเจน ค่าเฉลี่ย 4.58 และน้อยที่สุด การมีส่วนร่วมของปราชญ์ชุมชนและผู้สูงอายุในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ค่าเฉลี่ย 2.94

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการนำทุนทางวัฒนธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดลำปาง

ลำดับที่	รายการ	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน		
		X	S.D.	แปลผล
1	แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ห้องน้ำ ร้านอาหาร ที่พัก เป็นต้น	4.48	0.54	มาก
2	มีป้ายสัญลักษณ์บอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆชัดเจน	4.40	0.70	มาก
3	การเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวก เข้าถึงได้ง่าย	4.14	0.83	มาก

ลำดับที่	รายการ	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน		
		X	S.D.	แปลผล
4	แหล่งท่องเที่ยวมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ	4.48	0.54	มาก
5	แหล่งท่องเที่ยวมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	4.20	0.95	มาก
6	ควรมีการสร้างเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในจังหวัด	4.28	0.81	มาก
7	ภายในจังหวัดมีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้	4.04	0.99	มาก
8	ควรมีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในจังหวัด	4.60	0.64	มากที่สุด
9	ควรมีการพัฒนารูปแบบกิจกรรมจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยว เช่น การนวดแผนไทย การฝึกทำอาหารสุขภาพ	4.56	0.61	มากที่สุด
10	การมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนและผู้สูงอายุในการถ่ายทอดองค์ความรู้	2.78	0.93	ปานกลาง
11	ควรมีการส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐนำศักยภาพของประชาชนชุมชนและผู้สูงอายุมาร่วมถ่ายทอดองค์ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	4.24	0.74	มาก
12	ประโยชน์ทางด้านสุขภาพที่ได้รับจากกิจกรรมการท่องเที่ยว	4.52	0.54	มากที่สุด
13	ประโยชน์ทางองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมจากการท่องเที่ยว	4.24	0.94	มาก
14	รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและเชิงวัฒนธรรมภายในจังหวัดมีความเหมาะสม	4.14	0.81	มาก

ลำดับที่	รายการ	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน		
		X	S.D.	แปลผล
	รวม	4.22	0.31	มาก

ผลการวิเคราะห์การนำทุนทางวัฒนธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดลำปาง มีค่าเฉลี่ย 4.22 พิจารณารายข้อ ควรมีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในจังหวัด พบมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.60 รองลงมาตามลำดับคือควรมีการพัฒนารูปแบบกิจกรรมจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยว เช่น การนวดแผนไทย การฝึกทำอาหารสุขภาพ ค่าเฉลี่ย 4.56 ประโยชน์ทางด้านสุขภาพที่ได้รับจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ค่าเฉลี่ย 4.52 แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ พบเท่ากันคือ ค่าเฉลี่ย 4.48 มีป้ายสัญลักษณ์บอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ชัดเจน ค่าเฉลี่ย 4.40 และน้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมของปราชญ์ชุมชนและผู้สูงอายุในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ค่าเฉลี่ย 2.78

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการนำทุนทางวัฒนธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดสุโขทัย

ลำดับที่	รายการ	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน		
		X	S.D.	แปลผล
1	แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ห้องน้ำ ร้านอาหาร ที่พัก เป็นต้น	4.58	0.61	มากที่สุด
2	มีป้ายสัญลักษณ์บอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ชัดเจน	4.54	0.61	มากที่สุด
3	การเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวก เข้าถึงได้ง่าย	4.46	0.68	มาก
4	แหล่งท่องเที่ยวมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ	3.06	0.89	ปานกลาง

ลำดับที่	รายการ	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน		
		X	S.D.	แปลผล
5	แหล่งท่องเที่ยวมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	4.48	0.58	มาก
6	ควรมีการสร้างเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในจังหวัด	4.53	0.49	มากที่สุด
7	ภายในจังหวัดมีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้	4.70	0.46	มากที่สุด
8	ควรมีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในจังหวัด	4.40	0.67	มาก
9	ควรมีการพัฒนารูปแบบกิจกรรมจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยว เช่น การนวดแผนไทย การฝึกทำอาหารสุขภาพ	4.08	1.05	มาก
10	การมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนและผู้สูงอายุในการถ่ายทอดองค์ความรู้	3.24	1.00	ปานกลาง
11	ควรมีการส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐนำศักยภาพของประชาชนชุมชนและผู้สูงอายุมาร่วมถ่ายทอดองค์ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	4.20	0.90	มาก
12	ประโยชน์ทางด้านสุขภาพที่ได้รับจากกิจกรรมการท่องเที่ยว	4.26	0.85	มาก
13	ประโยชน์ทางองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมจากการท่องเที่ยว	4.62	0.64	มากที่สุด
14	รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและเชิงวัฒนธรรมภายในจังหวัดมีความเหมาะสม	3.96	0.75	,kd
	รวม	4.23	0.27	มาก

ผลการวิเคราะห์ การนำทุนทางวัฒนธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดสุโขทัย มีค่าเฉลี่ย 4.23 พิจารณารายข้อพบว่าภายในจังหวัดมีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้ พบมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.70 รองลงมาตามลำดับคือประโยชน์ทางองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมจากการท่องเที่ยวค่าเฉลี่ย 4.62 มีป้ายสัญลักษณ์บอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆชัดเจน ค่าเฉลี่ย 4.54 ควรมีการสร้างเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในจังหวัด ค่าเฉลี่ย 4.53 แหล่งท่องเที่ยวมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ค่าเฉลี่ย 4.48 และน้อยที่สุด คือมีการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้สูงอายุในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ค่าเฉลี่ย 3.24

แนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใน เมืองรองเขตภาคเหนือ

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้บริหารจัดการจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชรเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบและดูแลบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวบ่อน้ำพุร้อนพระร่วงในด้านที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและพัฒนาผลิตภัณฑ์บริการประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้ ผลจากการสัมภาษณ์พบว่าแนวคิดสำคัญในการบริหารจัดการน้ำพุร้อนพระร่วง คือ การให้บริการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการพักผ่อนหย่อนใจในแก่ประชาชนโดยส่งเสริมให้มีกิจกรรมที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จากการสัมภาษณ์พบว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร มีเป้าหมายการพัฒนาบ่อน้ำพุร้อนพระร่วงเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของจังหวัดกำแพงเพชร ส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว และประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น มีการจัดโครงการต่างๆ ในบริเวณน้ำพุร้อนพระร่วง เช่นกิจกรรมส่งเสริมการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกับคนในชุมชน อีกทั้งส่งเสริมให้คนในชุมชนและผู้สูงอายุในชุมชนได้ขับเคลื่อนการดำเนินงานและมีอาชีพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวบ่อน้ำพุร้อนพระร่วงโดยบุคลากรที่ดูแลภายในบ่อน้ำพุร้อนพระร่วง อีกทั้งส่งเสริมให้เอกชนเปิดธุรกิจเชิงสุขภาพบริการนวดแผนไทยโดยผู้สูงอายุ อีกทั้งมีแผนการพัฒนาศักยภาพด้านองค์ความรู้ที่มีอยู่ของผู้สูงอายุในชุมชนให้เป็นผู้ออกเลาเรื่องราวมุขปาฐะความรู้ทางประวัติศาสตร์และตำนานพระร่วงผ่านการท่องเที่ยวภายในบ่อน้ำพุร้อนพระร่วง นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนจังหวัดได้มีแนวคิดที่จะการพัฒนาบ่อน้ำพุร้อนพระร่วงในเชิงธุรกิจมากขึ้นโดยมีพัฒนาขยายพื้นที่บริการจากเดิม 15 ไร่เป็น 68-00-99 ไร่ ซ่อมแซมปรับปรุงบ้านพักให้มีสวยงามและซ่อมแซมปรับปรุงใหม่ทุกหลังเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบพักค้างคืนมากขึ้น

สำหรับบ่อน้ำพุร้อนพระร่วงสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในจังหวัดและรอบพื้นที่หลายแห่งภายในรอบพื้นที่มีวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่กำลังพัฒนาโดยเป็นวัดป่าสถานที่ปฏิบัติธรรมอันเป็นศูนย์รวมใจของคนในชุมชนมีเสาที่มีลักษณะคล้ายเสาพระเจ้าอโศก ณ ประเทศอินเดีย ตั้งอยู่ภายในวัดนั้นก็คือวัดป่าชัยรังษี ส่วนภายในตัวเมืองกำแพงเพชรมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมรดกของโลก ได้แก่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร วัดพระธาตุและวัดพระแก้ว

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้บริหารจัดการน้ำพุร้อนแจ้ซ้อน(อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน จังหวัดลำปางเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบและดูแลบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวบ่อน้ำพุร้อนพระร่วงในด้านที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและพัฒนาผลิตภัณฑ์บริการประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้ ผลจากการสัมภาษณ์พบว่าน้ำพุร้อนแจ้ซ้อนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีทั้งน้ำร้อนและน้ำเย็น ทั้งหมด 9 บ่อตามธรรมชาติ มีน้ำแร่จากธรรมชาติ ห้องอาบน้ำ 40 ห้อง แช่น้ำแร่รวม 2 สระ บ่อแช่เท้า มีความโดดเด่นโดยมีอุณหภูมิ 38-39 องศาที่เหมาะกับการแช่น้ำเพื่อบำบัดร่างกายกิจกรรมนวดแผนไทยให้แก่นักท่องเที่ยวบริเวณใกล้บ่อน้ำพุร้อน นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยใช้น้ำแร่เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ข้าวไรซ์เบอร์รี่น้ำตักแจ้ซ้อน สมุนไพรน้ำแร่แจ้ซ้อน สบู่ น้ำแร่แจ้ซ้อน และมีการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผ้าทอมือน้ำแร่แจ้ซ้อนโดยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุและคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์อีกทั้งจัดอบรมพัฒนาทักษะอาชีพให้แก่คนในชุมชนและผู้สูงอายุได้พัฒนาทักษะความรู้ในการให้บริการและพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและต่อยอดการนำต้นทุนทางธรรมชาติภายในชุมชนตลอดจนภายในอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนได้

น้ำพุร้อนแจ้ซ้อนสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้หลายแห่งอีกทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวชื่อดังทางวัฒนธรรม ได้แก่ วัดเฉลิมพระเกียรติ(ผาปู่แดง) ที่อยู่ใกล้น้ำพุร้อนแจ้ซ้อนตั้งอยู่บนภูเขาใหญ่ในอำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง หน้าผาส่งชันมีเจดีย์อยู่บนยอดเขาเพื่อขึ้นไปสักการะบูชารอยพระพุทธรูปที่มีความงดงามเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมภายในหมู่บ้านแม่แจ่มได้แก่วัดเวียงหวาย มืองค์พระปางมารวิชัย สีขาว ขนาดใหญ่ประดิษฐานอยู่ ณ หมู่บ้านพร้อมกันนี้ยังเป็นหมู่บ้านที่มีวิถีวัฒนธรรมของชนเผ่าที่โดดเด่น เป็นแหล่งปลูกกาแฟอาราบิก้าที่มีคุณภาพดีชาวบ้านปลูกกันมากกว่า 20 ปี โดยการสนับสนุนจากโครงการหลวง อีกทั้งเป็นทางผ่านของจุดชมวิวกิ่วผีอันเป็นจุดชมความงามของทิวทัศน์ พร้อมทั้งจัดประชุมออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในจังหวัดลำปางและจังหวัดใกล้เคียงรวมทั้งชุมชนต่างๆ ที่มีแหล่งท่องเที่ยวปรากฏอยู่

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้บริหารจัดการเขาหลวง(อุทยานแห่งชาติรามคำแหง) จังหวัดสุโขทัยเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบและดูแลบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเขาหลวงในด้านที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่และส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยเป็นแหล่งรวมสรรพยาสมุนไพรและแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและผจญภัยภายในป่าผ่านการเดินป่าที่ชมความงามของธรรมชาติตลอดจนเรียนรู้วิถีของสัตว์ป่ารายข้างทาง พบว่า อุทยานแห่งชาติรามคำแหงมีภารกิจ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านป้องกันสาธารณภัย ด้านบริหารจัดการพื้นที่ ด้านวิชาการและด้านการท่องเที่ยว ทั้งนี้ในปัจจุบันอุทยานแห่งชาติรามคำแหงมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเพื่อขับเคลื่อนให้แหล่งท่องเที่ยวภายในพื้นที่เป็นที่รู้จักและได้รับความสนใจประจักษ์แก่นักท่องเที่ยวเป็นประจำทุกสัปดาห์ในรายการวิทยุคลื่น FM 95.75 จังหวัดสุโขทัย นอกจากนี้ยังมีช่องทางในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวผ่านสื่อโซเชียลมีเดียในรูปแบบต่างๆ โดยอุทยานแห่งชาติมีความโดดเด่นในด้านสภาพอากาศ โดยมีกิจกรรมในการท่องเที่ยวแนวผจญภัยในการเดินขึ้นเขาหลวงผสมผสานกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยนักท่องเที่ยวต้องมีการเตรียมสุขภาพร่างกายของผู้เดินขึ้นเขาหลวงมา

เป็นอย่างดี มีแนวทางในการพัฒนาสมุนไพร ประมาณ 200 กว่าชนิด ที่สามารถให้คนในชุมชนพัฒนาต่อยอดได้อีกทั้งในอนาคตจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวสมุนไพรเป็นแหล่งความรู้แก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมเทศกาลพิชิตยอดเขาหลวงที่มีนักท่องเที่ยวจากทั่วทุกสารทิศที่เดินทางมาเข้าร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก

เขาหลวงสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้หลายแหล่งบริเวณพื้นที่โดยรอบได้แก่ ถ้ำบนยอดเขาพระแม่ย่า ยอดเจดีย์สี่ทอง อีกทั้งสามารถชมบรรยากาศพระอาทิตย์ขึ้นยามเช้า ณ ยอดเขาพระนารายณ์ ปิดท้ายยามเย็นชมบรรยากาศพระอาทิตย์ตกดิน ณ ยอดเขาพระแม่ย่า ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเชื่อมโยงภายในพื้นที่ได้ นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมการปั่นจักรยานเชื่อมโยงการท่องเที่ยวภายในอุทยานรามคำแหงไปยังอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย พร้อมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยให้นักท่องเที่ยวเชื่อมโยงการท่องเที่ยวภายในอุทยานคำแหงแล้วเหมารถไปท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้แก่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย วัดศรีชุม และวัดช้างล้อมภายในตัวจังหวัดสุโขทัยอีกด้วย

แนวทางการส่งเสริมให้ประชาชนชุมชนหรือผู้สูงอายุรอบชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและถ่ายทอดองค์ความรู้ในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในพื้นที่

จากการสัมภาษณ์และวิเคราะห์ผลการศึกษาวิจัยมีแนวทางการส่งเสริมให้ประชาชนชุมชนหรือผู้สูงอายุรอบชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและถ่ายทอดองค์ความรู้ในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในพื้นที่ ดังนี้

1. พัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนในอนาคตคือการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่มีองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์และตำนานพระร่วงได้ถ่ายทอดมุขปาฐะบอกเล่าเรื่องราวผ่านการท่องเที่ยวได้

2. จัดอบรมพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าที่ระลึกร่วมกับผู้มีความรู้ คนคนในชุมชนและประชาชนผู้สูงอายรร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชรเพื่อให้สามารถนำไปสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจพร้อมทั้งต่อยอดองค์ความรู้ภายในชุมชน

3. พัฒนาให้คนในชุมชนและผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรงซึ่งเป็นลูกหาบให้แก่นักท่องเที่ยว มีองค์ความรู้ด้านสมุนไพรสรรพยาของอุทยานประวัติศาสตร์เขาหลวงให้สามารถเป็นไกด์ท้องถิ่นถ่ายทอดองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ตำนานของอุทยานแห่งชาติรามคำแหงได้

4. ส่งเสริมให้คนในชุมชนและผู้สูงอายุในหมู่บ้านนาเชิงคีรีซึ่งปัจจุบันจะเข้ามานวดแผนไทยมาให้บริการนวดผ่อนคลายแก่ในช่วยที่มีเทศกาลพิชิตเขาหลวงแม้ปัจจุบันจะมีการให้บริการช่วงเทศกาลอยู่แล้วแต่เป็นระยะเวลาสั้นๆ ซึ่งควรมีการส่งเสริมให้มีการนวดแผนไทยในบริเวณพื้นที่อุทยานเพื่อรองรับการให้บริการผ่อนคลายภายหลังจากการเหน็ดเหนื่อยหลังการเดินทางมาชมหรือการปั่นจักรยานมายังบริเวณเขาหลวงของนักท่องเที่ยว

5. ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ผลิตเครื่องจักรสานภาชนะสำหรับใส่ไข่เพื่อนำมาต้มในบ่อน้ำพุร้อนโดยจัดจำหน่ายในชุมชนและสหกรณ์ของอุทยาน ตลอดจนทำให้สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์และนำมาจัดจำหน่ายในบริเวณที่อุทยานกำหนดให้ช่วงเทศกาลและวันหยุดเสาร์อาทิตย์

6. พัฒนาทักษะทางอาชีพโดยการจัดอบรมสอนการทำเครื่องจักรสานและการวาดแผนไทยให้แก่ปราชญ์ชุมชนและผู้สูงอายุให้สามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และมีทักษะในการวาดให้แก่นักท่องเที่ยวและเป็นผู้วาดให้โรงวาดแผนไทยของอุทยานแจ้ซ้อน

7. พัฒนาปราชญ์และผู้สูงอายุภายในชุมชนให้สามารถเป็นนักบอกเล่าเรื่องราวและสื่อความหมายองค์ความรู้ต่างๆ ภายในสถานที่ท่องเที่ยวเมืองรองเขตภาคเหนือ จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดลำปางและจังหวัดสุโขทัยได้

8. มีการประชุมวางแผนการทำงานและส่งเสริมการท่องเที่ยวเกี่ยวกับคนในชุมชนโดยมีปราชญ์ชาวบ้านและผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมและวางรูปแบบทิศทางการดำเนินงานร่วมกันของระหว่างภาคชุมชนและภาครัฐพร้อมกันนี้ขับเคลื่อนจากระดับจังหวัดสู่การวางแผนพัฒนาเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดใกล้เคียงต่อไป

การพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อให้เชื่อมโยงสถานที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพภายในภาคเหนือเมืองรอง

จากการสัมภาษณ์และวิเคราะห์ผลการศึกษาวิจัยมีแนวการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อให้เชื่อมโยงสถานที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพภายในภาคเหนือเมืองรอง แยกเป็นประเด็นรายด้าน ดังนี้

1. ด้านส่งเสริมการท่องเที่ยวในภาคเหนือเมืองรอง มีดังนี้

1. เสริมสร้างศักยภาพการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพพร้อมกันนี้ส่งเสริมให้มีการจัดการท่องเที่ยวเชื่อมโยงในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวภาคเหนือเมืองรองทั้ง 3 จังหวัด โดยเน้นสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวได้มีกิจกรรมที่น่าประทับใจตั้งแต่บรรณในขณะเดินทางอันจะส่งผลให้สถานที่ภาคเหนือเมืองรองเป็นจุดหมายของนักท่องเที่ยวที่มาเยือน

2. จัดศูนย์การเรียนรู้ทางด้านมรดกทางวัฒนธรรมตลอดจนมรดกทางวรรณกรรมตำนานต่างๆของจังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดลำปางและจังหวัดสุโขทัยให้มีความเชื่อมโยงกัน เช่น บ้านขุนช้าง คุ่มขุนแผนอยู่ในบริเวณวัดป่าเลไลยก์ พิพิธภัณฑน์หุนซี้ผึ้ง จังหวัดสุพรรณบุรี รูปปั้นตัวละครในวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณีบริเวณอนุสาวรีย์สุนทรภู่ จังหวัดระยอง เป็นต้น

3. ส่งเสริมให้มีกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมกิจกรรมเชิงสุขภาพในประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟซึ่งเป็นงานใหญ่ของจังหวัดสุโขทัย งานประเพณีสำคัญของทางจังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดลำปางให้มีการสอดแทรกเข้าไปด้วย เช่น กิจกรรมขายผลิตภัณฑ์จากแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ของที่ระลึกที่มีรูปแบบจากแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมในพื้นที่ กิจกรรมวาดแผนไทยและอาบน้ำแร่ เป็นต้น

4. สร้างโปรแกรมเส้นทางการท่องเที่ยวตามรอยวรรณกรรมพระร่วงเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ภายในจังหวัดสุโขทัยนอกจากนี้จัดเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวเชื่อมโยง
5. จัดงานแสดงศิลปวัฒนธรรมและการจัดการประกวด เช่น นิทรรศการ การแสดงต่างๆ การแสดงละคร การประกวดการแต่งกาย ศิลปหัตถกรรมสืบสานเรื่องราวทางวัฒนธรรม เป็นต้น เป็นต้น
6. จัดกิจกรรมภาพถ่ายวิวทิวทัศน์ในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อบอกเล่าเรื่องราวภายในสถานที่ท่องเที่ยว
7. จัดทำแผนที่เส้นทางบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ภายในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพหรือบอกเล่าเรื่องราวองค์ความรู้ทางเชิงสุขภาพภายในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ในบริบทพื้นที่ใกล้เคียงกันสามารถเดินทางเชื่อมโยงกันได้พร้อมทั้งประสานความร่วมมือจากหลายๆภาคส่วนเพื่อจัดปราชญ์ท้องถิ่น ผู้สูงอายุในท้องถิ่นและคนในชุมชนให้ความรู้และจัดรถรับส่งดูแลนักท่องเที่ยวตลอดเส้นทางการท่องเที่ยว
8. ส่งเสริมการจัดสร้างวัดดงมดเครื่องราง ดังเช่นวัดดงมดที่มีนามของพระร่วงและโด่งดังเป็นทุนเดิม ได้แก่ พระเครื่องรางปืนพระร่วง รุ่นต่างๆ เครื่องรางของขลังข้าวตอกพระร่วง เป็นต้น โดยทำการประชาสัมพันธ์วัดดงมดให้โด่งดังยิ่งขึ้นหรือจัดสร้างวัดดงมดในรูปแบบใหม่ๆ เนื่องจากเป็นวัดดงมดทางวัฒนธรรมที่สามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของทั้งจังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดสุโขทัยได้
9. เสริมสร้างการเรียนรู้ทางการศึกษาให้นักเรียนในจังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดลำปางและจังหวัดสุโขทัยให้ได้สัมผัสกับสถานที่จริงของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประจำจังหวัดเพื่อให้นักเรียนได้ร่วมฝึกเป็นมัคคุเทศก์น้อยตลอดจนมีทักษะความรู้ได้ดียิ่งขึ้น และเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนและการแสดงต่าง ๆ ที่มีการนำเสนอเรื่องราวองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน เช่นการเสริมสร้างวิชาเรียนเชื่อมโยงกับหลักสูตรประถมและมัธยมศึกษาในบางรายวิชา
10. ภาครัฐส่งเสริมการจัดทำผลิตภัณฑ์โอท็อปของคนในชุมชนและผู้สูงอายุโดยนำต้นทุนทางวัฒนธรรมและต้นทุนทางธรรมชาติที่อยู่ในสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดมาพัฒนาและต่อยอดเพื่อสร้างให้เป็นที่รู้จักและสร้างคามนิยมในกลุ่มผู้สนใจและนักท่องเที่ยว
11. พัฒนาการบริหารจัดการระบบขนส่งที่ดีเพื่อให้มีรถขนส่งสาธารณะสามารถจัดโปรแกรมรูปการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเชื่อมโยงและพัฒนาจากเส้นทางเพียงหนึ่งจังหวัดไปสู่การเชื่อมโยงเป็นสองจังหวัดและสามจังหวัดได้ (แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร-แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย-แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง)
12. พัฒนาการบริหารจัดการระบบรถรางภายในจังหวัดที่ให้อาจจัดโปรแกรมรูปการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเชื่อมโยงและพัฒนาจากภายในจังหวัดได้
13. พัฒนาการบริหารจัดการจัดรถราง รถคอกหมูซึ่งเป็นประจำจังหวัดสุโขทัยและมีไกด์เยาวชนหรือไกด์ผู้สูงอายุหรือคนที่มีความรู้ในสถานที่ท่องเที่ยวภายในจังหวัดคอยอยู่บนรถเพื่อบอกเล่าเรื่องราวทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และสุขภาพ นอกจากนี้ควรมีการวางโปรแกรมทัวร์ภายในจังหวัดว่าในแต่ละวันนักท่องเที่ยวควรทำกิจกรรมใดบ้างและมีอะไรที่น่าสนใจในแต่ละสถานที่

2. ด้านการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือเมืองรอง มีดังนี้

1. การพัฒนาความพร้อมของชุมชน สร้างความเข้าใจในทุนทางสังคม เศรษฐกิจและการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและระดมความคิดระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวภายในจังหวัดเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวภายในภาคเหนือเมืองรองที่เชื่อมโยงกัน

2. การพัฒนาความพร้อมแหล่งท่องเที่ยวในด้านความสะดวกของเส้นทางการเดินทางสู่แหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกของพื้นที่ในสถานที่ท่องเที่ยวทั้งสามแห่งเพื่อสร้างความดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวพร้อมกันนี้ สร้างวิธีการ กลไก และมาตรการรวมไปถึงนำเสนอแนวทางเชิงนโยบายโดยยึดวัตถุประสงค์หลักคือการปรับปรุง ดูแลรักษา และพัฒนาความยั่งยืนให้กับแหล่งท่องเที่ยว ชุมชน

3. ดำเนินโครงการการปรับปรุงและเพิ่มเติมสิ่งบริการที่อำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ เช่น ที่พัก สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ทางลาดเข้าถึง คำนึงถึงความปลอดภัยในการพื้นที่ทั้งความปลอดภัยโดยรวมและเส้นทางสู่แหล่งท่องเที่ยวรวมถึงคำนึงถึงความเหมาะสมตามบริบทของพื้นที่ท่องเที่ยวต่างๆ ในบริเวณสถานท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและเชิงวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวพิการและผู้สูงอายุที่เดินทางมา

4. ดำเนินการการดูแลบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพดีปรับปรุงป้ายสื่อความหมาย ปรับปรุงการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในเรื่องป้ายบอกทาง พื้นผิวทาง สภาพภูมิทัศน์ริมเส้นทางพร้อมทั้งปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว เพิ่มกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุได้รับความสนุกสนานและสามารถใช้เวลาอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวให้นานยิ่งขึ้น

3. ด้านการพัฒนาด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในภาคเหนือเมืองรอง ดังนี้

1. จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์และป้ายประชาสัมพันธ์พร้อมทั้งปรับปรุงด้านข้อมูลและการจัดทำสื่อที่เหมาะสมที่บอกข้อมูลและสื่อความหมายในการแนะนำการให้บริการด้านการท่องเที่ยวได้ชัดเจน ตลอดจนสร้างสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีความเหมาะสมเข้าถึงง่ายและหลากหลายเช่น สื่อสิ่งพิมพ์ ป้ายสื่อความหมายและสื่อโซเชียลมีเดีย สื่อดิจิทัลต่างๆ เป็นต้น

2. ส่งเสริมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในทุกฤดูกาล โดยเฉพาะในโอกาสพิเศษต่าง ๆ เช่นกิจกรรมไหว้พระ 9 วัด 3 จังหวัด ทัวร์เพื่อเสริมสร้างสุขภาพตลอดจนการจัดโปรโมชั่นการท่องเที่ยวพร้อมทั้งจัดเส้นทางการท่องเที่ยวเชื่อมโยงในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวพิการและนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

3. ใช้การบอกต่อและการสร้างความประทับใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวจะสามารถสร้างการประชาสัมพันธ์ที่ดีและเผยแพร่ไปยังสื่อต่างๆ ทั้งปากต่อปากและเฟซบุ๊ก

4. ร่วมระดมความคิดพร้อมทั้งส่งเสริมนโยบายของภาครัฐเพื่อเตรียมความพร้อมด้านการตลาดด้านการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่องในการส่งเสริมและเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มให้ชัดเจนในขณะเดียวกันควรมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้สามารถเตรียมความพร้อมและสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้จริง

5. การจัดรูปแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุนำร่องเพื่อเป็นจุดเริ่มต้น โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องทำงานร่วมกับผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจจะจัดเป็นรายการนำเที่ยวแบบพิเศษ เช่น การรับส่งที่สนามบิน การนำเที่ยวเพื่อสุขภาพ การนำเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น

6. การจัดให้มีกิจกรรมนันทนาการและการท่องเที่ยวแบบการเรียนรู้และหาประสบการณ์ใหม่เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ได้แก่ การนั่งสมาธิ วิปัสสนา การโยคะเพื่อการดูแลสุขภาพ การอาบน้ำแร่ เป็นต้น พร้อมทั้งการจัดให้มีกิจกรรมนำเที่ยวเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ ศิลปะวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การนำชมชีวิตความเป็นอยู่ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เป็นต้น ภายในจังหวัดและเชื่อมโยงไปยังจังหวัดใกล้เคียง

4. ด้านการพัฒนาและปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวในภาคเหนือเมืองรอง มีดังนี้

1. การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวพิการและนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุนั้นมีความสำคัญมากเนื่องจากการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทุกกลุ่มแล้ว ยังจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจมาท่องเที่ยวซ้ำและเกิดการบอกต่อซึ่งจะส่งผลดีต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว

2. พัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวพิการและนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ เช่น จุดพักคอยรถเข็น การปรับปรุงทางเดินให้มีระดับเดียวกัน การสร้างทางลาดชันสำหรับรถเข็น การปรับปรุงห้องน้ำสาธารณะ การสร้างห้องน้ำสาธารณะสำหรับผู้พิการที่เป็นผู้สูงอายุ เป็นต้น

3. การพัฒนาทักษะในการดูแลนักท่องเที่ยวพิการและนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุให้แก่ภาคเอกชนท้องถิ่นอาสาสมัครคนในชุมชนตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องตลอดจนส่งเสริมให้อาสาสมัครคนในชุมชนบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวมีส่วนร่วม โดยการเป็นตำรวจอาสาสมัครรักษาความปลอดภัยในพื้นที่ชุมชนของตนเอง การกำหนดมาตรการลงโทษด้านความปลอดภัยและดำเนินการลงโทษอย่างจริงจังแก่ผู้ประมาท เช่น ผู้ให้นักท่องเที่ยวที่ละเลยการรักษาความปลอดภัย เช่น การคมนาคมขนส่ง เป็นต้น

4. การจัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวภายในพื้นที่ท่องเที่ยว One Stop Service Center เพื่อให้ข้อมูลคำแนะนำ การช่วยเหลือนักท่องเที่ยวพิการและนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ การรักษาความปลอดภัย เป็นต้น

5. การเพิ่มการรักษาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวและปรับปรุงมาตรฐานความปลอดภัยของการบริการในแหล่งท่องเที่ยวรวมถึงวางแผนสร้างรูปแบบความช่วยเหลือให้แก่นักท่องเที่ยวสูงอายุในเช่น การเพิ่มจำนวนตำรวจท่องเที่ยว การจัดเจ้าหน้าที่ประจำจุดท่องเที่ยวต่างๆ ทุกจุดที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่นิยมของคนภายในสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อดูแลและให้ความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ เช่น บริเวณบ่อน้ำพุทางขึ้นเขาหลวง ทางขึ้นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชื่อมโยงที่มีระยะทางชันและไกล เป็นต้น

การวิเคราะห์ SWOT (Swot Analysis) ของการใช้แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองรองเขตภาคเหนือ

โดยจากการศึกษาและรวบรวมข้อมูล สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

จุดแข็ง (Strength)

1. จังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดสุโขทัยเป็นเมืองมรดกโลก ได้แก่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยซึ่งได้รับความนิยมจากคนทั่วโลกที่หลายคนใฝ่ฝันจะมายลโฉมความงดงาม โดยเป็นจุดดึงดูดให้สามารถใช้ในการท่องเที่ยวเชื่อมโยงสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมพระร่วงเช่นเนินประสาธพระร่วง โขกพระร่วง บ่อน้ำพุร้อนพระร่วง เป็นต้น

2. จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดลำปางและจังหวัดสุโขทัยมีการจัดระบบสาธารณูปโภคในด้านต่างๆ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่สามารถสนับสนุนการท่องเที่ยว เช่น สนามบิน สถานที่ท่องเที่ยว ร้านค้า ร้านอาหาร รถโดยสารสาธารณะ รถนำเที่ยว ป้ายบอกทาง ฯลฯ

3. จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดลำปางและจังหวัดสุโขทัยมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้แก่ บ่อน้ำพุร้อน น้ำพุร้อน เดินขึ้นเขาหลวงซึ่ง จึงสามารถสร้างเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับมรดกทางวัฒนธรรมภายในพื้นที่ได้

4. องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชรมีศักยภาพในด้านงบประมาณโดยได้รับจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวภายในบ่อน้ำพุร้อนพระร่วงเป็นประจำทุกปี อีกทั้งได้รับการสนับสนุนและขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวบ่อน้ำพุร้อนพระร่วง ทั้งการผลิตสื่อในรูปแบบต่างๆ สื่อ E-book สร้างจุดถ่ายรูป จัดทำสปอร์ตวิทย์เพื่อประชาสัมพันธ์จากจังหวัดกำแพงเพชร จึงส่งผลให้บ่อน้ำพุร้อนพระร่วงได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

5. มีศักยภาพด้านบุคลากรของอุทยานรามคำแหงที่มีองค์ความรู้ทางด้านสรรพยาทางสมุนไพรและสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้มีคลังความรู้ก่อนเดินขึ้นเขาหลวงได้

6. สถานที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพภายในจังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดลำปางและจังหวัดสุโขทัยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีธรรมชาติที่สวยงามพร้อมกันนี้แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมรอบๆ แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพก็มีความวิจิตรงดงามเป็นศักยภาพด้านพื้นที่ของทั้งสามจังหวัด

7. มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติซึ่งเป็นศักยภาพที่สำคัญที่สามารถดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยวได้

8. อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากน้ำพุร้อนเพื่อจัดจำหน่ายสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนและอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ได้แก่ ข้าวไรซ์เบอร์รี่ ข้าวสายน้ำแร่แจ้ซ้อน ผ้าทอน้ำแร่แจ้ซ้อนและเครื่องจักรสานใส่ไข่เพื่อนำมาต้มในบ่อน้ำพุร้อนแจ้ซ้อน

จุดอ่อน (Weakness)

1. ยังไม่ใช้ศักยภาพของปราชญ์และผู้สูงอายุภายในพื้นที่ท่องเที่ยวให้เป็น มัคคุเทศน์ให้ความรู้บอกเล่าเรื่องราวด้านวรรณกรรมพระร่วงเพื่อเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวในจังหวัดยังไม่มากพอ
2. จังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดสุโขทัยเป็นจังหวัดเล็กบางครั้งนักท่องเที่ยวบางคนชอบความรื่นเริงในช่วงกลางคืนอาจมักจะเดินทางมาแบบ One Day Trip จึงทำให้ท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไม่ทั่วถึง
3. ถึงแม้ว่าจังหวัดสุโขทัยจะมีสนามบินแต่การเดินทางจากสนามบินมายังอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยมีระยะทางค่อนข้างไกลและมีไฟล์บินที่จำกัดเพียงแค่อสายการบินเดียวจึงส่งผลให้นักท่องเที่ยวบางส่วนเดินทางไปเที่ยวที่จังหวัดพิษณุโลกหรือจังหวัดตากมากกว่าหรือใช้เวลาในการเดินทางมาจังหวัดสุโขทัยในระยะเวลาสั้นๆ เพราะจังหวัดใกล้เคียงมีการคมนาคมขนส่งที่สะดวกกว่าทั้งเครื่องบิน รถไฟ และรถโดยสารสาธารณะ
4. ยังไม่มีการบูรณาการระบบการคมนาคมขนส่งที่ดีเพื่อให้มีรถขนส่งสาธารณะสามารถจัดโปรแกรมรูปการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเชื่อมโยงและพัฒนาจากเส้นทางเพียงหนึ่งจังหวัดไปสู่การเชื่อมโยงเป็นสองจังหวัดและสามจังหวัดได้ (แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร-แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย-แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง)
5. การบริหารจัดการในการทำงานระหว่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดกับผู้ดูแลบ่อน้ำพุร้อนพระร่วงที่ปัจจุบันมีเพียงลูกจ้างชั่วคราวที่เป็นคนในชุมชนที่ดูแลโดยใช้โปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์กับการโทรศัพท์ในการประสานงานในแต่ละวันจะมีหัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์และการท่องเที่ยวเข้ามาดูแลภายในบ่อน้ำพุร้อนพระร่วงเพียงสัปดาห์ละหนึ่งครั้ง
6. ยังไม่มีผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์ของบ่อน้ำพุร้อนพระร่วงเองจึงต้องมีการนำอัตลักษณ์ที่มีของบ่อน้ำพุร้อนพระร่วงตลอดจนนำศักยภาพของคนในชุมชนมาร่วมสร้างสรรค์สินค้าที่ระลึกจากบ่อน้ำพุร้อนพระร่วงต่อไป
7. ประชาชนในบริเวณรอบๆ อุทยานรามคำแหง มักแอบเข้ามาล่าสัตว์ เก็บพืชพันธ์และเผาก่อให้เกิดไฟป่าตามมา

โอกาส (Opportunity)

1. จังหวัดสุโขทัย กำแพงเพชร และจังหวัดลำปางมีพื้นที่อยู่ไม่ห่างไกลกันมากนักซึ่งเป็นเส้นทางอินโดจีนสามารถเชื่อมโยงเดินทางไปท่องเที่ยวได้หลายจังหวัด อีกทั้งอยู่ใกล้กับจังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดลำปาง ดังนั้นเมื่อมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพยังจังหวัดใดจังหวัดหนึ่งแล้วยังสามารถใช้เป็นเส้นทางเชื่อมโยงมรดกทางวัฒนธรรมได้ โดยใช้เวลาในการเดินทางเพื่อมาท่องเที่ยวในจังหวัดกำแพงเพชรไปยังจังหวัด

สุโขทัยและต่อไปยังจังหวัดลำปางไม่นานมาก ไม่จำเป็นต้อง เตรียมการวางแผนมาก สามารถตัดสินใจมาท่องเที่ยวได้ง่าย ซึ่งมีความสอดคล้องกับการเก็บข้อมูล อีกทั้งยังมีสภาพทางภูมิศาสตร์และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นศักยภาพภายในจังหวัดทั้ง 3 จังหวัด

2. การเดินทางคมนาคมภายในจังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดลำปางและจังหวัดสุโขทัยมีการทำทางตลอดทุกปีเพื่อให้เกิดสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยวอีกทั้งเส้นทางระหว่างจังหวัดสุโขทัยกับจังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดสุโขทัยกับจังหวัดลำปางก็กำลังเน้นการก่อสร้างเพื่อให้มีการสัญจรไปมาได้สะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้น เนื่องจากมีถนนที่กว้างขวาง ไฟถนนสว่าง สามารถ เดินทางในช่วงเวลาากลางคืนได้ง่าย มีความปลอดภัยตลอดจนสามารถเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงสามจังหวัดได้อย่างสะดวก สบาย

3. อุทยานแห่งชาติรามคำแหงได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ ททท. อพท.4 เพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและเชิงผจญภัยภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาหลวงอุทยานรามคำแหง อีกทั้งมีหลายหน่วยงานและบุคคลหลายกลุ่มช่วยประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในสื่อดิจิทัลอย่างแพร่หลาย

4. รัฐบาลส่งเสริมให้ผู้ว่าราชการาสันนิษฐานนโยบายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงเป็นผลให้เกิดการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในหน่วยงานภาครัฐ

5. บ่อน้ำพุร้อนพระร่วงสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในจังหวัดและรอบพื้นที่หลายแห่ง เช่น วัดป่าชัยรังษี ส่วนภายในตัวเมืองกำแพงเพชรมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมรดกของโลก ได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร วัดพระธาตุและวัดพระแก้ว

6. น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนสามารถเชื่อมโยงท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชื่อดังเช่น วัดเฉลิมพระเกียรติ(ผาปู่แดง) ที่ บ้านแม่แจ่ม(หมู่บ้านชนเผ่า) หมู่บ้านป่าเมี่ยง (หมู่บ้านทางวัฒนธรรมประเพณี) เป็นต้น

7. เขาลอง อุทยานรามคำแหงสามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้หลายแหล่ง บริเวณพื้นที่โดยรอบได้แก่ ถ้ำบงยอดเขาพระแม่ย่า ยอดเจดีย์สีทอง ตลอดจนสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย วัดศรีชุม ภายในตัวจังหวัดสุโขทัยอีกด้วย

8. ผู้สูงอายุที่อยู่ในชุมชนบ้านลานดอกไม้บริเวณบ่อน้ำพุร้อนพระร่วงหลายคนยังมีองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์และตำนานพระร่วงที่ยังไม่ได้รับการถ่ายทอดออกมาเป็นองค์ความรู้แก่นักท่องเที่ยวและผู้ที่สนใจตำนานพระร่วงและเรื่องราวประวัติศาสตร์บึงสาปดังนั้นจึงเป็นโอกาสอันดีที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชรยังสามารถนำศักยภาพนั้นออกมาใช้ขับเคลื่อนการท่องเที่ยวบ่อน้ำพุร้อนพระร่วงตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมใกล้เคียงได้

9. น้ำแร่ที่เกิดจากธรรมชาติก่อให้เกิดการพัฒนาในรูปแบบการท่องเที่ยวภายในอุทยานแจ้ซ้อนได้หลากหลาย เช่น การอาบน้ำแร่ออนเซ็น การนวดแผนไทย อีกทั้งสามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมรอบๆ ได้

10. ในช่วงเทศกาลต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวนิยมมาท่องเที่ยว โดยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในจังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดลำปางและจังหวัดสุโขทัย จึงประชาชนผู้สูงอายุและคนในชุมชนที่มีองค์ความรู้อยู่แล้วจึงสามารถเตรียมผู้นำหรือผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมประเพณี ตำนานเรื่องเล่าองค์ความรู้ที่มีอยู่ในพื้นที่เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจและประทับใจในการท่องเที่ยว

อุปสรรค (Threat)

1. สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในจังหวัดมีมากขึ้นกว่าในอดีตบางแห่งมีการจัดทำการตลาดเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวจึงทำให้มีการแข่งขันสูง
2. การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารทำให้นโยบายและการส่งเสริมกิจกรรมบางอย่างมีการเปลี่ยนแปลง
3. ระบบรถขนส่งที่ยังไม่เชื่อมต่อถึงบ่อน้ำพุร้อนพระร่วงหากผู้ที่ไม่มารถและมีความประสงค์จะเดินทางไปท่องเที่ยวยังบ่อน้ำพุร้อนจะต้องต่อรถหลายต่ออีกทั้งเช่าเหมารถที่มีราคาแพง
4. คนในชุมชนในบางส่วนยังไม่ให้ความร่วมมือกับการดำเนินงานกับอุทยานแห่งชาติรามคำแหง
5. ในช่วงเทศกาลระบบสาธารณูปโภคของอุทยานแห่งชาติรามคำแหงจะไม่เพียงพอได้แก่ ระบบน้ำ ระบบไฟ

แนวทางและข้อปฏิบัติเมื่อผู้สูงอายุเดินทางไปทางท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยวภาคเหนือเมืองรอง

1. หาข้อมูลเบื้องต้นของสถานที่ที่จะไปเที่ยวผ่านแหล่งต่างๆ ที่เชื่อถือได้ เช่น ญาติ ครอบครัว เพื่อน แนะนำหนังสือการท่องเที่ยว เว็บไซต์ สื่อออนไลน์เพื่อที่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุจะได้เตรียมตัวล่วงหน้าในการเดินทางมาท่องเที่ยว นอกจากนี้บริษัททัวร์ อาจมีการเตรียมข้อมูลล่วงหน้า เช่น การจัดทำข้อมูลทัวร์สถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ในโปรแกรม ข้อมูลต่างๆ ในการเดินทางและการพักผ่อน เป็นต้น
2. ผู้สูงอายุควรเตรียมการในด้านสุขภาพ โดยควรมีการเตรียมการรักษาโรคประจำตัวของตนเอง ได้แก่ ยาต้ม ยาหม้อง สายรัดเข็มขัด สายรัดเอวต่างๆ และไม้เท้า เป็นต้น
3. ความพร้อมด้านเครื่องแต่งกายในการเดินทาง ผู้สูงอายุควรเตรียมเสื้อผ้าที่เหมาะสมกับการเดินทาง เช่น เสื้อคลุมแขนยาว กางเกงขายาวที่สวมใส่สบาย รองเท้าผ้าใบ รองเท้าหุ้มส้น หมวก ร่ม รวมถึงอุปกรณ์อำนวยความสะดวกให้แก่ตนเอง
4. ควรเตรียมเครื่องดื่มขนมขบเคี้ยวที่เหมาะสมกับสุขภาพและวัย เช่น ผลไม้อบแห้งหรือผลไม้สด เป็นต้น

5. การเป่าเดินทาง และการจัดเก็บสัมภาระ ผู้สูงอายุควรมีการเตรียมตัวในการจัดเก็บเสื้อผ้าให้เพียงพอ กระเป๋าเดินทางมีขนาดเหมาะสมและมีล้อเลื่อนสามารถยกเองได้ในกรณีที่มีคนช่วยเหลือดูแล

6. จัดเตรียมบัตรและเอกสารต่างๆ ที่จำเป็นต้นตอใช้ในการเดินทางให้พร้อม เช่น ตั๋ว รายการเที่ยว พาสปอร์ต เป็นต้น

7. จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ตนเองในขณะที่เดินทางบนรถ เช่น หมอน ผ้าห่ม ไม้เซลฟี่ เป็นต้น

8. ตรวจสอบสภาพอากาศก่อนเดินทางและจัดเตรียมอุปกรณ์เพื่อรองรับสภาพอากาศที่อาจต้องเจอ เช่น ร่ม เสื้อกันฝน หมวก เสื้อกันหนาว เป็นต้น

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

การศึกษาเรื่องการพัฒนาสื่อดิจิทัลทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและประชาชนชุมชน ในพื้นที่มรดกโลกเมืองรองเขตภาคเหนือ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและประชาชนชุมชน ในพื้นที่มรดกโลกเมืองรองเขตภาคเหนือ

2. เพื่อศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามวิถีวัฒนธรรมพื้นที่จังหวัดสุโขทัย จังหวัดลำปางและจังหวัดกำแพงเพชร และศึกษาความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงสุขภาพในจังหวัดลำปางและจังหวัดกำแพงเพชร

3. เพื่อนำข้อมูลมาจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเชื่อมโยงสู่สื่อดิจิทัล E-book และ QR Code การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเมืองรองเขตภาคเหนือ

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตเชิงพื้นที่ของเขตพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมและเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพพื้นที่ท่องเที่ยวเมืองรอง โดยแบ่งออกเป็น 3 จังหวัด ได้แก่

จังหวัดสุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยเชื่อมโยงพื้นที่

จังหวัดกำแพงเพชร บ่อน้ำพุร้อนพระร่วง

จังหวัดลำปาง วัดพระธาตุลำปางหลวงเชื่อมโยงพื้นที่บ่อน้ำพุร้อนแจ้ซ้อน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ศึกษาข้อมูลภาคสนามลงพื้นที่และทำเวทีประชาคมโดยความคิดเห็นสัมภาษณ์เชิงลึกจากประชาชนผู้สูงอายุ และนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในพื้นที่ท่องเที่ยวเมืองรอง จังหวัดสุโขทัย จังหวัดลำปาง และจังหวัดกำแพงเพชร

2. ศึกษาข้อมูลภาคสนามลงพื้นที่และทำเวทีประชาคมโดยความคิดเห็นสัมภาษณ์เชิงลึกจากประชาชนผู้สูงอายุ นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ถึงสถานที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ท่องเที่ยววัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยวเมืองรอง 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสุโขทัย จังหวัดลำปาง และจังหวัดกำแพงเพชร

3. วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาทางเอกสาร การสัมภาษณ์

3.1 วิเคราะห์การศึกษาบริบทชุมชน และ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

3.2 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และจากการสัมภาษณ์

4. สร้าง E-book และ QR Code คู่มือเส้นทางการท่องเที่ยวในชุมชนเส้นทางมรดกทางวัฒนธรรมเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวสุขภาพ

5 สรุปผลงานวิจัยโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์สรุปผลงานวิจัย วิเคราะห์ สังเคราะห์และนำเสนอผลงานวิจัย

6. นำเสนอผลงานวิจัยโดยการทำข้อเสนอเชิงนโยบาย

3. ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มประชากรสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและจากแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 150 คน ที่ได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ด้วยเทคนิค IOC (Index of Item-Objective Congruence) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อหาข้อมูลด้านการพัฒนาสื่อดิจิทัลทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและประชาชนชุมชน ในพื้นที่มรดกโลกเมืองรองเขตภาคเหนือ

- ใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์แบบเป็นทางการกับกลุ่มต่างๆ ดังนี้

กลุ่มหัวหน้าและผู้บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพภายในพื้นที่วิจัย ดังรายนามต่อไปนี้

1. นายเทวัญ จันทร์พรหม ตำแหน่ง หัวหน้าอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน จังหวัดลำปาง
2. นายสิทธิชัย หล้าเพชร ตำแหน่ง หัวหน้าผู้ช่วยนักวิชาการฝ่ายปฏิบัติการ
อุทยานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย
3. นายนวกกร พูลบุญ ตำแหน่ง นักสื่อความหมายอุทยานแห่งชาติรามคำแหง
4. นางสาวศรัณยา โพธิ์ขาว ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
จังหวัดสุโขทัย
5. นายณรงค์ แก้วแดง ตำแหน่ง หัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร
6. นางเพท่าย สารชาติ ตำแหน่ง หัวหน้าฝ่ายการประชาสัมพันธ์และการท่องเที่ยว
องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร

กลุ่มนักท่องเที่ยวในพื้นที่วิจัย ดังรายนามต่อไปนี้

1. นางสาวปิยะพร ตรีโพธิ์ นักท่องเที่ยวบ่อน้ำพุร้อนพระร่วง จังหวัดกำแพงเพชร
2. นางสาวดรชนี ชัยกุลธนกิจ นักท่องเที่ยวบ่อน้ำพุร้อนแจ้ซ้อน อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน จังหวัดลำปาง
3. นางสาวผานิต คำแสง นักท่องเที่ยวเขาหลวง อุทยานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยในเรื่องการพัฒนาสื่อดิจิทัลทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและประชาชนชุมชน ในพื้นที่มรดกโลกเมืองรองเขตภาคเหนือ แบ่งการศึกษาวเคราะห์ข้อมูล 2 ส่วน คือการวิเคราะห์ปริมาณและการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการนักท่องเที่ยวและกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในจังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดลำปาง จังหวัดสุโขทัย จำนวน 9 คน เพื่อให้ได้ศักยภาพแนวทางการการนำทุนทางวัฒนธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดเมืองรองเขตภาคเหนือต่อไป สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณนั้นผู้วิจัยใช้การแบบสอบถามไปยังประชากรกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดลำปาง จังหวัดสุโขทัย จำนวน 150 คน โดยการวิจัยในครั้งนี้มีผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่พบมากที่สุดเป็นเพศชาย 79 คน คิดเป็นร้อยละ 52.66 รองลงมาเป็นเพศหญิง 71 คน คิดเป็นร้อยละ 47.33 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุพบมากที่สุด คือ อายุ 46-55 ปี จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 26.66 รองลงมาคืออายุ 56-65 ปี จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 26 ส่วนอายุ 25-45 ปี จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 20.66 อายุ 19-25 ปี จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 15.33 อายุ 66 ปีขึ้นไป จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 8 และพบน้อยที่สุด คือ อายุต่ำกว่า 18 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 3.33 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอาชีพพบมากที่สุด คือ ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 40

คน คิดเป็นร้อยละ 26.25 รองลงมาคือรับราชการ จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 16.25 อาชีพเอกชน จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 14.75 อาชีพค้าขาย 28 คน คิดเป็นร้อยละ 14.25 อาชีพเกษียณอายุราชการ 9 คน คิดเป็นร้อยละ 4.5 และผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามรายได้ต่อเดือนพบมากที่สุด คือ รายได้ต่อเดือนมากกว่า 20,000 บาท จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 43.75 รองลงมาคือรายได้ต่อเดือน 10,001 – 20,000 บาท จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 25.25 รายได้ต่อเดือน 5,000 – 10,000 บาท จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 23.5 รายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 7 และพบน้อยที่สุด คือ ไม่มีรายได้ 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.25

ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพการนำทุนทางวัฒนธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดเมืองรอง เขตภาคเหนือ ผลการวิเคราะห์การนำทุนทางวัฒนธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดกำแพงเพชร มีค่าเฉลี่ย 4.40 พิจารณารายข้อพบว่า ภายในจังหวัดมีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้ พบมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.76 รองลงมาตามลำดับคือ ควรมีการสร้างเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในจังหวัด ค่าเฉลี่ย 4.68 ประโยชน์ทางองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมจากการท่องเที่ยว ค่าเฉลี่ย 4.66 มีแหล่งท่องเที่ยวมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพค่าเฉลี่ย 4.64 มีป้ายสัญลักษณ์บอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ชัดเจน ค่าเฉลี่ย 4.58 และน้อยที่สุด การมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้สูงอายุในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ค่าเฉลี่ย 2.94

ในส่วนของการวิเคราะห์การนำทุนทางวัฒนธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดลำปาง ค่าเฉลี่ย 4.22 พิจารณารายข้อ ควรมีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในจังหวัด พบมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.60 รองลงมาตามลำดับคือควรมีการพัฒนารูปแบบกิจกรรมจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น การนวดแผนไทยการฝึกทำอาหารสุขภาพ ค่าเฉลี่ย 4.56 ประโยชน์ทางด้านสุขภาพที่ได้รับจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ค่าเฉลี่ย 4.52 แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยว มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ พบเท่ากันคือ ค่าเฉลี่ย 4.48 มีป้ายสัญลักษณ์บอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ชัดเจน ค่าเฉลี่ย 4.40 และน้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้สูงอายุในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ค่าเฉลี่ย 2.78

นอกจากนี้จากผลการวิเคราะห์ การนำทุนทางวัฒนธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดสุโขทัย มีค่าเฉลี่ย 4.23 พิจารณารายข้อพบว่าภายในจังหวัดมีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้ พบมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.70 รองลงมาตามลำดับคือประโยชน์ทางองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมจากการท่องเที่ยว ค่าเฉลี่ย 4.62 มีป้ายสัญลักษณ์บอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ชัดเจน ค่าเฉลี่ย 4.54 ควรมีการสร้างเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในจังหวัด ค่าเฉลี่ย 4.53 แหล่งท่องเที่ยวมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ค่าเฉลี่ย 4.48 และน้อยที่สุด คือ มีการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้สูงอายุในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ค่าเฉลี่ย 3.24

ผลจากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยว ผู้บริหารและผู้บริหารจัดการบ่อน้ำพุร้อนพระร่วง จังหวัดกำแพงเพชร อุทยานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัยและอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนถึงแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเมืองรองเขตภาคเหนือ โดยในส่วนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชรเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบและดูแลบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวบ่อน้ำพุร้อนพระร่วงในด้านที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและพัฒนาผลิตภัณฑ์บริการ ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้ ผลจากการสัมภาษณ์พบว่าแนวคิดสำคัญในการบริหาร

จัดการน้ำพุร้อนพระร่วง คือ การให้บริการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการพักผ่อนหย่อนใจในแก่ประชาชน โดยส่งเสริมให้มีกิจกรรมที่ให้ผู้ชมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จากการสัมภาษณ์พบว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร มีเป้าหมายการพัฒนา น้ำพุร้อนพระร่วงเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของจังหวัดกำแพงเพชร ส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว และประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น มีการจัดโครงการต่างๆ ในบริเวณน้ำพุร้อนพระร่วง เช่นกิจกรรมส่งเสริมการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกับคนในชุมชน อีกทั้งส่งเสริมให้คนในชุมชนและผู้สูงอายุในชุมชนได้ขับเคลื่อนการดำเนินงานและมีอาชีพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวบ่อน้ำพุร้อนพระร่วงโดยบุคลากรที่ดูแลภายในบ่อน้ำพุร้อนพระร่วง อีกทั้งส่งเสริมให้เอกชนเปิดธุรกิจเชิงสุขภาพบริการนวดแผนไทยโดยผู้สูงอายุ อีกทั้งมีแผนการพัฒนาศักยภาพด้านองค์ความรู้ที่มีอยู่ของของผู้สูงอายุในชุมชนให้เป็นผู้บอกเล่าเรื่องราวมุขปาฐะความรู้ทางประวัติศาสตร์และตำนานพระร่วงผ่านการท่องเที่ยวภายในบ่อน้ำพุร้อนพระร่วง นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนจังหวัดได้มีแนวคิดที่จะการพัฒนา น้ำพุร้อนพระร่วงในเชิงธุรกิจมากขึ้น โดยมีพัฒนาขยายพื้นที่บริการจากเดิม 15 ไร่เป็น 68-00-99 ไร่ ซ่อมแซมปรับปรุงบ้านพักให้มีสวยงามและซ่อมแซมปรับปรุงใหม่ทุกหลังเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบพักค้างคืนมากขึ้น

สำหรับบ่อน้ำพุร้อนพระร่วงสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในจังหวัดและรอบพื้นที่หลายแห่งภายในรอบพื้นที่มีวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่กำลังพัฒนาโดยเป็นวัดป่าสถานที่ปฏิบัติธรรมอันเป็นศูนย์รวมใจของคนในชุมชนมีเสาศีลาที่มีลักษณะคล้ายเสาศิลาพระเจ้าอโศก ณ ประเทศอินเดีย ตั้งอยู่ภายในวัดนั่นก็คือ วัดป่าชัยรังษี ส่วนภายในตัวเมืองกำแพงเพชรมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมรดกของโลก ได้แก่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร วัดพระธาตุและวัดพระแก้ว

สำหรับแนวทางการพัฒนาแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเมืองรองเขตภาคเหนือ น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน(อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน) จังหวัดลำปาง เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบและดูแลบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวบ่อน้ำพุร้อนพระร่วงในด้านการเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและพัฒนาผลิตภัณฑ์บริการประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้ ผลจากการสัมภาษณ์พบว่าน้ำพุร้อนแจ้ซ้อนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีทั้งน้ำร้อนและน้ำเย็น ทั้งหมด 9 บ่อตามธรรมชาติ มีน้ำแร่จากธรรมชาติ ห้องอาบน้ำ 40 ห้อง แช่น้ำแร่รวม 2 สระ บ่อแช่เท้า มีความโดดเด่นโดยมีอุณหภูมิ 38-39 องศาที่เหมาะสมกับการแช่น้ำเพื่อบำบัดร่างกายกิจกรรมนวดแผนไทยให้แก่นักท่องเที่ยวบริเวณใกล้บ่อน้ำพุร้อน นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยใช้น้ำแร่เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ข้าวไรซ์เบอร์รี่น้ำตกล้ำร้อน สมุนไพรน้ำแร่แจ้ซ้อน สบู่ น้ำแร่แจ้ซ้อน และมีการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผ้าทอมือน้ำแร่แจ้ซ้อนโดยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุและคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ อีกทั้งจัดอบรมพัฒนาทักษะอาชีพให้แก่คนในชุมชนและผู้สูงอายุได้พัฒนาทักษะความรู้ในการให้บริการและพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและต่อยอดการนำต้นทุนทางธรรมชาติภายในชุมชนตลอดจนภายในอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนได้

น้ำพุร้อนแจ้ซ้อนสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้หลายแห่งอีกทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวชื่อดังทางวัฒนธรรม ได้แก่ วัดเฉลิมพระเกียรติ(ผาปูนแดง) ที่อยู่ใกล้น้ำพุร้อนแจ้ซ้อนตั้งอยู่บนภูเขาใหญ่ในอำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง หน้าผาส่งชั้นมีเจดีย์อยู่บนยอดเขา เพื่อขึ้นไปสักการะบูชารอยพระพุทธรูปที่มีความงดงามเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมภายในหมู่บ้านแม่แจ่มได้แก่วัดเวียงหวาย เมืองค์พระปางมารวิชัย สีขาว ขนาดใหญ่ประดิษฐานอยู่ ณ หมู่บ้านพร้อมกันนี้ยังเป็นหมู่บ้านที่มีวิถีวัฒนธรรมของชนเผ่าที่โดดเด่น เป็นแหล่งปลูกกาแฟอาราบิก้าที่มีคุณภาพดีชาวบ้านปลูกกันมากกว่า 20 ปี โดยการสนับสนุนจากโครงการหลวง อีกทั้งเป็นทางผ่านของจุดชมวิวกิ่วผี้นอันเป็นจุดชมความงามของทิวทัศน์ พร้อมทั้งจัดประชุมออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชื่อมโยงร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในจังหวัดลำปางและจังหวัดใกล้เคียงรวมทั้งชุมชนต่างๆ ที่มีแหล่งท่องเที่ยวปรากฏอยู่

นอกจากนี้แนวทางในการพัฒนาศักยภาพด้านการนำทุนทางวัฒนธรรมมาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพบริเวณเขาหลวง(อุทยานแห่งชาติรามคำแหง) จังหวัดสุโขทัยเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบและดูแลบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเขาหลวงในด้านที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่และส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยเป็นแหล่งรวมสรรพยาสมุนไพรและแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและผจญภัยภายในป่าผ่านการเดินป่าที่ชมความงามของธรรมชาติตลอดจนเรียนรู้วิถีของสัตว์ป่ารายข้างทาง พบว่า อุทยานแห่งชาติรามคำแหงมีภารกิจ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านป้องกันสาธารณภัย ด้านบริหารจัดการพื้นที่ ด้านวิชาการและด้านการท่องเที่ยว ทั้งนี้ในปัจจุบันอุทยานแห่งชาติรามคำแหงมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเพื่อขับเคลื่อนให้แหล่งท่องเที่ยวภายในพื้นที่เป็นที่รู้จักและได้เห็นความงดงามประจักษ์แก่นักท่องเที่ยวเป็นประจำทุกสัปดาห์ ในรายการวิทยุคลื่น FM 95.75 จังหวัดสุโขทัย นอกจากนี้ยังมีช่องทางในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวผ่านสื่อโซเชียลมีเดียในรูปแบบต่างๆ โดยอุทยานแห่งชาติมีความโดดเด่นในด้านภาพอากาศ โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวแนวผจญภัยในการเดินขึ้นเขาหลวงผสมผสานกับกาท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยนักท่องเที่ยวต้องมีการเตรียมสุขภาพร่างกายของผู้เดินขึ้นเขาหลวงมาเป็นอย่างดี มีแนวทางในการพัฒนาสมุนไพรประมาณ 200 กว่าชนิด ที่สามารถให้คนในชุมชนพัฒนาต่อยอดได้อีกทั้งในอนาคตจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวสมุนไพรเป็นแหล่งความรู้แก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมเทศกาลพิชิตยอดเขาหลวงที่มีนักท่องเที่ยวจากทั่วทุกสารทิศที่เดินทางมาเข้าร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก

เขาหลวงสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้หลายแหล่งบริเวณพื้นที่โดยรอบได้แก่ ถ้ำบนยอดเขาพระแม่ย่า ยอดเจดีย์สีทอง อีกทั้งสามารถชมบรรยากาศพระอาทิตย์ขึ้นยามเช้า ณ ยอดเขาพระนารายณ์ ปิดท้ายยามเย็นชมบรรยากาศพระอาทิตย์ตกดิน ณ ยอดเขาพระแม่ย่า ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเชื่อมโยงภายในพื้นที่ได้ นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมการปั่นจักรยานเชื่อมโยงการท่องเที่ยวภายในอุทยานรามคำแหงไปยังอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย พร้อมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยให้นักท่องเที่ยวเชื่อมโยงการท่องเที่ยวภายในอุทยานคำแหงแล้วเหมาารถไปท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้แก่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย วัดศรีชุม และวัดช้างล้อมภายในตัวจังหวัดสุโขทัยอีกด้วย

ผลจากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยว ผู้บริหารและผู้บริหารจัดการบ่อน้ำพุร้อนพระร่วงจังหวัดกำแพงเพชร อุทยานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัยและอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนผลสามารถจัดทำเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อเสนอต่อหน่วยงาน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในจังหวัด เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวต่อไป เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมให้ประชาชนชุมชนหรือผู้สูงอายุรอบชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและถ่ายทอดองค์ความรู้ในการ

ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในพื้นที่ วิเคราะห์และสังเคราะห์ได้ดังนี้ ควรพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนในอนาคตคือการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่มีองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์และตำนานพระร่วงได้ถ่ายทอดมุขปาฐะบอกเล่าเรื่องราวผ่านการท่องเที่ยวได้ ควรจัดอบรมพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าที่ระลึกร่วมกับผู้มีความรู้ คนคนในชุมชนและปราชญ์ผู้สูงอายุก่อร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร เพื่อให้สามารถนำไปสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจพร้อมทั้งต่อยอดองค์ความรู้ภายในชุมชนควรพัฒนาให้คนในชุมชนและผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรงซึ่งเป็นลูกหาบให้แก่นักท่องเที่ยว มีองค์ความรู้ด้านสมุนไพรสรรพยาของอุทยานประวัติศาสตร์เขาลวงให้สามารถเป็นไกด์ท้องถิ่นถ่ายทอดองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ตำนานของอุทยานแห่งชาติรามคำแหงได้ ควรส่งเสริมให้คนในชุมชนและผู้สูงอายุในหมู่บ้านนาเชิงคีรีซึ่งปัจจุบันจะเข้ามาวางแผนไทยมาให้บริการนวดผ่อนคลายแก่ในช่วยที่มีเทศกาลพิชิตเขาลวงแม้ปัจจุบันจะมีการให้บริการช่วงเทศกาลอยู่แล้วแต่เป็นระยะเวลาสั้นๆ ซึ่งควรมีการส่งเสริมให้มีการนวดแผนไทยในบริเวณพื้นที่อุทยานเพื่อรองรับการให้บริการผ่อนคลายภายหลังจากการเหน็ดเหนื่อยหลังการเดินทางจากเขาหรือการปั่นจักรยานมายังบริเวณเขาลวงของนักท่องเที่ยว อีกทั้งควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ผลิตเครื่องจักรสานภาชนะสำหรับใส่ไข่เพื่อนำมาต้มในบ่อน้ำพุร้อนโดยจัดจำหน่ายในชุมชนและสหกรณ์ของอุทยาน ตลอดจนให้สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์และนำมาจัดจำหน่ายในบริเวณที่อุทยานกำหนดให้ช่วงเทศกาลและวันหยุดเสาร์อาทิตย์ ควรพัฒนาทักษะทางอาชีพโดยการจัดอบรมสอนการทำเครื่องจักรสานและการนวดแผนไทยให้แก่ปราชญ์ชุมชนและผู้สูงอายุให้สามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และมีทักษะในการนวดให้แก่นักท่องเที่ยวและเป็นผู้นวดให้โรคนวดแผนไทยของอุทยานแจ้ซ้อน นอกจากนี้ควรพัฒนาปราชญ์และผู้สูงอายุภายในชุมชนให้สามารถเป็นนักบอกเล่าเรื่องราวและสื่อความหมายขององค์ความรู้ต่างๆ ภายในสถานที่ท่องเที่ยวเมืองรองเขตภาคเหนือ จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดลำปางและจังหวัดสุโขทัยได้ ตลอดจนควรมีการประชุมวางแผนการทำงานและส่งเสริมการท่องเที่ยวกับคนในชุมชนโดยมีปราชญ์ชาวบ้านและผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมและวางรูปแบบทิศทางการดำเนินงานร่วมกันของระหว่างภาคชุมชนและภาครัฐพร้อมกันนี้ขับเคลื่อนจากระดับจังหวัดสู่การวางแผนพัฒนาเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดใกล้เคียงต่อไป

ผลจากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยว ผู้บริหารและผู้บริหารจัดการบ่อน้ำพุร้อนพระร่วงจังหวัดกำแพงเพชร อุทยานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัยและอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนสามารถนำจุดอ่อนจุดแข็ง อุปสรรคและโอกาสของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพื่อให้สามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ ทั้งนี้การพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อให้เชื่อมโยงสถานที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพภายในภาคเหนือเมืองรอง สามารถสรุปประเด็นการพัฒนาได้ 4 ด้าน คือ ด้านส่งเสริมการท่องเที่ยวในภาคเหนือเมืองรอง ด้านการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือเมืองรอง ด้านการพัฒนาด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในภาคเหนือเมืองรอง และด้านการพัฒนาและปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวในภาคเหนือเมืองรอง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาสื่อดิจิทัลทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและปราชญ์ชุมชนในพื้นที่มรดกโลกเมืองรองเขตภาคเหนือ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับความต้องการภายในจังหวัดมีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้ เป็นข้อที่พบค่าคะแนนอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับทฤษฎีของบูฮาลิส (Buhalis, 2000) ที่ได้กล่าวถึงกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวต้องมีการพัฒนาปัจจัย 6 ประการ (6As) ซึ่งประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยว (Attraction) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) โปรแกรมการท่องเที่ยว (Available Packages) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) และบริการเสริม (Ancillary Services) ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพราะแหล่งท่องเที่ยวต้องมีสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวอย่างใดอย่างหนึ่งให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชม สิ่งดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวแบ่งได้ 4 ประเภทได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ และการให้ความบันเทิง แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติทุกพื้นที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามน่าประทับใจ ซึ่งเกิดจากลักษณะของธรรมชาติเช่น เป็นอ่าว แหลม เกาะ หน้าผา โขดหิน ฯลฯ ภูมิอากาศและความสวยงามตามธรรมชาติของพื้นที่นั้นๆ สภาพธรรมชาติเหล่านี้เป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆภายใต้เงื่อนไขของความแตกต่างในเรื่องฉากของธรรมชาติ ภูมิอากาศและกิจกรรมที่จัดขึ้น สถานที่ที่น่าสนใจ เช่น อุทยานแห่งชาติต่างๆที่มีธรรมชาติที่สวยงาม เหตุการณ์ที่น่าสนใจ เช่น ปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาค แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้แก่วิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่นั้นๆอาจเหมือนกันหรือแตกต่างกัน วัฒนธรรมอาจแสดงออกในรูปแบบของศาสนา สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตของประชาชน ประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่ค่อนข้างหลากหลาย เพราะเป็นชาติที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน มีทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ จารีต ประเพณีและวิถีชีวิตของแต่ละชนเผ่าก่อให้เกิดมรดกทางรูปธรรมและนามธรรม อันเป็นบ่อเกิดของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่นประวัติศาสตร์ของอาณาจักรล้านนา เหตุผลอย่างหนึ่งในการเดินทางท่องเที่ยวของประชาชนก็เพื่อต้องการเยี่ยมชมเพื่อนและญาติมิตร คนมีความต้องการที่จะกลับไปเยี่ยมชมแผ่นดินเดิมของตนเอง หรือ สัมผัสวิถีชีวิตของชาติพันธุ์อื่นที่มีความแตกต่างจากตน ประเทศไทยมีความหลากหลายของชนเผ่าในภาคต่างๆ นับเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเช่นกัน ทั้งนี้ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ของสถานที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่สามารถเชื่อมโยงสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคเหนือ เมืองรอง จัหวัดกำแพงเพชร จัหวัดลำปางและจัหวัดสุโขทัยได้ อันจะสามารถสร้างความน่าสนใจและได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวในกลุ่มที่หลากหลายได้

ดังนั้นการสร้างความประทับใจและสร้างแรงจูงใจแก่นักท่องเที่ยว การส่งเสริมการจัดกิจกรรมเชื่อมโยงการเดินทางระหว่างแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการนำการจัดรถรางนำเที่ยว การแข่งขันวิ่งมินิมาราธอนเก็บ RC บอกล่าเรื่องราวทางวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ หรือจัดไหว้พระเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การจัดกิจกรรมการปั่นจักรยานเชื่อมโยงการท่องเที่ยวผ่านเส้นทางธรรมชาติที่ร่มรื่นให้อยากกลับมาเที่ยวซ้ำในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ในจัหวัดกำแพงเพชร จัหวัดลำปาง และจัหวัดสุโขทัย แหล่งท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของการท่องเที่ยว เพราะ สถานที่ที่สวยงามนั้นก็เป็อีกสิ่งหนึ่งดึงดูดใจ แต่การพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันจริงยังมีไม่เพียงพอ เช่นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาด้านการดูแลความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว การสร้างบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และการสนับสนุนภาคเอกชนและภาคชุมชนให้มี

ความเข้มแข็ง และที่สำคัญการขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ ให้มีความน่าสนใจและให้ความเชื่อมโยงกัน ตลอดจนการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการระบบขนส่งที่ดีเพื่อให้มีรถขนส่งสาธารณะสามารถจัดโปรแกรมรูปการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเชื่อมโยงและพัฒนาจากเส้นทางเพียงหนึ่งจังหวัดไปสู่การเชื่อมโยงเป็นสองจังหวัดและสามจังหวัดได้ (แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร-แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย-แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง) จึงจะช่วยขับเคลื่อนการท่องเที่ยวให้เกิดความเชื่อมโยงได้อีกทั้งเกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักท่องเที่ยวที่มาเยือน

สถานที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดลำปาง และจังหวัดสุโขทัย มีระบบการดูแลความปลอดภัย มีความเหมาะสมกับการขึ้น-ลงของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับมาตรฐานการท่องเที่ยว ซึ่งจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรฐานนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มในการเติบโตทางการตลาด อย่างมีศักยภาพ และเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ แต่เนื่องจากการจัดสภาพแวดล้อมด้านอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ และ บริการสาธารณะต่างๆ ในปัจจุบัน ไม่เอื้อต่อคนพิการและผู้สูงอายุ ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ประสบความยากลำบาก ที่จะเดินทาง ท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ รวมถึงการเข้าบริการท่องเที่ยว ได้แก่ ที่พัก ร้านอาหาร / ภัตตาคาร ห้องน้ำสาธารณะ ศูนย์ให้บริการข้อมูล ร้านขายของที่ระลึก เป็นต้น นอกจากนี้ กรมการท่องเที่ยวจัดโครงการส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล เพื่อวางมาตรฐานการให้บริการและการอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ กรมการท่องเที่ยวในฐานะที่เป็นหน่วยงานส่งเสริมและพัฒนามาตรฐานบริการด้านการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวของประเทศ ได้จัดทำโครงการส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล (Tourism For All) ในพื้นที่เขตพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวกลุ่มคนพิการและผู้สูงอายุให้ได้รับการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีมาตรฐาน เพื่อเป็นแรงผลักดันให้กลุ่มคนดังกล่าวเห็นคุณค่าของตนเองและทำประโยชน์เพื่อประเทศชาติต่อไปนอกจากนี้สถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคเหนือเมืองรอง แม้จะมีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพียงพอแต่บางแห่งต้องพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้น ได้แก่อุทยานรามคำแหง มีปัญหาระบบสาธารณูปโภค น้ำ ไฟ ไม่เพียงพอเมื่อมีคนเดินทางจำนวนมากในช่วงเทศกาล นอกจากนี้สถานที่ท่องเที่ยวยังไม่ได้นำศักยภาพที่ตนเองมีมาพัฒนาและเชื่อมโยงการท่องเที่ยวให้ดีพอ ได้แก่บ่อน้ำพุร้อนพระร่วงจังหวัดกำแพงเพชร ยังไม่ได้นำน้ำพุร้อนที่มีมาพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์ร่วมกันนี้ยังไม่ได้ใช้ศักยภาพของรกรางที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีในการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่างๆ โดยรอบและภายในจังหวัด

การจัดรูปแบบกิจกรรมในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสถานที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพควรมีการสร้างการมีส่วนร่วมของปราชญ์ชุมชนและผู้สูงอายุในการถ่ายทอดองค์ความรู้ หรือควรมีไกด์ท้องถิ่นในการบรรยายให้ ความรู้แก่สำหรับนักท่องเที่ยวในขณะเดินทาง สอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิพงศ์ บุญผดุง (2554) ที่พบว่าคุณภาพของผู้สูงอายุในระดับค่อนข้างมากอยู่ที่ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การรวมกลุ่มทางสังคม และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต คือ ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี การมีปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวมิตรสหายและเพื่อนบ้าน ทั้งนี้ในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสู่ความเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรมภายในพื้นที่ หากหลายภาคส่วนในจังหวัด รวมถึงคนในชุมชนและประชาชนชุมชนให้แก่งเสริมและเร่งพัฒนาศักยภาพต้นทุนทางวัฒนธรรมภายในพื้นที่ที่มีอยู่มาเสริมสร้างประสิทธิภาพการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพภายในจังหวัด จะสามารถเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวภาคเหนือเมืองรองให้ก่อเกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้แก่คนในจังหวัดต่อไปตลอดจนเสริมสร้างองค์ความรู้ให้แก่นักท่องเที่ยวและคนในจังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดลำปาง และจังหวัดสุโขทัยได้เกิดคลังข้อมูลทางวัฒนธรรมของชาติและใช้การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพบำบัดร่างกายตลอดจนผ่อนคลายความเครียดต่อไป

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

- 1) การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มจะได้ผลดีสูงสุดคือมีกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยและสภาพร่างกายของผู้สูงอายุรวมถึงสอดคล้องกับบริบทสถานที่ท่องเที่ยวและตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม
- 2) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคเหนือเมืองรองควรมีหน่วยงานที่ส่งเสริมและสนับสนุนอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมและได้รับการต่อยอด
- 3) ควรมีการจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับนักท่องเที่ยวในบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นพื้นที่กลุ่มตัวอย่าง
- 4) ควรมีการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ 3 จังหวัดได้แก่ จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดลำปาง และจังหวัดสุโขทัย เพื่อความยั่งยืนและการพัฒนารูปแบบของการท่องเที่ยวภาคเหนือเมืองรองให้เกิดสัมฤทธิ์ในด้านการบริหารจัดการต่อไป
- 5) ควรมีการจัดทำฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยสร้างเป็นการเชื่อมโยงเส้นทาง
- 6) ควรมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในแหล่งบ่อน้ำพุร้อน
- 7) ควรมีการจัดมัคคุเทศก์ประชาชนและผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อถ่ายทอดสอดแทรกเรื่องราวทางตำนานประเพณี สมุนไพรท้องถิ่น ตลอดจนองค์ความรู้ในขณะนั้นักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดลำปาง
- 8) ควรมีการสร้างสื่อดิจิทัล 4.0 เข้ามาใช้ในการให้ความรู้และเพื่อแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดลำปางที่มีความเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและเชิงวัฒนธรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวศึกษาได้ด้วย
- 9) สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการดำเนินงานวิจัยไปเผยแพร่และจัดทำเป็นแนวทางเชิงนโยบายเพื่อขยายผลสู่วงกว้างและเกิดประโยชน์แก่นักท่องเที่ยวได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้แก่ผู้สูงอายุเชื่อมโยงในภาคเหนือ
2. การศึกษาประเพณี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์จากแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
3. ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้อองค์ความรู้ทางท้องถิ่นบูรณาการกับวิถีชีวิตในชุมชนทางด้านการเสริมสร้างสุขภาพในจังหวัดภาคเหนือเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม. 2541. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.
กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพมหานคร.
- กฤษดา ยะการ. 2543. ความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของประชาชนตำบล
แม่ทราย อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กาญจนา รัตน์ รัตน์สนธิ. 2544. การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับเยาวชนไทย:
กรณีศึกษานักศึกษาระดับปริญญาตรี 4 ปี สถาบันราชภัฏเชียงใหม่. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กาญจนา เกรียงซี่. 2541. การศึกษาและพัฒนาจังหวัดที่ตั้งวิทยาเขตสารสนเทศเป็นแหล่งท่องเที่ยว
กรณีศึกษาจังหวัดพะเยา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- งามพิศ สัตย์สงวน. 2543. หลักมนุษยวิทยาวัฒนธรรม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพีโล เลิศวิชา. 2541. วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย. สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.
กรุงเทพมหานคร.
- ณอมมาลย์ ราชภัณฑารักษ์. 2544. มนุษย์กับวัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพมหานคร
- พระราชวรมนี. 2526. ไตรภูมิพระร่วง - อิทธิพลต่อสังคมไทย. กรุงเทพฯ : ชุมนุมศึกษาพุทธศาสตร์และ
ประเพณี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พจนา สวนศรี. 2542. การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนโดยชุมชน. เอกสารประกอบการบรรยายหลักสูตร
ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พรพรรณ เอกเผ่าพันธ์. 2537. การวางแผนและการควบคุมโดยงบประมาณ. สำนักพิมพ์พิสิทธ์
เซ็นเตอร์, กรุงเทพมหานคร
- พรพิมล วิกัยพัฒน์. 2542. การประเมินความต้องการในการพัฒนาความรู้เรื่องการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศน์: กรณีศึกษาผู้เข้ารับการฝึกอบรมมัคคุเทศก์เดินป่าในจังหวัดเชียงใหม่.
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พนิตดา สิงห์ครา. 2542. ศักยภาพของชุมชนบ้านห้วยฮีในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์
แบบโฮมสเตย์. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พัฒนา ราชวงศ์ และคณะ. 2542. การศึกษาเพื่อทบทวนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวภาคเหนือ
ตอนล่าง. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. 2534. ชนบทไทย: การผันแปรในอนาคตภายหลังการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. 2537. การมีส่วนร่วมของชุมชน นโยบายและกลวิธี. สำนักพิมพ์ศักดิ์
โสภากการพิมพ์. กรุงเทพมหานคร.
- ทับทิม สุวรรณประภา. 2541. ความคาดหวังและความต้องการการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเชียงดาว. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิฐริน ไล่พันธ์. 2544. ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์อุทยานแห่งชาติ
ภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เนตรชนก นันท์. 2542. การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดพระบาท
ห้วยต้มอำเภอลี้จังหวัดลำพูน. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2542. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. คณะมนุษยศาสตร์.
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- บุญเลิศ เปเร่ร่า. 2543. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวสหราชอาณาจักรต่อการท่องเที่ยวใน
จังหวัดเชียงใหม่. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ประสิทธิ์ ตงยั้งยศ. 2542. การวางแผนและการวิเคราะห์โครงการ. กรุงเทพมหานคร
- มนัส สุวรรณ. 2534. กวีานพะเยานิเวศวิทยาและศักยภาพในการพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยว
เชียงใหม่. คณะสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ยศ สันตสมบัติ. 2540. มนุษย์กับวัฒนธรรม. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร.
- รัชนิกร เศรษฐ์. 2536. โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย. สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
กรุงเทพมหานคร.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2536. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุคนธ์ แก้วนันทา. 2541. การศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการป้องกันรักษาทรัพยากรป่าไม้ แบบมี
ส่วนร่วมของชุมชนในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสะเทิน จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุนิสา โพธิ์เตี้ย. 2534. การศึกษารูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนหัวหินอันเนื่องมาจาก การ
ท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัมพันธ์ ภูไพบูลย์. 2540. องค์การและการจัดการ. สำนักพิมพ์พิทักษ์อักษร. กรุงเทพมหานคร.
- ศิลปากร, กรม (ผู้รวบรวม). 2526 นิทานเรื่องพระร่วง. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : มหามกุฏราช
วิทยาลัย. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ นางเจียรนัย บุญศิริ ณ เมรุวัดธาตุทอง)
- อัมรา พงศาพิชญ์. 2541. วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร.
- Adhikary M. 1995. **Management of Ecotourism**. Bangkok: Srinakharinwirot Ynivetsity,
(Mimeograph).
- Burkart, A.J. and S. Medrink. 1981. **Tourism: Past, Present and Future**. (2nd.ed.) Oxford:
Butterworth Hrenemann 1td 66
- Cohen, John M. and Norman T. Uphoff. 1997. **Rural Development Participation:
Concepts and Measures of Project design, Implementation and Evaluation**.
New York: The Rural Development Committee Center for International Studies,
Cornell University.
- Greenwood, D. 1982. **Cultural Authenticity**. *Cultural Survival Quarterly*. 6,3,27 – 28.
- Howell ,David W. 1993. **Passport: An introduction to the travel and tourism industry**.
2nd ed. South Western Publishing Co.
- Mill,Robert Christie and Morrison , Alastair M. 1992. **The Tourism System: An
Introductory Text**. 2nd ed. New Jersey: Prentice-Hall International Inc.

ประวัติผู้วิจัย

หน่วยงานทางการศึกษาที่สังกัด มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย

ชื่อ นางสาวบงกชกร นามสกุล ทองสุก

วัน เดือน ปี เกิด 28 เมษายน 2529 อายุ 34 ปี

เลขที่บัตรประจำตัวประชาชน 1 6599 00166 40 2

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 397/121 หมู่ 10 ตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

วุฒิการศึกษา	สาขา	คุณวุฒิ
ปริญญาตรี	ภาษาไทย	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ปริญญาโท	ภาษาไทย	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ปริญญาเอก	ภาษาไทย	มหาวิทยาลัยนเรศวร

